

revija za ustvarjalnost in inovativnost | 110 | 07 - 08 2009 | 4,80 eur

digitalni mediji

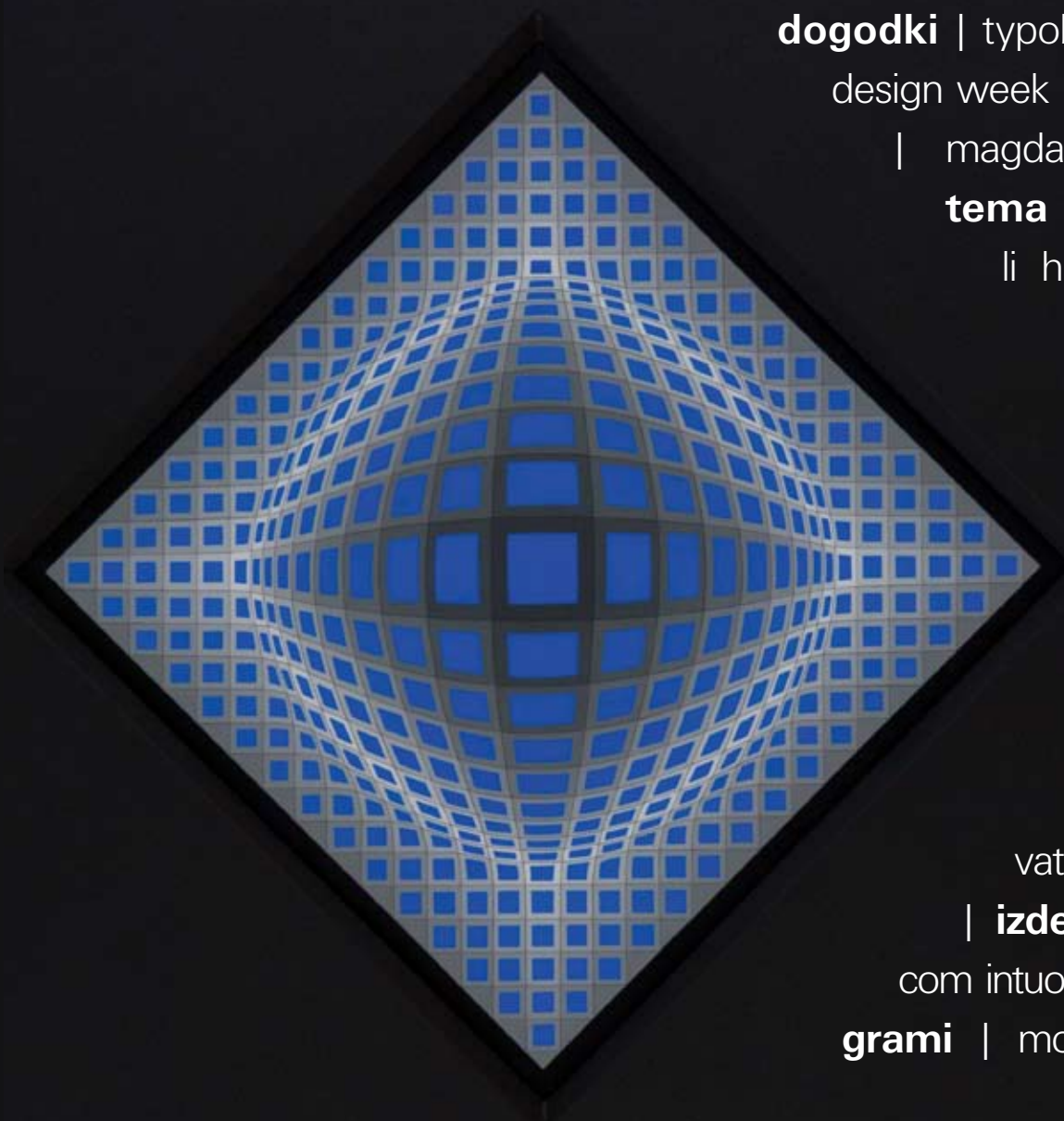
tisk

izdelki

objekti

prostor

dogodki | typoberlin 2009 | belgrade design week | konferenca ed 2009 | magdalena | fespa 2009
tema številke | modeli harmonične izbire barv | barve v industrijskih izdelkih | **okolju prijazno** | evropski forum energij prihodnosti | seminar Tri Alpe Adria | **intervju** | davorin horvat | dr. victor margolin | **izdelki in naprave** | wacom intuos 4 | nikon d3x | **programi** | modelur | inventor 2010

poštnina plačana na pošti 1110 Ljubljana | pro anima d.o.o. 1001 Ljubljana p.p.2736

PRO ANIMA d.o.o. 1001 LJUBLJANA p.p. 2736
ISSN 1408-7936
9 771408 511110
Poštnina plačana na pošti 1110 Ljubljana

tema številke:

moč in nemoč barv

Poslovna Linux Konferenca 2009
28. in 29. september 2009
Kongresni center Metropol, Portorož

manj = VEČ

**Jon "Maddog" Hall
ponovno v Sloveniji!**

**Predstavitve implementacij
odprte kode v poslovnih okoljih**

**Sekcija Odprta uprava
v sodelovanju z ministrstvi**

Aktualna tehnična predavanja

www.linux-konferenca.si

Sponzorji

Medijski sponzorji

kdo bo tebe var'val, naša krajina?

Vse mogoče stvari varujemo. Varujemo zasebnost in svoje podatke. Varujemo potrošnike, konkurenco, narodne manjšine in človekove pravice. Varujemo zdravje, seveda, ker to je naša največja vrednota. Varujemo redke in ogrožene živalske vrste. In prav posebno kačje pastirje, netopirje in ptice ujede. Varujemo tudi morje in sesalce, ki v njem živijo. Varujemo se tudi pred požarom, sevanji ali utopitvami na kopališčih. Varujemo rastline, jame in gorsko naravo. Varujemo celo pravice najemnikov ... Česa vsega ne bi mogli naštet! Prav gotovo ne smemo ob tem izpustiti narave in kulturne dediščine. Tudi njej skrbno varujemo z več za to usposobljenimi institucijami.

Seveda pa ob tem istočasno hodimo po tej isti naravi in mimo kulturne dediščine z odprtimi očmi. Narava in kulturna dediščina naj bi bili tesno povezana celota – narava je ustvarila kulturno in znotraj nje arhitekturno dediščino. Ljudje so skozi stoletja iz okoliške narave jemali gradbene materiale za izgradnjo svojih bivališč. Zato se, na primer, mestne hiše v Asissiju bahajo z istim rožnato-peščenim kamnom, kot ga vidimo v baziliki ali v samostanu. Tudi pri nas je dolga stoletja vladala enaka logika. Morda so zaradi revščine bivališča pogosto bila veliko preprostejša, kamenje, ki se je v gradnji uporabljalo, manj klesano. A naselja so se, ne glede na svojo revščino in preproščino, zaokrožala v celostne ambience z naravo: skupaj z njo so nastajala, dihala in njihov videz je odseval lepoto svojega okolja. Dih nam še danes zastane, ko stopimo po kamnitih ploščah v katero od kraških ali istrskih vasi. Pogosto ob tem nití ne znamo opisati, kaj nam daje, a

čutimo, da je veličastno. Razvoj je v naše kraje prinesel globalizacijo. Nastopilo je obdobje blaginje, police samopostrežnih trgovin se šibijo pod zalogami živili in prav tako se šibijo nakupovalni vozički. Pomen materialnih vrednot narašča: pomembno je, da imaš kar najboljši avto, novo hišo, urejen vrt ... Krajevne skupnosti tekmujejo in treba se je čim bolj izkazati! Biti boljši, viden, kar najbolj opazen! In kaj je lahko pri tem bolj opaznega kot opazna in vpadljiva hiša? Z naraščajočim standardom so se tudi hiše vse bolj košatile: rastle so nova nadstropja, prizidki, nadzidki, mansarde, fasade so se odevale v kamen, opeko, keramiko ... Ko so se ti posegi izčrpali, je zazijala praznina: Kaj zdaj? In domiselnež je segel po zamisel na trgovine samopostrežnih trgovin. Vprašal se je: »Kateri izdelki najbolj izstopajo, najprej najdejo kupca?« Tisti, ki so odeti v živopisane barve, seveda. In zakaj potem ne bi tudi hiše obarvali v živopisane barve, da pritegnejo pozornost?

Tako se je začelo: prva hiša v strupeno zeleni, skoraj fluorescentni barvi. Nato naslednja žareče oranžna, pa takoj nato sijoče zelena, pastelno vijolična, indigo modra, fluorescentno rdeča ... Nekdo se je spomnil, da bi lahko bil žareč le del hiše, drugi, da bi ta lahko bila črtasta – oranžno-zelena. Vsaka hiša po sebi poglobljena študija barv, ki lovijo nase zavistne poglede. A v kaj se je ob tem začela pretvarjati naša krajina? Vsak zase (vsaj večina od nas) skrbno gledamo na svoja oblačila: barva srajce se mora ujemati s krilom ali hlačami, vse to barvno dopolnjujejo okusno izbrani čevlji, šal, plašč ... Naša obleka mora skupaj z nami zaokrožati estet-

sko celoto! Verjetno bi težko našli nekoga, ki se ne bi uprl, če bi od njega zahtevali, da po svetu hodi z živopisasto srajco, črtasto kravato, karirastimi hlačami in z natikači živo roza barve... A prav tako utegne ob trenutni praksi barvanja fasad postati naše okolje.

Barve, ki se v njem pojavljajo, nimajo z materiali v okoliški naravi – lesom, kamnom in zemljo – prav nobene povezave. Sodobne barve so narejene na akrilni osnovi in z umetnimi pigmenti. Zato so njihovi toni tako žareči in iz istega razloga od okolja tako zelo odstopajo. Njihovim lastnikom je to verjetno silno všeč, a povprašala bi, v kaj se ob tem spreminja naše okolje. V brezobličnem skupek barv, ki se medsebojno bijejo? Ne smemo pozabiti, da je to isto okolje naša skupna dnevna soba, v kateri so se nenadoma pojavile na istem zidu slike Rubensa, Vasarelyja, Miroja, Tisnikarja in Van Gogha. Vsaka zase, ločena iz okolja, je lahko zanimiva, skupaj se zlijejo v bokal slabega okusa.

Veliko društev skrbi za naše okolje. Mnogo je tudi za to usposobljenih javnih ustanov in zavodov. Za okolje so dolžne skrbeti občine in država. In to tudi izvajajo! Na ravni papirjev, soglasij, odločb, planov ... A nihče se ne odzove na to brezupno stanje, v katero se utegne v praksi in na terenu spremeniti naše okolje, če se bo trenutna praksa tako nenadzorovano nadaljevala. Nadzor nad oblikami in nakloni strešin, kritino ter višino slemena očitno ni dovolj – barva in videz stavbnih fasad sta mnogo pomembnejša od tega in nedopustno je, da se med desetlinami arhitektov v različnih državnih službah ne najde nekdo, ki bi prevzel nadzor nad tako ključnim vprašanjem, kot je to.

Vsi vemo, da živimo v mali, skoraj miniaturni državi. In zavedamo se tudi tega, da je obseg kulturne in arhitekturne dediščine, ki smo jo prevzeli od ne preveč bogate preteklosti, pičel. Zato bi morali biti naša skupna zaveza in obveza, da tisto malo, kar imamo, čuvamo kot punčico svojega očesa. Pa vidimo, da ni tako, izkušnje od drugod nam tako kažejo. Mnogo bogatejši narodi ljubosumno varujejo svoje okolje in identiteto. Čeprav smo majhni, bi jim morali tudi mi slediti. Če ne že s strogim varovanjem vse Slovenije, vsaj z zaščito (v neokrnjenem stanju) tistega, kar velja za nesporno etnološko in zgodovinsko vrednost. Če se ponovno ozrem prek meje: v sosednji Madžarski sem pohajala okrog Blatnega jezera in oznaka na zemljevidu me je pritegnila v krajinski park. V njem pa nisem našla ničesar drugega, kot z vasmí posejano kmetijsko pokrajino, tako, kot jo pri nas imamo »na kupe«. Takrat sem ob tem posmehljivo prhnila skozi nos. Danes pa že drugače razmišljam, saj je očitno vse bližje trenutek, ko bomo lahko rekli »smo imeli lepo deželico«, če se ne bomo odzvali. Tudi idilične gorske vasice in zaselki, ki jih je prijatelj iz tujine ljubkavalno imenoval Šajerska po pravljični deželi hobitov iz Gospodarja prstanov, lahko prehitro postanejo podobne prodajnim policam supermarketov. Zato pozivam: zaščitimo vsaj tiste dele Slovenije, vasi ali pokrajine, ki so se do danes ohranili avtentični. To mora biti danes in v tem trenutku naša prednostna naloga, da ne izgubimo še tistega drobca kulturne in arhitekturne dediščine, ki ga še imamo!

založnik
pro anima d.o.o.

odgovorna urednica
irena hlede

urednik spletnih strani
andrej perič

uredniški odbor
blaž erzetič, domen fras, matevž granda,
vesna križnar, roman satošek

svet revije
davorin horvat, matjaž likeb, dr. vojko
pogačar, edvard sternač

stalni sodelavci
kaja antlej, boris beja, blaž erzetič,
domen fras, matevž granda, mojca
gorjan, katja keserič markovič, nataša
kovšca, matic kos, matic leban, daniel
lovas, roman satošek, klemen trupej

celostna grafična podoba
andrej troha

naslovnica
Na naslovnici je grafika slikarja Victorja Va-
sarely, enega od največjih virtuozov barv,
njihove moči ter učinkov. Pregledna raz-
stava njegovih del je bila do nedavnega
odprta v Galeriji-Muzej Lendava. Grafike
so last Muzeja Victor Vasarely iz Pecs.

lektoriranje
breda munda

tisk
tiskarna bograf

marketing in naročnine
pro anima d.o.o.
telefon: 01 52 00 720
faks: 01 52 00 728
trr: 02012-0011497181

naslov uredništva
pro anima d.o.o.
proletarska 4, p.p. 2736, 1001 ljubljana
e-pošta: info@proanima.si
www.klikonline.si, www.proanima.si

Revija klik je mesečnik, izhaja 1. v mesecu vsak mesec razen
januarja in avgusta. Vse pravice so pridržane. Vso gradivo
revije je v lasti založnika. reproduciranje revije je dovoljeno le s
pisnim soglasjem založnika. Založnik ne odgovarja za nobeno
škodo, ki nastane na podlagi nasvetov, tekstov, slik, oglasov
ali katerega koli drugega materiala objavljenega v reviji klik.
Mnenje uredništva se ne ujema vedno z mnenjem avtorjev
besedil, objavljenih v reviji.

Izdajanje revije sofinancirajo Javna agencija za knjigo RS,
Ministrstvo za šolstvo in šport RS ter Javna agencija RS za
raziskovalno dejavnost. Naklada 1500 izvodov.

3 uvodnik: kdo bo tebe var'val, naša krajina?

novice, dogodki
6 typoberlin 2009: space _____

9 speed 2 - prihodnost danes _____

12 pretirano oblikovani svet? _____

14 magdalena

18 utrinek prihodnosti tiska

tema številke:
moč in nemoč barv
20 modeli harmonične izbire barv _____
23 barve v industrijskih izdelkih

okolju prijazno
26 za svet obnovljivih energij _____

32 energetska neodvisnost _____

intervju
35 davorin horvat:
vedno novi ustvarjalni izzivi
38 dr. victor margolin _____
ustvarjalnost digitalne dobe - 26

34 house of natural fiber
izdelki in naprave

47 wacom intuos 4

48 nikon d3x

programi
50 modelur _____

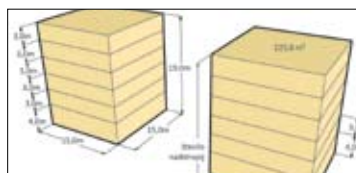
52 inventor 2010

triki in nasveti

54 acadbau tnt:
upodabljanje z mental ray in rpc

56 archicad tnt: archistair 2 za archiCAD 12

58 3ds max design tnt: lighting analysis

14. tipografska konferenca TypoBerlin na temo Space (prostor, lahko pa tudi vesolje), je tudi tokrat postregla z odličnim programom in izborom predavateljev. Kar je v prejšnjem desetletju bila prireditev o novotarijah na področju oblikovanja črk, je danes multidisciplinarna in multimedijsko podprta dogodek.

Letošnji beograjski Designweek se je odvijal med 25. in 31. majem v stavbi nekdanje blagovnice Kluz. Na več kot 5000 kvadratnih metrih površin se je razprostiral Design Park – razstveni prostor ustvarjalnih industrij: oblikovalcev, proizvajalcev, distributerjev, fotografov, oglaševalcev, študentov ...

Dežela Helvetice, natančneje Zürich, je gostila tretje srečanje oblikovalcev Evrope pod okriljem Ilogarde in vodilnih revij s področja grafičnega oblikovanja. Od trinajstega do sedemnajstega maja so se zgodile ED Conference, ED Awards, ED Design Walk in ED Exhibitions.

Tako kot ima verbalni jezik svoje gramatične zakonitosti, ki omogočajo, da je naše pisanje in branje smiselno ter pravopisno pravilno oblikovano, tako se kaže na področju rabe barv potreba po slovstveno urejenem jeziku barv, ki je sestavni del širšega sklopa, povezanega z gramatiko likovnih elementov.

Med 9. in 11. junijem se je v Billbau na dogodku European Future Energy Forum zbral »cvet« teoretikov in praktikov s področja energij prihodnosti. Na njem so se zbrali tisti, ki tukaj orjejo ledino: voditelji, menedžerji, znanstveniki, razvijalci in praktiki z namenom medsebojnega spoznavanja in izmenjave izkušenj.

Letošnje srečanje Tri Alpe Adria je potekalo 4. in 5. junija, ponovno ob avstrijskem Belem jezeru. Idilična alpska dolina je spodbudno okolje za poglobljanje razmišljanj o okolju, v katerem živimo, kako z njim ravnamo, kako se razvija in kako naj izkoriščamo naravne energetske vire.

Dr. Margolin je profesor zgodovine umetnosti in oblikovanja na čikaški univerzi Illinois. Na predavanju na ljubljanski ALUO je predstavil svoj pogled na slovensko oblikovanje in na današnje razmere, kako biti bolj ekološki in kako izboljšati svet okrog nas. Obisk pa je bil tudi priložnost za pogovor z njim.

Slovensko podjetje Urbs se je s partnerji lotilo razvoja orodja, ki zapolnjuje vrzel v naboru orodij za urbanistično načrtovanje, in pred kratkim izdalo pre-beta različico programa Modelur. Ta predstavlja enega prvih računalniških orodij za parametrično urbanistično oblikovanje v svetu.

podeljene trimove nagrade za arhitekturne dosežke

V začetku junija je bila prostorih Stare mestne elektrarne podelitev Trimovih arhitekturnih nagrad (TAN) za pomembna mednarodna priznanja na področju arhitekture. Podeljenih je bilo devet nagrad za prvovrstne domače in tuje arhitekturne rešitve izvedene s Trimo materiali, v okviru TUC pa 3 diplome avtorjem najboljših natečajnih rešitev. V četrtem krogu natečaja je na razpis prispelo 114 prijavljenih projektov iz 14 držav. Nagrade pa so bile podeljene za celovito arhitekturno rešitev, za učinkovito oblikovanje industrijskih objektov, za celovito obliko-

vanje industrijske krajine, za kakovostno oblikovanje objektov manjšega merila ter za učinkovito oblikovanje fasadne lupine. Nagrajenci prihajajo iz Danske, Madžarske, Makedonije, Poljske, Slovenije, Srbije, Španije in Turčije. Poleg tega sta bili podeljeni tudi dve častni nagradi za celovito oblikovanje industrijske krajine, prejeli pa so jih arhitekti s Poljske. Trimove arhitekturne dneve je naslednji dan, v petek, zaokrožila še strokovna okrogla miza z naslovom »Ovoji zgradbe – več kot le dovršen izgled?« s priznanimi gosti iz arhitekturne stroke. I. H.

Murat Tabanlıoğlu, Melkan Gursel Tabanlıoğlu, Kazahstan: tematska nagrada za učinkovito oblikovanje fasadne lupine

5. grossmannov festival filma in vina

V Ljutomeru bo od 10. do 15. avgusta 5. Grossmannov festival filma in vina. Tudi letos bodo gostitelji obiskovalce razsvetljevali in zabavali z žanrsko, kultno in divjo kinematografijo iz vsega sveta, kajpak ob neizogibni kapljici ali dveh žlahtnih prleških vin. Objavili so že razpise, in sicer: Slakove hude mačke za kratke žanrske filme, Hrupne mačke za glasbene dokumentarce ter Malo delavnico groze, kjer zbirajo prijave za besno delavnico snemanja kratkih filmov tekom festivala. O programu in gostih v ostalih kategorijah (Hudi mački za celovečerne žanrske filme, Stari hudi maček za življenjsko delo, Retro mačkih namenjenih retrospektivam ter TV in Pa-

pinatih mačkih) bodo organizatorji seznanjali sproti. Letošnji festival bo posebej posevčen kultu zombi filmov, zato bo v čast najljubšim razpadajočim prijateljem organizirana tudi posebna "Zombi parada", ki se bo sprehodila skozi ulice Ljutomera na dan zaključka festivala in podelitve nagrad. To bo prvič, da se bo tovrstna manifestacija zgodila v tem delu Evrope (nam najbližjo so organizirali v Pragi). Organizatorji pozivajo vse ljubitelje živih mrtvih in grozljivk nasploh ter vse, ki so željni čisto posebne filmske zabave, da se prijavijo na poziv in se udeležijo tega edinstvenega dogodka. Vse podrobnejše podatke najdete na: www.grossmann.si. I. H.

www.klikonline.si

pomembni datumi v juniju

Natečaji, razpisi:

- **Top Talent Award;** Natečaj je namenjen mladim do 30 let, prijavnina je 25 oziroma 50 EUR glede na državo prijavitelja, za vse, ki se na natečaj prijavljajo prvič, pa je celo brezplačna. Rok za prijave podaljšan za mesec dni!
Rok za prijave: 31. julij 2009, www.europrix.org
- **Wolda '09;** Natečaj logotipov, oblikovanih v letu 2008. Prijava prvega logotipa 88,80 EUR, naslednjega 36 EUR, za študente so prijavnine polovične. Vsak prijavitelj prejme letopis 2009 brezplačno. Rok za prijave podaljšan za 15 dni!
Rok za prijave: 15. julij 2009, www.wolda.org
- **Red Dot Award: Design Concept 2009;** Natečaj za konceptne izdelke s področja industrijskega oblikovanja.
Rok za prijave: 15. julij 2009, www.wolda.org
- **SO FRESH;** Natečaj za dela videoumetnikov do 30 let. Dela bodo razstavljeni na razstavi v galeriji Spazzapan v Gradišču ob Soči. Omejeno na umetnike iz Furlanije-Juljske krajine, Avstrije, Hrvaške in Slovenije. Za razpisni material in prijavnico kontaktirajte uredništvo revije 01 52 00 720 ali info@proanima.si.
Rok za prijave: 20. julij 2009
- **Industrie Forum Design 2010;** začetek zbiranja prijav za izdelke industrijskega oblikovanja v 16 različnih kategorijah je bil 17. marca.
Rok za prijave: 15. september 2009, www.if-product-design-award.de

Seminarij, kongresi, sejmi:

- **Icsid Design Education Conference 2009;** konferenca združenja ICSID
22. november 2009, Singapur, Malezija; www.icsidcongress09.com
- **100% Design London;** mednarodna razstava s konferenco za oblikovalce in arhitekte, zajema še 100% Detail in 100% Material.
24.- 27. september 2009, London, Velika Britanija; www.100percentdesign.co.uk
- **vienna design week – teden oblikovanja na Dunaju;**
1.- 11. oktober 2009, Dunaj, Avstrija; www.viennadesignweek.at

Razstave:

- **Democratic Design: IKEA;** Prva pregledna razstava oblikovalskih eksponatov podjetja IKEA od leta 1979 dalje.
do 12. julija 2009, Mednarodni muzej oblikovanja, München
- **Oblikovanje in arhitektura Marcela Breuerja;** Prva celovita razstava del, od pohištva do notranje opreme in arhitekturnih projektov.
17. april - 20. julij 2009, New York, ZDA
- **28. grafični bienale;** 28. grafični bienale sestavljajo osrednja bienalska razstava Matrica: nestabilna realnost, Salon knjig umetnikov, Po gogu: novo obdobje korejske umetnosti – razstava na predlog Jeona Joonhoja, nagrajenca 27. grafičnega bienala, in spremljevalne razstave.
4. september - 25. oktober 2009, MGLC, Ljubljana
- **53. mednarodna razstava umetnosti Biennale Art;** Naslovna tema je tokrat Ustvarjanje svetov / Making Worlds. Kot vedno v Arsenalih in Giardinah, vsak dan med 10h in 18h, Arsenali so zaprti ob torkih, Giardini ob ponedeljkih.
do 22. novembra, Benetke, Italija
- **Zoran Mušič, Podobe Maribora;** Vseslovenski projekt »Mušičevega leta«, razstava del, ki so spomin na umetnikovo nekajletno bivanje v Mariboru.
2. julij – 30. avgust 2009, Umetnostna galerija Maribor, Maribor
- **Poletje, predlogi za stalno zbirko;** Umetniki, ki ta čas delujejo v mestu in v širšem zaledju severovzhodne Slovenije.
2. julij – 30. avgust 2009, Umetnostna galerija Maribor, Maribor
- **Genius loci Lera 2008;** Razstava umetnikov: Sašo Dravinec, Tone Lapajne, Tone Pavček, Matjaž Prešeren, Saška Sagadin in Huiqin Wang.
do 15. septembra 2009, Caserma, Sečoveljske soline na Leri

typoberlin 2009: space

Always of the highest calibre

Kot po navadi, je tudi tokratna, že 14. tipografska konferenca Typo-Berlin na temo Space (prostor, lahko pa tudi veselje), postregla z odličnim programom in izborom predavateljev. Kar je v prejšnjem desetletju bila prireditev o novotarijah na področju oblikovanja črk, je danes multidisciplinarni in multimedijijsko podprt dogodek. Vodilni te vrste v Evropi.

Visokotehnološka rutina in nemška pregovorna točnost sta bila vitalna dela letošnje vesoljske ladje v *Haus der Kulturen der Welt* v četrtek, petek in soboto, 21. 22. in 23. maja; od jutra do večera, štiri različni prireditveni prostori, približno 50 predavateljev – med njimi nekaj dizajnerskih zvezd: Joshua Davis, Chip Kidd, Ebon Heath, Ale Paul in gurujev: John Downer, Adam Twardoch, Roger Black ter velikih mojstrov črke: Gerard Unger, Nick Shinn in Timothy Donaldson. Med vsemi temi velikimi imeni pa mladi slovenski tipograf Mitja Miklavčič. Fant, ki postavlja na tipografski zemljevid sveta tudi Slovenijo. Njegovo, na TDC2 nagrajeno tipografijo, FF Tisa trži FontShop. Da bi dogodku čim bolj na široko odprl vrata, je organizator gospe Ester Dyson, mnenjski voditeljci interneta in naložbenici vanj, namenil uvodno predavanje v veliki dvorani. Morda je uka željno dizajnersko publiko nekoliko razočarala zgolj s brskanjem po svo-

jem Flickr albumu iz ruskega Zvezdnega mesta, kjer je preživela pet mesecev astronavskega usposabljanja. No, če nič drugega, smo videli vsaj nekaj slikovitih »snapshotov« iz Sibirije in slišali imena slavnih ruskih kozmonavtov, ki jih je tam spoznala.

Mojstra nizozemske tipografije *Gerarda Ungerja*, avtorja odličnih fontov *Amerigo*, *Swift*, *Capitolium*, *Coranto*, *Vesta*, smo spremljali na predavanju o tipografiji v javnem prostoru z naslovom *Med formami*. Govoril je o svojih stvaritvah črk na tekstilu, kamnu, preprogah in o tem, kako je vse to oblikoval za zgradbe univerze v Leidnu. S fontom, ki ima še posebej velik poudarek na medčrkovnih prostorih, seveda oblikovanih prav za ta projekt.

Vrhunec prvega dne je bila brez dvoma do potankosti izdelana, učinkovita in duhovita predstava *Joshue Davisa*. Osemindesetletni skejter, tetoviran po vsem telesu, je vodilni v svetu računalniško generiranih dinamič-

Form Follows Space, avtor Florian Fischer, foto: Domen Fras

Nomadov grafit, foto: Domen Fras

nih abstrakcij. Pravi, da je odlično dopolnilo njegovim poklicnim nalogam pripovedovanja in izmišljanje pravljic za svojo hčer. Z večerno prakso sta začela pred dvema letoma, ko je mala zahtevala: »Povej mi zgodbo o rožnati pandi!« Dobra iztočnica, se bo že nekaj izcimilo, meni Davies. A trenutne zahteve so seveda že zelo velike: »Povej o stotih plamenicah, ki gredo na obisk k stotim krokodilom v Avstralijo, a tam jih je samo petdeset!« Opla, v tem primeru pa res ne veš, kakšen bo konec. Ni to dobro projektno izhodišče? Davies se ga drži pri vseh svojih nalogah in dodaja, da zamujamo vse preveč dobrih stvari, ker hočemo biti vse preveč odrasli.

Popoldanski spored je postregel s predstavitevjo še enega izjemnega projekta, knjige z naslovom *Adrian Frutiger - Typefaces: the Complete Works*. *Heidrun Osterer* in *Philipp Stamm* iz Basla sta podrobno razložila projekt, ki obsega vsa dela enega največjih tipografov dvajsetega stole-

tja, Adriana Frutigerja. Osem let zbiranja in urejanja podatkov, analiz. Trdo vezana izdaja velikega formata na 462 straneh jemlje dih; z ogromnim Frutigerjevimi prispevkom k svetovni tipografiji in precizno dodelano knjižno strukturo obeh avtorjev.

S predavanjem *Form follows Funk* je četrtek večer zaključil grafitar *Nomad*. Od razpitega uličnega umetnika brez formalne izobrazbe res ne bi pričakovali teoretske razprave o urbani umetnosti in grafitih ali o merilih vrednotenja novih umetniških praks. Tisti z manj potrpljenja in lačni sličic so kmalu pobegnili iz dvorane, drugi pa smo bili po pol ure vendarle nagrajeni z njegovimi čudovitimi stvaritvami zadnjih dvajsetih let. To so preiščena dela, ki ga uvrščajo v sam vrh urbane umetnosti, za katera pa žal velja pravilo, da avtorjem ne prinašajo prav nobenega zaslužka, kvečjemu minljivo slavo, je dejal *Nomad*.

Alejandro Paul je typedesigner, doma iz

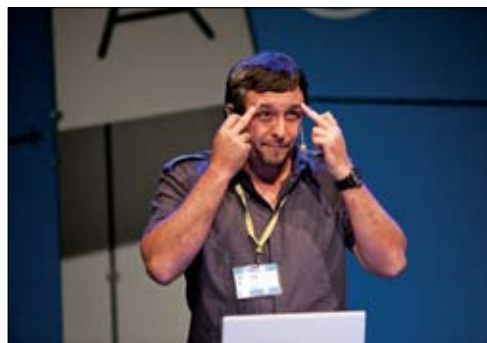
Frutigerjeva študija prave širine črke iz The Complete Works, foto: Domen Fras

Tipografski balet, avtor Ebon Heath, foto: Domen Fras

Gemma O'Brien

Ale Paul

Roger Black

Ebon Heath

Joshua Davis

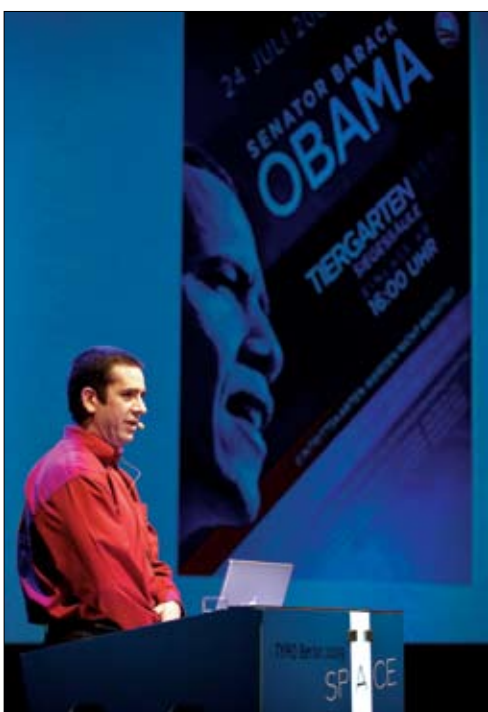
Timothy Donaldson

Nick Shinn

Nomad

SolSender, foto: Gerhard Kassner

John Downer

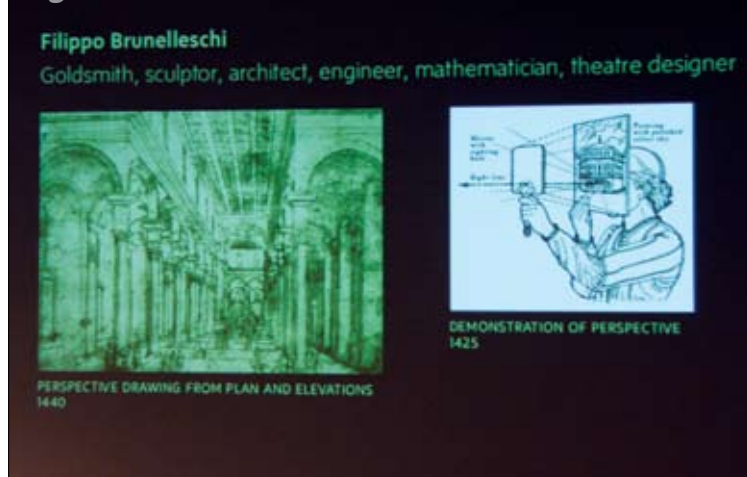
Gerard Unger

Mitja Miklavčič

Chip Kidd

Shinn - predavanje

Buenos Aires. On je tisti, ki je Argentino s svojo digitalno črkolivnico *Sudtypos* postavil na tipografski zemljevid sveta. Pove, da so gospodarske krize v njegovi državi vsakih nekaj let reden pojav, za trenutno pa niso krivi sami. Res pa je, da je iz argentinske krize leta 2002 prav Alejandro izšel kot zmagovalček. Do takrat je oblikoval embalažo in ob tem spoznal, da bi s specializacijo fontov za embalažo izdelkov široke potrošnje lahko prodril na svetovni trg. Sistemski fontji so značilni in pojavno absolutno preskromni za opremo čipsa, jogurta, toaletnega papirja, mila, skratka vsega, kar najdemo na policah širom sveta. Ale Paul je iskrič, duhovit in zelo spreten govorec. Petkovo dogajanje je začel s mislimi, da je kar malo frustriran zaradi narave svojega poklica. Prijatelji njegovega sina imajo očete zdravnike, odvjetnike, mehanike, sam pa ždi pred računalnikom dvanajst ur na dan in riše črke. To že ni poklic, s katerim bi se mogel postavljati pred drugimi.

Slovenec na berlinskem odru *Mitja Miklavčič* za svojo raziskavo o slogu črk clarendon pravi, da je malo nerdish in bi verjetno bolj spadala v zgodnji jutranji program kakšne Atypy konference in ne na TypoBerlin. Morda mu manjka predavateljske kilometrine, a je glede na v Readingu in Londonu pridobljeno znanje ter nagrade in priznanja za njegovo dela pred njim bleščeča kariera. Tipofile je z vsebino razprave zelo navdušil. Na kratko povzemam: clarendoni so prve prave serifne krepke (*bold*) pisave, izhajajoče iz pisav z oglatimi serifi, z malo *thick/thin* kontrasta, a je prehod iz poteze v serif zvezan; njihov izvor sega v sredo 19. stoletja, ime pa izvira iz oxfordskega *Clarendon Press*. Avtor prvega clarendona je *Robert Besley (1845)*. Za te črke se je izkazalo, da so med industrijsko revolucijo zelo dobro zadostile potrebi po krepkih črkah, ki je nastala ob porastu tiska. Ponoven uspeh so oživele v 20. letih 20. stoletja z vnovičnim razmahom časopisne industrije in potem ponovno po drugi svetovni vojni, ko so jih mnogi proizvajalci črk ponudili v številnih različicah in na mnogih

medijih. Sam bi dodal še, da je danes zelo krepke clarendone, posebno v oglaševalskem svetu, ponovno mogoče uvrstiti med bolj priljubljene tipe črk.

Mojster črke iz *lowe John Downer* je *sign-painter*. Pri nas ga mnogi poznajo po fontih *Brothers, Council, Triplex Italic* in *Vendetta*, ki jih izdaja *Emigre*. Bil je med redkimi, ki so temo *Space* vzeli dobesedno. V svojem predavanju je skozi najmanjše tipografske detaje pokazal simulacijo tretje razsežnosti in navdušil občinstvo s primeri nerodnih črkoslikarskih rešitev širom sveta ter maksimo: »Keep the edge sharp!«

Adam Twardoch je poljski font-guru. Svoje nasvete deli Adobeju, Fontshopu, Microsoftu. Pred dvema letoma je izročil vizitko z glavo MyFonts. To najbrž pove vse. Pove, da Adam ve o tehnologiji fontov res veliko. Čeprav bi se zdelo, da zna biti njegova razprava o parametrih digitalnega oblikovanja fontov suhoparna, je bilo to ravno obratno. S slikovitimi primeri iz kulturne serije *Star Trek* je ponazoril delovanje fontov na mikro in makro ravni. Prvovrstno predavanje, ki so ga razumeli začetniki, znalci pa spoznali, da je mogoče zapletene reči povedati zelo enostavno. Tehnologija fontov je zapletena in to je preprosto dejstvo, kajne?

Živa legenda iz New Yorka, dizajnerski heroj, priznani oblikovalec knjižnih naslovnih, romanopisec in v krizi srednjih let tudi pevec v svojem bendu *Artbreak Chip Kidd* je zaključil petkov program z natančno izdelanim nastopom. Na odru je uprizoril pravo monokomedijo, sestavljeno iz najbolj nemogočih opazk k svojim uspehim in zavrnjenim projektom. V že znanem slogu je izzval salve smeha na svoj račun ter na račun svojih sodelavcev in naročnikov. Skratka: cinizem brez primere je bil nagrajen s huronskim aplavzom.

Sobotno jutro je otvoril *Roger Black*, partner pri *FontBureau*, z zelo zanimivim vprašanjem: »Kako to, da je tipografija na spletu v tako poraznem stanju?« V zadnjih petnajstih letih spleta smo doživeli marsikaj, le fontji so še vedno zgolj *Times* in *Arial* za *pisje*, *Georgia* in *Verdana* za *mace*. Okej, izvze-

ta je tehnologija Flash. Tudi prelom strani najbolj obiskanih spletnih časopisov je porazen. Kaj so razlogi? Poleg težav z upodabljanjem in ločljivostjo, predvsem v zaščiti tipografije kot intelektualne lastnine. Fontov namreč nihče ne želi vpenjati v spletni strani, saj bi to razvijalcem pomenilo dodatne stroške. A s tehnologijo *opentype* in preprosto tabelo PERM (*permission*) v fontu bi to bilo izvedljivo. »Že jutri,« pravi Black. »Z Davidom Berlowom (partner pri *FontBureau*, op. p.) imava pripravljeno vse, da končni uporabniki dobijo nesistemske spletne fonte.« Za dokaz pokaže še učinkovito aplikacijo *The New York Times Reader*, ki jo poznajo tudi že nekateri bralci Klika in je v tem trenutku videti prava rešitev za mnoge odjemalce. Zaključiti pa z mislijo: »Splet je nenehno spreminjajoče se okolje in vedeti moramo, da se dnevno soočamo z novimi težavami, ki jih prinaša razvoj. Naše rešitve ne bodo nikoli dokončne.«

Ebon Heath, Brooklyn, NY. Multikulturno okolje, od koder prihaja, ga je spodbudilo k razmisleku, kako bi bile videti besede, osvobodjene svoje ravninskosti na tiskani strani ali zaslonu. Kaj se zgodi, ko beseda oživi, skoči in zapleše pred nami. »Hotel sem videti besedila raperjev in hiphoperjev,« razlaga Heath in kaže analogne ter digitalne modele, animacije in skice za svoje umetnine ter prostorske tipografske instalacije. Vse izrezane z lastnimi rokami. Osupljivo. Pohvali se, da pripada zadnji generaciji dizajnerjev, ki so se na šolah še učili rezanja, lepljenja in ročne montaže. Zato mu prehod z računalniškega zaslona v prostor ne predstavlja nobene težave, kvečjemu izziv, še posebno, če pomislimo, da se je odpovedal karieri uspešnega oblikovalca, ker ni imel več občutka, da je to, kar dela, prav.

Angleški tipograf s studiem v Torontu in izjemnim znanjem iz zgodovine umetnosti *Nick Shinn* se je strogo držal teme konference s slikovitim predavanjem pod naslovom *Kratka zgodovina perspektive*. Kako so torej umetniki, arhitekti in oblikovalci v vseh teh letih uporabljali različne metode pri predstavitvi tirazsežnostnega prostora na ravnino. Časovni razpon predstavitve fenomena je segel od zidnih slikarjev iz Pompejev do virtualnih prostorov, kot je *Second Life*, na najbolj znanih referenčnih primerih iz zgodovine umetnosti. Za mlado, dinamike željno občinstvo, je morda bilo to le nekoliko preveč akademsko predavanje, pri redkih poznavalcih fenomena perspektive pa je Shinn požel navdušenje za različno razlago.

Timothy Donaldson, še en Anglež, oblikovalec, tipograf, zaljubljen v črke, je na velikem odru predstavil svoje viđenje latinice in svojo odlično knjigo *Shapes for Sounds*, ki raziskuje temeljno odkritje človeštva: zamisel o oblikah za zvoke – abecedah. Dese-tletje se je spraševal, zakaj njegovi študentje

ne posegajo po literaturi, ki je na voljo in iz katere se je učil tudi sam. Ugotovil je, da njegovi mladi poslušalci potrebujejo več svežine, zato je knjigo zanje napisal sam. »Menil sem, da bom knjigo spravil skupaj v mesecu ali dveh. Petnajst let pozneje, na koncu trimesečnega obdobja petnajsturnih delovnikov, je bila pred mano knjiga, za katero sem narisal 988 črk, 468 znakov, ki bi lahko bile črke, 3 vzporedne abecede, 26 diagramov, vsakega s 137 sloji v Adobejevem *Illustratorju*, in 37 dodatnih razlagalnih tabel. Temu pravim: *Gesamtkunstwerk*.« Resnično: mojstrovina od prve do zadnje strani. Knjiga, ki jasno in natančno odstira zgodovinski razvoj latinice. Prebereš jo na mah in spraviš na najbližjo polico, da je vedno pri roki.

Z enaindvajsetimi leti je bila najmlajša govorka na TypoBerlin *Gemma O'Brien*. Avstralka si je nadela vzdevek *Mrs. Eaves* (font Suzane Licko, imenovan po partnerki Johna Baskervilla) in se je lani izstrelila v dizajnersko orbito z videom stop-motion za kampanjo »Write here, write now!«, v katerem svoje telo popolnoma popiše s črnim flumastrom. Seveda je isto vajo ponovila tudi v Berlinu in pokazala svoj talent še s kratkim filmom o avstralski tipografiji, v svojih »odštekanih dizajnih« pa neizmerno predanost črkam. O'Brienova je resnično zelo aktualna, a se vendarle zastavlja pomislek, če z vreščavim kazanjem svojega portfolia že spada ob bok tistim, ki znajo o rečeh tudi kaj tehtnega povedati.

Sol Sender in njegova ekipa so oblikovali logo »vzhajajoče sonce« za kampanjo Baracka Obame. Sol je bil na vrsti zadnji, a po tem, kar je povedal in pokazal, med prvimi. Senderjeva predstava grafičnega funkcionalizma je bila ena najboljših letos. V njej je jasno razdelal miselne procese, odločitve in metode, ki so vodile do ključne ikone, ter kako je bila le-ta pozneje izvrstno implementirana v druge medije. Ko svojo odlični projekt razkrije odlični oblikovalec, je vsa stvar videti zelo preprosta, a verjemite, da je pot do rezultata vse prej kot lahka.

Letošnji TypoBerlin me je navdušil in spet sem pridobil nekaj novih znanj. Za Klik sem bil tam že tretjič zaporedoma, zato mi logistika (razen del na avstrijskih železnicah, zaradi katerih sem malo zamudil) ni delala nobenih težav, in pred odhodom sem se na dogodek dobro pripravil. Točno sem vedel, kdo prihaja in koga bom poslušal. Pa vendar je treba za TypoBerlin reči tudi, da je to res velika konferenca, ki je že skoraj prerasla svoje meje in je vse preveč predvidljiva. Nekateri se pritožujejo tudi nad visoko kotizacijo, a je na ravni podobnih profesionalnih srečanj kar sprejemljiva. Organizatorji ob letu osorej zopet vabijo na temo *Lust*, a bo do takrat treba dobro premisliti, kakšna sla bi nas utegnila zopet zbrati ob reki Spree.

speed 2 – prihodnost danes

Letošnji, četrti zapovrstjo, beograjski Designweek se je odvijal med 25. do 31. majem v stavbi nekdanje blagovnice Kluz v središču mesta. Za nekaj dni je le-ta postala središče ustvarjalnosti. Na več kot 5000 kvadratnih metrih površin se je razprostiral Design Park – razstavnih prostor ustvarjalnih industrij: oblikovalcev, proizvajalcev, distributerjev, fotografov, oglaševalcev, študentov ..., skratka vseh, ki jim je oblikovanje ključna vsebina delovanja.

Z inovativnimi postavitvami in izdelki so izstopali Arcadia, Muuto, Normann Copenhagen. Talent Zone je bila priložnost za mlade ustvarjalce, da se predstavijo širši javnosti. Drugo nadstropje je gostilo obširen vpogled razvoja italijanskega oblikovanja stolov v zadnjih 50. letih. V Design Parku so potekale raznovrstne ustvarjalne delavnice, predstavitve in koncerti.

Prvi človek BDW-ja, Jovan Jelovac, je v otvoritvenem govoru izpostavil, da se je kriza letos dotaknila tudi njih, zato so bili prisiljeni dogodek speljati z bistveno manjšo finančno podporo kot v prejšnjih letih, kar pa se ni odražalo na kakovosti izvedbe celotnega projekta. Vsekakor gre posebno priznanje tudi – ali predvsem – gostujočim predavateljem, ki so se odrekli honorariju.

Tridnevna konferenca v sklopu BDW je potekala pod naslovom Speed2. Hitrost kot lastnost današnjega časa, ne samo kot hitri tempo, ki ga živimo, ampak predvsem kot hitrost razvoja, napredka tehnologije, dostopnosti in izmenjave informacij. Kako vse to vpliva na različne segmente našega življenja, so bila vprašanja, na katera smo iskali odgovore na vrsti predavanj s področja arhitekture, oblikovanja, oglaševanja in marketinga.

Uvodno predavanje se je neposredno navezalo na tematiko hitrosti in gibanja. *Simon Jacomet* je ustanovitelj in oblikovalec v podjetju Zai, ki se ukvarja z razvojem ter izdelovanjem smučič. Njihov pristop k oblikovanju je poglobljen in kot filozofijo smučanja določa Zai. Predstavlja uravnoteženje tehnologije in narave. Smučič so inovativne, tako s formalnega kot s tehnološkega vidika. Uporaba materialov, kot so les, kar-

bonska vlakna, aluminij, kamen in guma, poudarja raziskovalni značaj podjetja. Proizvodnja vključuje veliko ročnega dela. Končni dosežek so popolne, hitre smučič. Zai se izogiba masovnemu oglaševanju, obrača se neposredno na kupce in posamezne distributerje. Videz smučič je eleganten, prečiščen, brez agresivne grafike.

Oblikovanje lahko narekuje smer razvoja novih tehnologij, kar dokazuje srbski oblikovalec *Branko Lukić*. Živi v Kaliforniji, kjer je ustanovil studio *Nonobject*. Ukvarjajo se z raziskovanjem nematerialnega prostora, to je prostora med uporabnikom in objektom, v okviru katerega nastaja serija projektov, kot sta telefon Tarati s »tipkov-

nico« s praznimi prostori namesto tipk za komunikacijo brez dotika in dvostranski fotoaparati »Behind the scenes camera«, ki snema tudi ozadje. Poudaril je tudi ekološki vidik oblikovanja, odgovornost oblikovalcev, da razmišljajo o celotnem krogu izdelka, tudi o tem, kaj se zgodi z njim, ko ga nehamo uporabljati.

intervju Marcus Fairs

Marcus Fairs je glavni urednik spletnega portala o dizajnu in arhitekturi Dezeen, ki je bil ustanovljen leta 2006. Danes Dezeen velja za eno najbolj priljubljenih spletnih strani o oblikovanju in našteje približno 200.000 obiskovalcev mesečno. Na BDW-ju si je Marcus Fairs vzel nekaj časa tudi za nas in izvedli smo nekaj zanimivosti o njem ter njegovem vodenju tega uspešnega spletnega informatorja.

Kdo je Marcus Fair?

V osnovi sem novinar. Opisal pa bi se kot »information dealer«. Rad zbiram informacije, jih ovijem v novo obliko in jih tako prodam naprej. To sem počel, ko sem še delal za revijo Icon, in isto počnem tudi danes prek spletnega portala Dezeen.

Ali je naključje, da se posvečate prav oblikovanju?

Moja osnovna izobrazba je oblikovanje, vedno pa me je posebno zanimala tudi arhitektura. A tudi ta ni bil moj edini interes! V to, da sem se usmeril v oblikovanje, me je privedel splet okoliščin – lahko bi poročal tudi o nogometu, potovanjih ipd. Velika prednost oblikovanja je, da je atraktivno in »vizualno«, kar pripomore k temu, da so tudi naši članki zanimivejši, saj so podprti s slikovnim materialom. Brez slednjega bi bilo dolgočasno pisati članke.

Kolikšen del vas je v Dezeenu?

To je zanimivo vprašanje. Ko sem še bil novinar pri reviji Icon pa tudi, ko sem delal za druge revije, sem vedno zelo jasno in iskreno izražal svoja stališča ali mnenja. Pogo-

sto sem bil zato deležen kritik in vpleten v razne afere. Povzročil sem veliko »škandalov«. To sem počel z veseljem. Nisem bil sposoben zakriti resnice. Dezeen pa je popolnoma drugačna zgodba. Dezeen nima svojega mnenja. Naredi se izbor brez dodanega osebnega mnenja. V zadnjih letih izredno uživam v tej svoji novi vlogi.

Kako poteka izbor projektov, objavljenih na vašem blogu?

Smo ekipa treh oseb, a veliko večino projektov izbiram sam.

Prebrala sem, da želite na Dezeenu objavljati novice pred drugimi. Kako vam to uspeva?

V bistvu ni več tako, moramo spremeniti to navedbo na našem blogu. Veliko je spletnih portalov, ki delajo to, kar delamo mi, in danes ne želimo biti več prvi, saj je to nemogoče. Zanima nas izbor projektov, ki se med seboj zelo razlikujejo. Na primer: najprej objavimo velik projekt arhitekta Zahae Hadid, nato pa neznan študentski projekt.

Vaše predavanj je temeljito na predstavi izdelkov industrijskega oblikovanja, ki so se pojavili na letošnjem milanskem pohištvenem sejmu. Katero podjetje ali oblikovalec vas je posebno navdušilo?

Posebno me je prepričal oblikovalec Marten Baas s projektom »Analog digital clock«. Njegov projekt ni imel naročnika, bil

je njegova samonaložba in priprave so najverjetneje trajale mesece. Koncept časa je zelo zanimiv in izvedba je bila fantastična. To je bil vsekakor moj najljubši projekt.

Kaj je za vas oblikovanje?

Sovražim to vprašanje. Porabil sem veliko časa, da bi definiral oblikovanje. V osnovi je bilo oblikovanje proizvodnja funkcionalnih predmetov. Mislim pa, da so se stvari v zadnjih desetih ali petnajstih letih zelo spremenile. Oblikovanje je postalo nekakšna funkcionalna umetnost in funkcija je v veliko primerih postala drugotnega pomena. Rekel bi, da je oblikovanje disciplina, ki ustvarja predmete, ki so danes prepleteni s kulturno sfero.

Kaj menite o »stylingu« pri oblikovanju?

Menim, da ko govorimo o oblikovanju, je veliko zadev samo stiliziranih. Oblika stola je bila projektirana že davno, tako da, ko se danes oblikovalec loti oblikovanja stola, ga v resnici formalno nadgradi. Mislim, da s tem ni nič narobe. Posebno v Veliki Britaniji, od koder prihajam, imamo veliko težav s pojmom »lepota«. Velikokrat se lepota prepleta z zamisljivo površinskega, a menim, da je sama po sebi zelo pomembna. Radi imamo lepe stvari, radi smo z njimi obdani in to je zelo pomembno. Oblikovanje dela veliko na tem, da naredi predmete lepe, očesu prijetne, da so dobro videti, in v tem ne vidim nobenega problema.

Menite, da inovacija, novi materiali, oblike niso pomembni?

Ne. Menim, da ne potrebujemo pretiranih inovacij. Veliko inovativnih zadev navsezadnje ne najde prave uporabe, ljudje ne vedo, kaj bi z njimi.

Ključ oblikovanja v prihodnosti?

Ne razmišljam o prihodnosti. Poskušam čim bolj opazovati sedanost in polno živeti v njej.

Kaj menite o preoblikovanju družbe, v kateri živimo? Se srečujete s projekti, ki se ukvarjajo z družbenimi problematikami v globalnem smislu?

Ne. Poskušam delovati lokalno, čeprav naša spletna stran seže globalno. Trenutno se soočam s sosese, v kateri živim. Želel bi, da bi bila ta čim bolj prijazna in prijetna. Preveč ljudi se ukvarja s svetom globalno in premalo je tistih, ki delujejo lokalno ter poskušajo narediti nekaj dobrega tukaj in zdaj. Menim, da lahko tako naredimo spremembe hitreje in lažje.

Dostopnost in hiter pretok informacij bo trujeta dejstvu, da je nacionalno identiteto oblikovanja danes težje opredeliti. V 60. in 70. letih je imelo skandinavsko oblikovanje močan vpliv in prepoznavnost. Podjetje Muuto spoštuje to tradicijo in s svojimi izdelki za dom odpira novo obdobje v skandinavskem oblikovanju. Kot je povedal Peter Bonnen, sodelujejo izključno z oblikovalci iz skandinavskih dežel in tako komunicirajo svojo blagovno znamko – Muuto New Nordic.

Pomembnost tiskane publikacije je poudaril glavni urednik revije Wallpaper Tony Chambers. Zatrjuje, da kljub vse večjemu številu spletnih portalov tiskovine ne bodo zamrle. Poleg informativne funkcije imajo še dodano čustveno vrednost,

ki jo dosežejo s skrbno zastavljenimi projekti. Pri Wallpaperju prisegajo na vrhunsko izvedbo.

Veliko navdušenje je s svojo predstavitvijo počel Jurgen Mayer. Z opazovanjem strukture predmetov in narave v kombinaciji z novimi tehnologijami razvija izjemne projekte. Med številnimi drugimi je predstavil tudi nagrajeni natečajni projekt Metropol Parasol na Plaza de la Encarnacion v Seville. Projekt je v izgradnji, zasnovan je kot potencialno novo mestno središče. Gobam podobne strukture, ki segajo do višine katedrale, bodo nudile prostor številnim barom, restavracijam, tržnici in razgledni terasi na vrhu. Jurgen Mayer je nedvomno eden pomembnejših predstavnikov novodobne arhitekture in oblikovanja.

Predstavil se je tudi eden najpomembnejših slovenskih birojev Sadar Vuga Arhitekti. Področje delovanja biroja obsega arhitekturo, notranjo opremo, industrijsko oblikovanje, scenografijo in urbano opremo. Boštjan Vuga je podrobno predstavil projekte biroja, ki ima za seboj že kar zavidljivo število realizacij.

Med studiji, ki se ukvarjajo z vizualnimi komunikacijami, oglaševanjem in strategijami blagovnih znamk, so se predstavili E-types, Airside ter Poke London. Vsak ima svoj, dobro prepoznaven pristop. Projekt studia I-types za danski Royal Theatre temelji na tipografskih elementih, črtah in fotografiji. S temi elementi operirajo tako, da dobijo vizualne učinke, kot sta gibanje in dramatičnost. Airside je prikazal, kako

se lahko tudi »resna« podjetja odločijo za drugačno, igrivo oglaševanje in predstavitev svojega podjetja oziroma blagovne znamke.

Tematika konference je lepo izzvenela v zaključnem nastopu v Parizu živečega srbskega oblikovalca Saše Lakića. Strast do oblikovanja avtomobilov, navduševanje nad aerodinamičnimi oblikami in spoštovanje ekologije so ga privedli do vrhunskih dosežkov. S podjetjem Venturi so razvili ekološka vozila na električni pogon, ki bi si jih vsak želel. Lakić je svoje predavanje zaključil z mislijo »We should start from the future to create the present«.

Prihodnost gradimo danes, s svojo ustvarjalnostjo, entuziazmom in predvsem z odgovornostjo.

pretirano oblikovani svet?

European Design Festival, maj 2009

Dežela Helvetice, natančneje Zürich, je gostila tretje srečanje oblikovalcev Evrope pod okriljem Ico Gardie in vodilnih revij s področja grafičnega oblikovanja. Od trinajstega do sedemnajstega maja so se v okviru festivala zgodile ED Conference (tridnevna konferenca), ED Awards (nagrade po kategorijah), ED Design Walk (ogledi oblikovalskih studijev v kraju dogodka) in ED Exhibitions (razstave v okviru festivala)

Čeprav organizatorji zatrjujejo, da European Design (od letos se imenuje European Design Festival) raste, se je letos gospodarska kriza pošteno poznala. Predvsem pri številu obiskovalcev, ki jih je bilo v primerjavi s prejšnjimi izvedbami bistveno manj. Kljub temu ostaja osnovna zamisel ED Festivala ista, to je poskus združevanja evropskega prostora na področju vizualnih komunikacij z razstavami in predstavitvami v zadnjem letu izvedenih projektov, predstavljenimi kot primeri dobrih praks, v katerih avtor predstavi projekt, način izvedbe, razmišljanja, komunikacijo z naročnikom in težave. V hram slavnih je bil letos izbran Adrian

Frutiger, čigar govor si lahko pogledate na strani Youtube (www.youtube.com/watch?v=ptxeXp7P1So).

ED konferenca

Glavno dejanje festivala ED je tridnevna konferenca, kjer avtorji – predavatelji skozi osebno izkušnjo predstavijo svoje projekte in ki se zaključijo s slovesno podelitvijo nagrad ED. Za nagrade se lahko potegujete v sedmih kategorijah: *celostne podobe, publikacije, digitalni mediji, embalaža, ilustracije, lastna promocija in razno*. Dela finalistov in zmagovalcev so predstavljena v posebnem katalogu, imenovanem *ED Awards Catalogue*.

Prvi dan

Filip Blažek, *Designiq* (Češka), je nekaj projektov naredil za češko vlado. Nato so ga povabili k oblikovanju knjige o češki himni z naslovom prve vrstice v himni *Kje je moj dom?*. Njena posebnost je ročno izdelana naslovnica iz stekla v modro-rdečem barvnem prelivu (barvi iz češke zastave). Izpostavil je problem nacionalne identitete (podobna težava kot v Sloveniji), ki nima »rdeče črte«.

Za uvodnim predavanjem sta nastopila predstavnik studija *BeetRoot* iz Soluna in predstavila nekaj izvedenih projektov, v katerih se pogosto kot lajt motiv oblikovanja pojavljajo živali. Najprej sta predstavila na

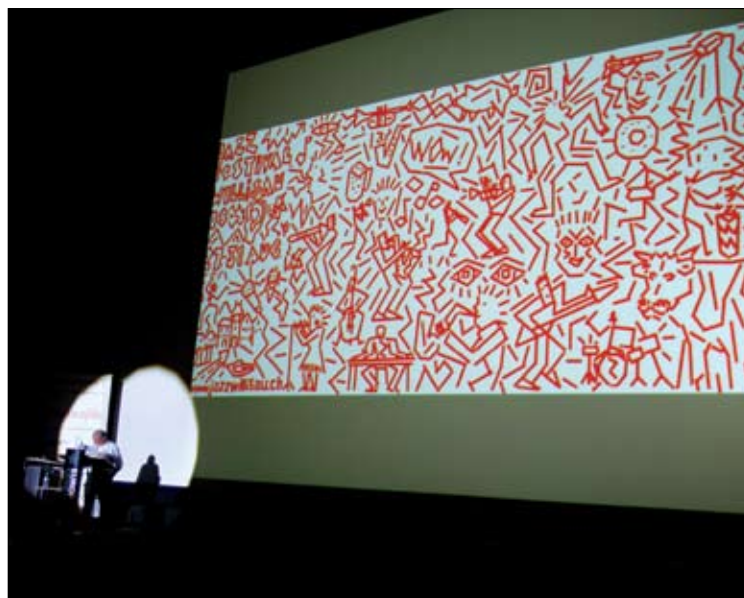
Kipec ED Awards, foto: ED

ED Awards nagrajeni projekt za hotel Ekies, kjer so živali uporabljene za notranjo opremo sten in koledarja. Vsaka soba ima svojo zgodbo po Aeshopovih zgodbah in temu so prirejene geometrične abstrakcije živali. Za modno blagovno znamko iz Soluna, imenovano Fenaa, delajo že nekaj let. Predstavili so spreminjanje vizualne pojavnosti živali glede na sezono.

Claus Due iz *Designbolaget* iz Danske deluje predvsem v svetu mode. Pri projektu za Bertoni, kjer se je finančna kriza tekoma dela odrazila na budžetu zanj, so namesto modelov fotografirali sebe in z ilustracijami zakrili obraze. Pri drugem predstavljenem projektu za moški nakit proizvajalca Pilgrim

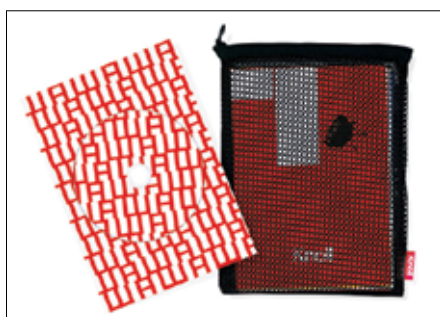
S konferenca, foto: Panos Chatzimathios

Nagrada žirije: Suitcase Type Foundry iz Češke, foto: Rita Peter

Oslo Triennale, foto: www.sdg.noSuper-veloz v skicirki, foto: www.alextrouchut.comStudio Designbolaget za Bertoni, foto: www.bertoni.dk

Grafike studija BeetRoot za hotel Ekies, foto: ED

Ginette Caron za Knoll International, foto: www.ginettecaron.itBVD za Blossa, foto: www.bvd.se

so iskrali znane moške, ki bi nosili njihove izdelke. Niso jih našli, zato so kot kontrast poiskali neznane ljudi in projekt poimenovali »For the Secretly Famous«.

Lysergid.com je podlaga, s katero *Loïc Sattler* komunicira svoje delo. Vedno poskuša naročnika prepričati, da naredi, kot on želi, sicer ga projekt ne zanima. Pri spletni predstavitvi za zvočni studio iz Pariza Sonacom (www.sonacom.fr) je moral rešiti problem, kako naj studio predvaja svoje reference, ki so pogosto od konkurenčnih naročnikov. Rešitev je igra oziroma zabava skozi zvočni svet Sonacoma, v kateri se naročnikov ne navaja.

Group 94 iz belgijskega Ghenta deluje na področju spletnega oblikovanja predvsem v tehnologiji flash. Sodelujejo predvsem z naročniki s področja fotografije (Jeff Wall, Lauren Greenfield, Carl De Keyzer, Jill Greenberg, Magnum Photos, Moofe) in za njih pripravljajo predstavitve na spletu.

Drugi dan

Naslednji dan konference je *Lars Harmesen*, soustanovitelj studia *Magma Brand Design*, predstavil projekt športne biblije (the Sports Bible) – enciklopedije, v kateri je več kot 600 izrazov s področja športne mode in inovacij. Posebej zanjo je izdelal črkovno vrsto, imenovano Sewed. Pri tisku naslovnice je uporabil posebno tehniko, s katero je dosegel, da nobena od teh ni enaka: tiskarju je namreč naročil, naj v eno od osnovnih barv CMYK dolije še dodatno barvo ...

Sledila je predstavitev projekta Bloosa *Susanne Nygren Barrett*, ene od štirih soustanoviteljic studia *Blidholm Vagnemark Design* iz Stockholma. Na Švedskem je običaj, da se pred božičem pije kuhano vino. Blossa Glögg je blagovna znamka za kuhano vino, ki ima na Švedskem 75-odstotni tržni delež in 86-odstotno prepoznavnost. Leta 2003 so izdelali prve letne izdaje v posebni embalaži, ki so jo oblikovali v BVD s ciljem povečati prepoznavnost in zavest o blagovni znamki. Okus in oblikovanje se vsako leto spreminjata, interes pa vsako leto povečuje in v BVD verjamejo, da so to posledice dobrega izdelka, dobrega oblikovanja in dobrega naročnika.

Kanadčanka *Ginette Caron*, ki živi v Milanu, je predstavila identiteto za pohištveni sistem WA podjetja Knoll International. Na temi »Enostavnost zapletenosti« in »Zapletenost enostavnosti« je izgradila sistem, kjer je enostavnost v osnovnih barvah in geometrijskih oblikah ter zapletenost neskončnih permutacij na temo postavitev pohištva.

Hannes Untz in *Valter Kaleta* iz studija *Loovool* (Tallinn) sta predstavila razvoj identitete restavracije Kaerajaan. Izhodišče za oblikovanje izhaja s podeželja, iz tradicionalnih grafičnih elementov estonske folklorne. Iz vzorcev na oblačilih in drugih objektih sta razvila vizualni jezik in ga aplicirala v celostno podobo restavracije: od menijev, obleke za osebe do opreme prostora (sodelovanje z arhitektom).

Švicarsko oblikovanje je močno in prepoznavno, pravi *Niklaus Troxler* iz Willisaua, a

ne želi biti del tega. Razvil je lasten vizualni jezik in ga kot organizator festivala jazz v Willisau pokazal na plakatih za to prireditev (iz leta 1968). Pravi, da je današnji svet preveč oblikovan in je včasih bolje natisniti samo skico kot pa oblikovati vse podrobnosti.

Tretji dan

Scandinavian Design Group je največja norveška oblikovalska agencija, *Eirik Seu Stokkmo* pa je predstavil njihov projekt za Oslo Triennale. Simbol je narejen dinamično, ker se ta arhitekturna manifestacija enkrat pojavi kot bienale, drugič kot triennale. Zato formula: O+T/B+LETO (kjer so O = Oslo, T = triennale, B = bienale).

To, kar je Mercator v Sloveniji, okvirno velja tudi za podjetje Hema na Nizozemskem. Z usihanjem zadovoljstva kupcev so želeli osvežiti svojo podobo in k projektu povabili studio *Koeweiden Postma* iz Amsterdama. *Hugo van den Bos* je opisal sodelovanje, pri katerem so rahlo osvežili simbol in mu določili pojavnost v trinajstih barvah. Osvežitev je bila prav tako pri fotografijah, ki so jih posneli v tehniki lomografije, kjer je s prepolnimi barvami in zamegljenimi robovi poudarjen učinek vsakdanjega življenja.

Alex Trochut iz Barcelone dela na malih projektih s področij tipografije in ilustraciji, ki ne trajajo več kot teden dni. S tipografijo je povezan že prek starega očeta, ko je iz njegove skicirke potegnil črke, imenovane Super-veloz, in jih digitaliziral. Pravi, da se od vsakega projekta nekaj nauči in na tem izgrajuje naslednjega.

Studio *Synopsis* iz Timošvare je povabila glasbena hardrock skupina Implant Pentru Refuz, da izdela ovitek cedeja in knjižico za njihov novi album *Monolith*. *Ovidiu Hrin* je po tem projektu trdno prepričan, da zna biti projekt brez skrajnega roka za izvedbo in s popolno ustvarjalno svobodo zelo naporen. In po svoje zanimiv.

»Naročnik nima nikoli prav. Poskusite to izboljšati.« pravi *Ian Anderson* iz *The Designers Republic* iz Sheffielda. Govor je bil predvsem o spoznavanju »projekta pred projektom« in naročnika.

Razstave in oblikovalski sprehodi ED

Poleg zgoraj opisanega se je zgodilo še nekaj vzporednih dogodkov in razstav: *Razstava knjig Irme Boom* v Plaktraum (Museum of design Zürich), *Dobro oblikovanje, dober posel* (Galerie, Museum of design Zürich), *Oblikovanje vsega* (Halle, Museum of design Zürich) in posterji SGD (Arena, Sihlcity, Zürich). Slaba stran je bil zagotovo urnik muzeja, ki se je skoraj natančno ujemal z urnikom konference, zato si je bilo razstave nemogoče ogledati.

Nasproti temu je bil ogled oblikovalskih studijev v Zürichu, imenovan ED Design walk, na sporedu po konferenci in je sproščeno zaključil dan. Prill & Viecei, Buero4, Hofgrafen in Raffinerie so predstavili svoje delo in domovanje, v sproščeni ozračju pa so se razvile zanimive debate. Udeležbo na konferenci mi je omogočil www.jub.eu.

magdalena

Komunikacija nas obkroža vsepovsod. Od nje postajamo odvisni. S tem, ko jo spremljamo in sprejemamo v naša življenja, posledično do nje postajamo tudi kritični. Postajamo zahtevnejši in po eni strani tudi likovno, vizualno pismeni. Magdalena je s svojo ponovno postavitvijo festivala poskrbela za kritično poglobljen razmislek o ustvarjalnih komunikacijah.

Mednarodni festival ustvarjalne komunikacije Magdalena se je letos odvijal med 21. in 23. majem kot vedno do zdaj v Mariboru. Cilji in vizija organizatorjev so bili tudi tokrat jasno zastavljeni. Predstaviti in nagraditi najbolj izvirne zamisli mladih avtorjev do 30 let na področju komuniciranja. Javnosti predstaviti rešitve in izdelke ter prek njih avtorja samega.

Razstavno galerijski del festivala so organizatorji v treh dneh dopolnili tudi z delavnici, razstavami in predavanji. Odlični predavatelji so mladim opom ponudili številne predloge in zamisli v oblikovanju. Obi-

skovalci, raziskovalci festivala smo bili lahko uspešnejši tako pri iskanju vprašanj kot pri iskanju odgovorov. A vsem različnim avtorjem festivala je bila skupna vsaj ena stvar: oblikovanje in ustvarjanje vizualnih komunikacij. Izdelati dobre in konstruktivne rešitve v oblikovanju, ki je umetnost. Umetnost, ki jo mnogi postavljajo v trikotnik med arhitekturo in slikarstvom.

Na enajsti festival po vrsti so organizatorji skupaj prejeli 393 prijavljenih del v enajstih različnih kategorijah: tiskani oglasi, zunanji mediji, mali promocijski materiali, film, interaktivno, eksperimentalno in logotipi.

Foto: Boris Voglar

Novost letošnjega festivala so bile dodatne kategorije, in sicer oblikovanje časopisov, oblikovanje knjig in CD-ovitev ter sklop tipografija. S svojimi deli so se predstavili mladi oblikovalci iz Hrvaške, Slovenije, Bosne in Hercegovine, Avstrije, Srbije, Italije, Rusije, Poljske, Latvije, Nizozemske, Makedonije in Francije. Na Magdaleni pa je bilo mogoče sodelovati še na dveh ustvarjalnih razpisih z naslovom Poletna (pre)obleka in SMS Donacija z namenom. Nagradam za najboljše festivalsko delo, zlatim in srebrnim modrcem, so se letos pridružile tudi posebne nagrade. To so bile nagrade pokrovite-

ljev za najboljša dela na ustvarjalnih razpisih, nagrade *New Moment New Ideas Company* za najboljši primer umetnosti v oglaševanju in za najbolj družbeno odgovorno delo na festivalu, ki jo je razpisal Inštitut za razvoj družbene odgovornosti. Priznanje družbeno odgovornega dela je letos prejel Bojan Galić za delo *Think Different 2009*.

Letošnjo glavno nagrado Magdalena 2009 je prejela Anja Zatrić iz Srbije za delo, naslovljeno Urbani koledar za Sarajevo. Isti izdelek je dodatno oplemenil še zlati modrc v kategoriji eksperimentalno. Kole-

Razstavljena promocijska dela

Razstava projektov, prispelih na Simobilov natečaj

Fotografije razen naslovnice: Boris Beja

kaj dobim

naročnina na klik

10 števil

popusti & ugodnosti

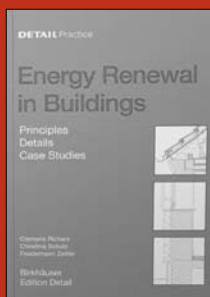
popusti pri nakupu programov
popusti pri nakupu knjig
ter vrsta uporabnih informacij za bralce
na spletni strani revije, kot so:
ceniki storitev
spletne povezave - linki
informacije o sejmih, natečajih ...

kje se naročim?

s priloženo naročilnico
po internetu | www.klikonline.si
po telefonu | + 386 (0)1 52 00 720

15 julij | avgust

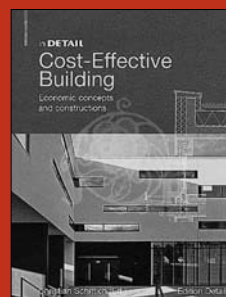
[naročilnica na knjige]

Energy-Efficiency Upgrades

jezik: angleški
strani: 112
izid: 2007
cena: **41,27 eur**

za naročnike:
■ **35,00 eur**

In Detail: Cost-Effective Building

jezik: angleški
strani: 176
izid: 2008
cena: **73,87 eur**

za naročnike:
■ **65,40 eur**

ETFE, Technology and Design

jezik: angleški
strani: 160
izid: 2008
cena: **70,84 eur**

za naročnike:
■ **60,20 eur**

v knjigi je predstavljena tudi Nika Zupanc!

Desire, The Shape of Things to Come

jezik: angleški
strani: 280
izid: 2008
cena: **60,51 eur**

za naročnike:
■ **51,40 eur**

[naročilnica na knjige]

Wolda annual 2008

jezik: angleški
strani: 167
izid: 2009
cena: **96,00 eur**

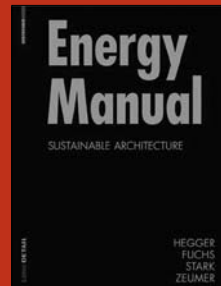
za naročnike:
■ **81,60 eur**

Energy-Efficient Architecture

jezik: angleški
strani: 224
izid: 2006
cena: **94,50 eur**

za naročnike:
■ **80,30 eur**

Energy Manual, Sustainable architecture

jezik: nemški/angleški
strani: 280
izid: 2008
cena: **82,67 eur**

za naročnike:
■ **70,30 eur**

El croquis 136/137: Work Systems II

jezik: angleški/španski
strani: 472
izid: -
cena: **85,33 eur**

za naročnike:
■ **76,80 eur**

[naročilnica na knjige]

Photoshop CS Udarni triki

jezik: slovenski
strani: 240
izid: marec 2005
cena: **31,26 eur**

za naročnike:
■ **26,33 eur**

Predpisi o honoriranju oblikovanja vizualnih komunikacij

jezik: slovenski
strani: 2005
izid: 2005
cena: **114,00**

za naročnike:
■ **97,00 eur**

Predpisi o honoriranju tridimenzionalnega oblikovanja

jezik: slovenski
strani: 24
izid: 2007
cena: **81,40 eur**

za naročnike:
■ **69,20 eur**

Biblija AutoCAD-a 2008 in AutoCAD-a LT 2008

jezik: slovenski
strani: 1296
izid: julij 2008
cena: **78,00 eur**

za naročnike:
■ **66,30 eur**

[naročilnica]

ime in priimek

podjetje

ulica

poštna številka, pošta

davčna številka (zavezanci)

način plačila

položnica

račun

Naročanje: www.klikonline.si 01 52 00 720

poštnina
plačana
po pogodbi
št. 59/1/s

pro anima
p.p. 2736

1001 Ljubljana

[naročilnica]

ime in priimek

podjetje

ulica

poštna številka, pošta

davčna številka (zavezanci)

način plačila

položnica

račun

Naročanje: www.klikonline.si 01 52 00 720

Naročanje: www.klikonline.si 01 52 00 720

poštnina
plačana
po pogodbi
št. 59/1/s

pro anima
p.p. 2736

1001 Ljubljana

[naročilnica]

ime in priimek

podjetje

ulica

poštna številka, pošta

davčna številka (zavezanci)

način plačila

položnica

račun

Naročanje: www.klikonline.si 01 52 00 720

poštnina
plačana
po pogodbi
št. 59/1/s

pro anima
p.p. 2736

1001 Ljubljana

kaj dobim

naročina na klik

10 številc

popusti & ugodnosti

popusti pri nakupu programov
popusti pri nakupu knjig
ter vrsta uporabnih informacij za bralce
na spletni strani revije, kot so:
ceniki storitev
spletne povezave - linki
informacije o sejnih, natečajih ...

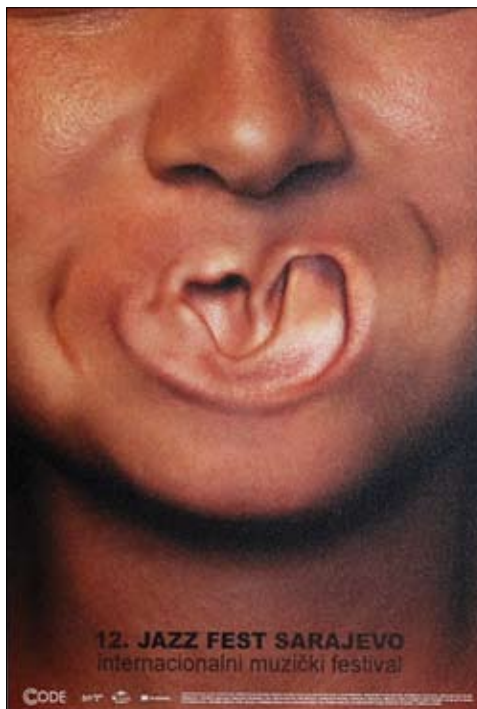
kje se naročim?

s priloženo naročilnico
po internetu | www.klikonline.si
po telefonu | +386 (0)1 52 00 720

16 julij | avgust

Projekt Prostorož tokrat v Mariboru

Zlatko Vitković: zlati modrc v kategoriji plakatov

Rafaela Dražić: zlati modrc za najboljše oblikovanje časopisov in revij

Tine Lugarič: zlati modrc za tisk

Z razstave del

dar je sestavljen iz 12 sporočil, s katerimi se je avtorica osredinila na oblikovanje sodobne identitete Sarajeva. Do zlatih modrcov so ustvarjalno prišli tudi slovenski oblikovalci. Petra Spasojevič z delom paraoglas I feel Slovenia, v kategoriji tiskanih oglasov Dragan Mlakar in Tine Lugarič za projekt Candle s serijo del Fish, Sheep in Rabbit ter za delo Sexy Motherfucker v kategoriji filma. Prijavljena dela je za nagrado Magdalene ocenjevala šestčlanska mednarodna žirija. Sestavljali so jo predsednik Ian Willingham, razvojni direktor iz Velike Britanije, raziskovalec oblikovanja in arhitekt Karthikeya Acharya iz Indije, oblikovalec iz Rusije Artemy Lebedev, Vladan Srdić, grafični oblikovalec iz Srbije, tipograf iz Hrvaške Nikola Djurek in Christopher Pearson, videoizvedenec iz Velike Britanije.

V sklopu festivala so organizatorji programa predstavili tudi Marka Iliča. Samostojno

razstavo priznanega, mednarodno uveljavljenega grafičnega oblikovalca iz Hrvaške, ki deluje in ustvarja v Združenih državah Amerike, je pripravil kustos Dejan Kršić. Retrospektivna razstava avtorja je bila zagotovo eden boljših in zanimivejših dogodkov festivala. Nov zagon mladim in pravilo, da ustvarjalnost ne pozna meja. Iličevo oblikovanje izhaja iz risbe. Zato bi ga lahko prepoznali tudi kot ilustratorja. Je eden glavnih protagonistov za uveljavitev in prepoznavnost jugoslovanskega stripa.

Magdalena s svojimi predavanji skrbi tudi za izobraževanje mladih. Izpostavil bi predavanje z naslovom Interaktivna čustva Anricka Bregmana iz Velike Britanije. Čustva so temelj človeškega vedenja. Odsevajo naše ambicije, upe, strahove in travme. Te lahko najdemo tudi v oblikovanju. Anrick je predstavil svojo raziskavo, kako čustva delujejo

znotraj interaktivnega okolja. Kako lahko interaktivni medij ponudi izkušnje, ki nas zabavajo, nasmejijo in, nasprotno, razžalostijo. Predavanje je zaključil z besedami, da je internet trenutno najuporabnejša zastojna droga.

Poleg predavanj so se lahko obiskovalci udeležili tudi različnih delavnic. Suzan Celic je pripravila fotografsko delavnico z naslovom Pinhol kamera – kako jo uporabljati? Mirko Ilić je vodil delavnico z naslovom Codesign, Maja Šivec pa je udeležence svoje delavnice spoznala s Telesom v ambientu – moški akt, fotografska delavnica. Mesto se je za štiri dni spremenilo v mladinsko kulturno središče sodobne ustvarjalne umetnosti. To je zagotovo bila prava predgra organizatorjem evropske kulturne prestolnice – novega izziva, ki se v prihodnosti obeta Mariboru. Vezna nit festivala Magdalene so bili mladi, ki so s

svojim raziskovanjem mesta opominjali nase in to ne le z razstavljenimi deli, ampak tudi s svojo prisotnostjo. Ne nazadnje so prav taki dogodki namenjeni druženju, spoznavanju in izmenjavanju zamisli, kritik ter težav.

Čeprav se je letošnjega festivala udeležilo manj avtorjev s svojimi deli kot v prejšnjih letih, Magdalena še naprej ostaja odlična referenca mladim. Tako stroka kot tudi domači in tuji mediji jo uvrščajo med najpomembnejše take dogodke v Evropi. Mladi se z vstopom na trg delovne, ustvarjalne sile vse prej soočijo s težkim delo kot pa z rožnatim življenjem. Oblikovanje vizualnih komunikacij je zahtevno delo, ki mora zajemati poglobljen študij tako naročnika kot tudi njegovih strank. Zadovoljstvo in rezultat pa morata biti obojestransko. Vizualni oblikovalci tako niso samo umetniki, so tudi psihologi, sociologi in filozofi.

utrinek prihodnosti tiska

Fespa Amsterdam 2009

Sejem, ki svoja vrata odpira vsako leto v Evropi in drugod po svetu, je letos potekal od 12. do 14. maja. Na njem je bilo v štirih halah mogoče videti več kot 300 mednarodnih razstavljalcev, ki so se predstavljali na področju digitalnih tehnologij, od tiska prek dodelave do vizualizacije. Namen sejma je povezovanje podjetij iz panoge in ustvarjanje revolucionarnih dosežkov v digitalni tehnologiji.

Poleg obsežne ponudbe izdelkov na razstavnih prostorih je letošnja Fespa ponudila še konferenco, kjer so bile predstavljene novosti s področja digitalnega tiska na tekstil, in okrogle mize, namenjene pogovorom o stanju tiskarske industrije. Naš obisk Fespe je potekal v okviru organizacije Flaar in pod budnim očesom dr. Nicholasa Hellmutha, ki smo ga v reviji že predstavljali in ki mu tovrstni dogodki ter tehnologije niso tuje.

Ekološke tehnologije

Tudi v digitalnem tisku je vse pomembnejše izdelovanje ekoloških izdelkov, zato na Fespi ni manjkalo podjetij z ekološkimi novostmi. Najbolj izpostavljen ekološki izdelek je bil tiskalnik iz podjetja HP, model HP Designjet L65500 s tiskarskimi barvami na osnovi lateksa in vode. Ta velikoformatni tiskalnik lahko natisne izdelke z ločljivostjo 1200 dpi,

odlikujeta pa ga tudi širok razpon barv in ostrina odtisa. Tiskovine so primerne za notranjo in zunanjo uporabo in so najmanj tri leta odporne proti vlagi ter drgnjenju.

Nizozemsko podjetje Hollanders je na svojem barvitem razstavnem prostoru predstavilo linijo tiskalnikov z umivalnikom, sušilnikom in rezalnikom, namenjenih tisku na tekstil. Tudi podjetje Hollanders se je vpisalo med izdelke iz skupine »Planet friendly«, saj tiskarske barve na vodni osnovi ne porabijo veliko energije, izkoristek potiskane površine tekstila pa je skoraj popoln. Velika prednost linije je velikoformatni tisk na različne materiale, kot so saten, najlon, bombaž, poliester in podobno.

Med azijskimi podjetji za tiskarske barve je po zeleno opremljenem razstavnem prostoru ter (pozneje) tudi po metrih in metrih natiskega materiala na tleh izstopalo ki-

Glavni vhod na Fespo

tajsko podjetje Inkwin. Podjetje, ki ima sedež v Šanghaju, se ukvarja z izdelovanjem solventnih tiskarskih barv, ki so kompatibilne s tiskalniki mednarodno priznanih podjetij, kot so Mimaki, Vutek, Mutoh itn. Prijazni razstavljalci so z veseljem predstavili tudi ekološke solventne barve na velikoformatnem tiskalniku Mimaki JV3. Poleg širokega razpona barv je bilo mogoče zaznati tudi razliko v vonju barvil, ki je bil bistveno manj intenziven kot pri običajnih solventnih tiskarskih barvah, kar je pomenilo tudi, da so zdravju in okolju manj škodljiva.

Večnamenski tisk

Na letošnji Fespi je po obsegu ponudbe nedvomno prevladoval digitalni UV-tisk, ki je trenutno v največjem razmahu. Veliko manj je bilo solventnega tiska in digitalnega tiska na tekstil. Slednji se zadnje čase

vse bolj uveljavlja, saj se je obseg različnih ustvarjalnih možnosti izvedbe zelo povečal, predvsem zaradi novih možnosti uporabe v notranji opremi, na primer pri zavesah, blazinah, prtih ter celo na preprogah. Posebno je izstopalo nizozemsko podjetje Hollanders, kjer ponujajo poleg rotacijskega tiskalnika na več tekstilnih materialov tudi tiskalnik za debelejša materiala, kot so na primer preproge. Model z imenom ColorBuster tiska neposredno na preprogo in pozneje barvo učvrsti z IR-žarki. Končni izdelek je po videzu popolnoma enakovreden tistemu, ki je kupljen v trgovini. Tiskarske barve so na vodni osnovi in se nanašajo s sublimacijo. Končno čiščenje izdelka se izvede na »čistilniku«, imenovanem ColorWash, najprej z vodo in milnico, v nadaljnjih rotacijah pa sledita še sušenje ter likanje. Glede kakovosti in ponudbe je treba izposta-

Barvit razstavni prostor podjetja Hollanders

Tiskarske barve Inkwin

Fotografije: FLAAR

Razstavní prostor podjetja Grapo

Tiskalnik Virtu RR 50/36 (WP Digital)

Tiskalnik HP s tehnologijo lateks

vti tudi podjetji WP Digital in Grapo. Prvo je na Fespi predstavljalo nov UV-tiskalnik Virtu RR50, rotacijski tiskalnik, ki lahko potiska do 5000 mm širok material neomenjene dolžine. Vgrajenih ima kar 36 tiskarskih modulov za različne aplikacije in uporablja šest tiskarskih barv (poleg CMYK še LM in LC). Končni izdelki z najvišjo ločljivostjo do 1200 dpi so primerni tako za notranjo (na primer kot stenske tapete, namesto preproge ali tapisona po tleh ali kot trendovsko izvedene stopnice) kot za zunanjo uporabo.

Na Češkem ustanovljenem podjetju Grapo izdelujejo največ tako imenovanih flatbed - ploskovnih UV-tiskalnikov za tisk na ma-

teriale v svitkih ali na trde, ploščate materiale. Predvsem pri slednjih je izbor možnih materialov za tisk zelo širok; od lesa, stekla, kovine, keramičnih ploščic do plastike. Posebno pomembna sta dva modela, Manta KM8/720 UV in popolnoma nov Manta White. Njuna najvišja ločljivost je »le« 720 dpi, a je obseg posamezne tiskarske kapljice zelo natančno določen, zato je kakovost natisa na vse te različne materiale vrhunska. Najnovejši model Manta je že ekološki tiskalnik, odlikujeta pa ga tudi hitrost ter dodatna bela barva za tisk na zelo temne ali transparentne materiale. Bela barva lahko služi tudi kot tako imenovana spot barva.

Nedaleč od razstavnega prostora Grapa je na nekoliko manjšem, a z vpadljivo žarečo rdečo barvo opremljenem prostoru predstavljalo podjetje Sun LLC iz Rusije. Njihova posebnost je UV-tisk na ploskovnem tiskalniku z LED-žarnicami, ki je prav tako zelo primeren za tisk na različne površine. Na ogled je bilo veliko razkošnih potiskanih vzorcev, od steklenih plošč do keramičnih ploščic, zadnji dan pa so v prelepah barvah potiskali celo vrata. Posebnost tehnologije UV LED je, da tiskalnik ne potrebuje dodatnega sušenja odtisov ali dodatne zaščite pred žarki, saj ne vsebuje merkurja in v ozračje ne oddaja toplote. Poleg tega ima-

jo žarnice UV LED daljšo dobo uporabnosti, so energijsko varčnejše, pa tudi niso nič dražje od običajnih žarnic UV. Tiskalnik lahko potiska površino, debelo največ 20 cm in široko do 2,5 metra.

Fespa se širi

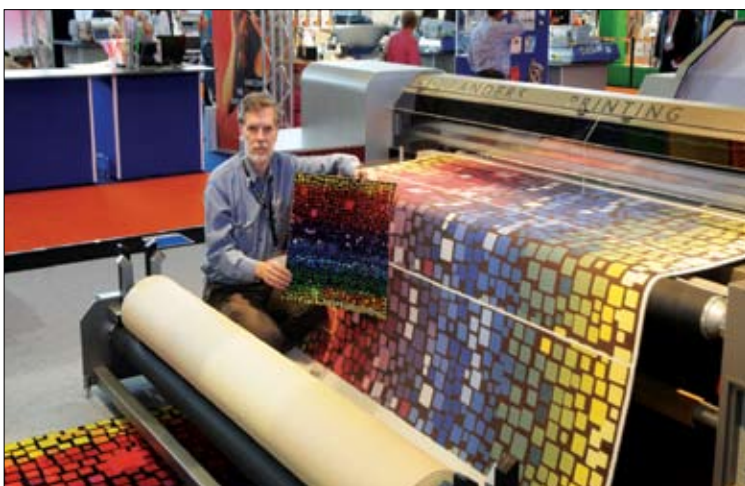
Na letošnjem sejmu je bilo mogoče videti kar nekaj novosti s področja digitalnega tiska za vse okuse, poudarek pa je bil nedvomno na čistejših, okolju prijaznih tehnologijah. Število razstavljalcev je kljub krizi poraslo za kar dvajset odstotkov, zato so pričakovanja za naslednje leto še večja, ko bo isti dogodek v krajevno veliko dostopnejšem Muenchnu.

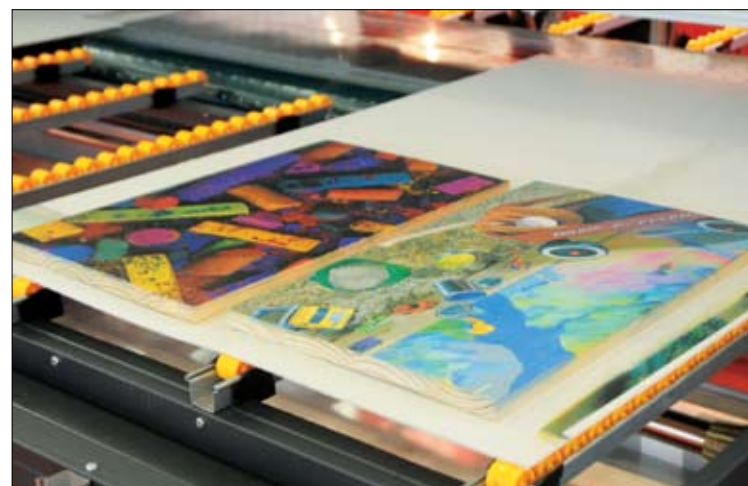
Vzorec potiskanih vrat (Sun LLC)

Steklo, potiskano s tehnologijo UV-LED (Sun LLC)

Dr. Nicholas Hellmuth s potiskanim vzorcem preproge podjetja Hollanders

S tehnologijo UV-LED potiskan les (Sun LLC)

modeli harmonične izbire barv

Računalnik, to novodobno *Gutenbergovo orodje druge Renesanse*, ki se je začelo nekje v začetku osemdesetih let prejšnjega stoletja, je prineslo s seboj kup novosti, ki se jih v vsej celovitosti še ne zavedamo dovolj dobro. Enega najpomembnejših in samoumevnih dejavnikov računalniških prikazovalnikov pa predstavljajo barve, ki opisujejo popolnoma vse, kar je povezanega z vizualnim. Še več: barve tudi sicer predstavljajo kožo vsega vidnega in otipljivega sveta. Kot vizualno sredstvo omogočajo prenos verbalnih vsebin v pisno obliko, kar poznamo sicer že od Gutenberga naprej, a sočasno same po sebi nosijo še dodatno semantično razsežnost: povzemajo in izražajo določena čustvena stanja in razpoloženja. Torej prenašajo informacije o vsebinah, ki izhajajo iz oblike, poleg pa nosijo *nasebno in samo sebi lastno* informacijo s čustvenim nabojem. Barve so torej neposredni jezik čustev, ki ga v vsej dosednji zgodovini uporabljamo samoumevno po neki naravni logiki in občutku, torej kot naturščiki ter laiki.

Tako kot ima verbalni jezik svoje gramatične zakonitosti, ki omogočajo, da je naše pisanje in branje potem smiselno ter pravopisno pravilno oblikovano, tako se kaže na področju rabe barv potreba po slovstveno urejenem jeziku barv, ki je sestavni del širšega sklopa, povezanega z gramatiko likovnih elementov, vse skupaj pa potem omogoča (s)likovno pismenost v okviru vizualnega komuniciranja. Torej smo na pragu nove dobe osnovnega (s)likovnega opismenjevanja. Pred tem pa bo treba urediti še gramatične temelje barvam.

Če bi opazovali spreminjanje svetlobe čez dan tako, da bi lahko imeli primerjavo s stanjem obarvanosti svetlobe, na primer zgodaj zjutraj in pozno zvečer, bi videli očitne razlike: temperatura svetlobe se spreminja čez dan od 12.000 oK zgodaj zjutraj do 1.500 oK proti večeru, **slika 1**.

Preprosteje povedano: zjutraj je svetloba hladna, zvečer pa topla. Očitno se je tudi človeški metabolizem izoblikoval po tem nareku, da nas hladna svetloba zbudi, topla pa uspava. To v nadaljevanju pomeni, da vidimo nekatere barve zjutraj drugače kot zvečer oziroma da je doživetje barv pogojeno s svetlobnimi pogoji, v katerih le-te opazujemo. Nekateri barvni toni popolnoma spremenijo svoj značaj, tako da predstavljajo med seboj popolnoma neprimerljive vrednosti. To je še posebej opazno pri modro-vijoličnih tonih, ki imajo pod hladno svetlobo nedvoumen modro-vijolični ton, medtem ko se ta isti vzorec pokaže v večerni svetlobi v rjavkastih odtenkih in skoraj pov-

sem izgubi svojo značilno vijolično noto, **slika 2**.

A v tem dnevnem kroženju svetlobe je skrito še precej več. V cikličnem ponavljanju so nekateri segmenti vplivali na oblikovanje temeljnih sestavin našega vrednostnega sistema. Skozi dolgo zgodovino razvoja našega percepcijskega organa za vid se je tako ob nenehnem

ponavljanju ciklusov izoblikovala lestvica vsakdanjih vrednostnih pojmov, ki so postali sestavni del človekovega naravnega opazovalno-analitičnega aparata. Nekaj podobnega se dogaja tudi na ravni letnega ciklusa, vendar so ti sezonski pojavi značilni le za zmerni pas, kjer so letni časi bolj izraziti. Torej lahko vidimo, da se dnevni in letni ciklus pokrivata v osnov-

nih značilnostih, najbolj pa vse te značilnosti povzema zmerni pas, **slika 3**.

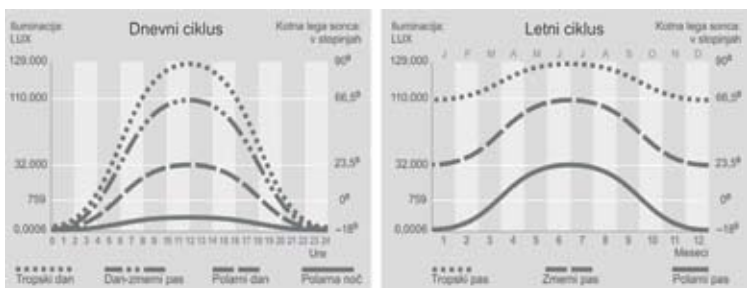
Kako se pojmovne zveze med dnevnim in letnim ciklusom povezujejo, je prikazano v strnjeni obliki na grafu **slike 4**. V njem lahko opazujemo relacije med pomenskimi korelacijami presečnih točk dnevnega in letnega časa. Prepoznamo lahko značilnosti, ki so povezane z vsak-

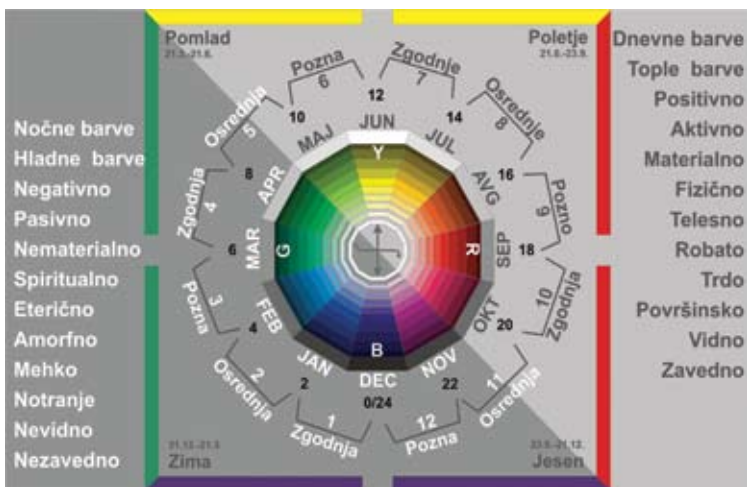
Slika 1: Temperatura svetlobe se spreminja čez dan od 12.000 °K zgodaj zjutraj do 1.500 °K proti večeru.

Slika 2: Vpliv temperature svetlobe – vijolični barvni ton, osvetljen s hladno (jutranjo) svetlobo, se pod toplo, večerno svetlobo spremeni v rjavkastega.

Slika 3: Nihanje svetlobne energije v dnevem ciklusu tropskega pasu je izrazito dinamično, medtem ko je letni ciklus popolnoma neizrazit. Zato v tropih ne poznajo jeseni in zime, saj je ves čas prisotno le nihanje v poletnih temperaturah. V zmerem pasu pa sta tako dnevni in letni ciklus precej izrazita in značilna, kar pa ne moremo reči za polarni pas, kjer se polarna noč in dan izmenjujeta vsake pol leta.

Slika 4: Strnjena podoba temeljnih značilnosti dnevnega in letnega ciklusa deluje kot temelj naravnega vrednostnega sistema, ki prenaša razumevanje pomenov iz naravnega cikliranja v semantiko barvne simbolike.

danjimi navadami in običaji, ter jih primerjamo z barvnimi toni in smermi. Seveda te barvne smeri predstavljajo le generalno sliko dominantne barve, kar pa ne pomeni, da bi moralo biti v določeni presečni točki popolnoma vse obarvano v tej izbrani barvi, temveč izbrana barva v do-

ločeni presečni točki dneva, letnega časa ali v zajeti sliki le intonirano povzema celotno atmosfero in vzdušje. In kaj imajo vsi ti ciklični pojavi skupnega s harmonično izbiro barv? Na eni strani imamo naravno pogojene harmonične odnose barv, ki se po nava-

Slika 5: V vsaki fotografiji imamo lahko celotno paleto barv, a le ena je bolj prevladujoča, torej dominantna, ki daje celotni fotografiji vsesplošen barvni ton – gamo in s tem neki izrazito izoblikovan pomensko čustveni naboj.

di popolnoma samodejno zapišejo v posnetku s fotografskim aparatom. Kadar koli posnamemo kak motiv, je ta vedno pogojen s svetlobnimi razmerami in motivom, na katerega vplivajo svetlobni pogoji. Vsa ta razmerja pa so natančno zabeležena na posnetku v točno določenih harmoničnih odnosih. Če nekoliko pretirano poudarimo intenziteto barvnih vrednosti, lahko vidimo prevladujočo vlogo dominantnih barv, **slika 5**, in s tem poudarjeno orientacijo barvne smeri. In če vzamemo za izdelavo nekega harmoničnega vzorca barvne palete fotografije, bo ta vsebovala že vsa naravno uravnotežena barvna razmerja. Tehnično lahko to dosežemo z izbiro barv iz histogramске palete barv, ki so v posnetku zajete, vendar nam je pri tem prepuščena svoboda v oblikovanju količinsko kompozicijskih razmerij. Druga možnost se ponuja z izdelavo različnih poljubnih barv-

nih presekov ali izsekov iz slikovnega materiala, kjer pa dobimo raka razmerja, kot so vidna na fotografiji, **slika 6**. Seveda lahko izvedene palete potem poljubno spreminjamo in moduliramo z orodji za barvno upravljanje, **slika 7**. Drug način izdelave barvnih palet predstavlja izbira barv iz barvnih modelov. Ne glede na to, kateri barvni sistem pri tem izberemo: CIE-Lab, RAL, NCS, Munsell, Küppers, Itten ..., ima vsak svoje značilnosti, iz katerih potem izvirajo različne barvne palete. Na splošno velja, da se barve določajo s svojim nasprotjem in glede na to, katere barvne vrednosti ima določeni barvni sistem za nasprotja, iz tega izvirajo potem vse razlike, ki jih dobimo kot rezultat v barvnih paletah. Za primer bom predstavil splošni model barvnih razmerij v združenih nasprotnih barvnih rezih ali barvnih trikotnikih, kjer so podana vsa razmerja med belo-črno in izbrano

Slika 6: Iz posnetka Praške zime lahko v nekaj potezah s poljubno izbranim presekom razvijemo paleto, ki je že vsebovana v fotografiji, v točno takih razmerjih, kot je bila zajeta.

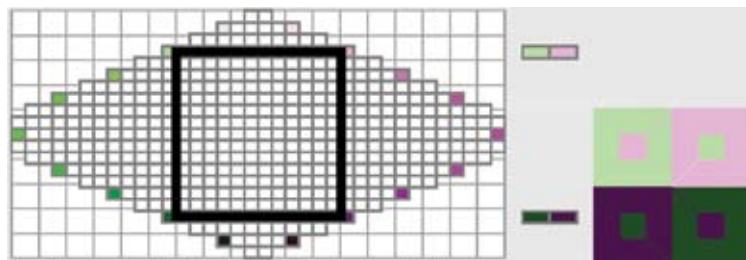
tema številke: moč in nemoč barv

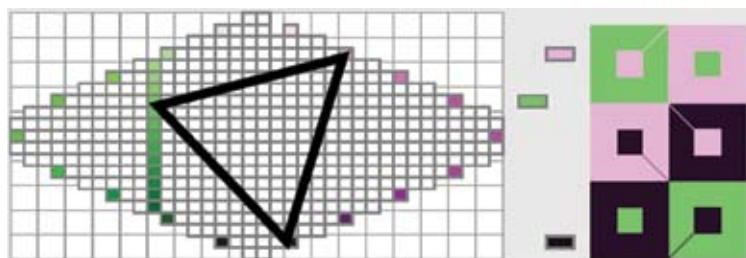
Slika 7: Prikazan je celoten postopek od izbire poljubnega dela fotografije, razširitev izbranega polja v barvno paletu do poljubnega spreminjanja in moduliranja palet z orodji za barvno upravljanje.

barvno (kromatsko) vrednostjo, **slika 8**. V tako oblikovanem barvnem razmerju lahko izbiramo posamezne barve po različnih ključih, za vzorec pa bom prikazal le nekaj možnih, **slike 9, 10, 11 in 12**. Ta način izbire spada med konstruktivne metode, kjer želimo izbrati barvne vrednosti glede na načela in cilje oblikovanja barvne informacije. Barve so namreč lingvistično sredstvo (slikovnega komuniciranja, zato lahko pričakujemo, da se bomo v bližnji prihodnosti v šolah učili slovnice barvnega jezika na podoben

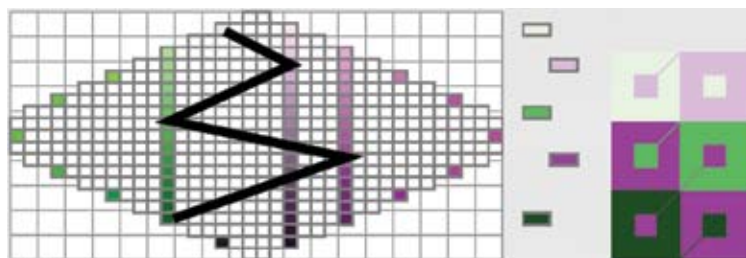
način, kot se zdaj učimo pisati in brati v osnovnošolskem izobraževanju. A za to smo morali počakati, da se je računalniška tehnologija razvila do te stopnje, da je omogočila popolnoma ponovljivo in merljivo slikovno komuniciranje. Barva pa je, kot vemo, osnovni gradnik in opisovalec popolnoma vsakega delčka vizualne informacije. Zato je nastopil čas, da se posvetimo spoznavanju njenih slovničnih zakonitosti, da bo naše (slikovno) govorjenje postalo artikulirano in pravopisno pravilno. Torej, časi brezskrbne naive

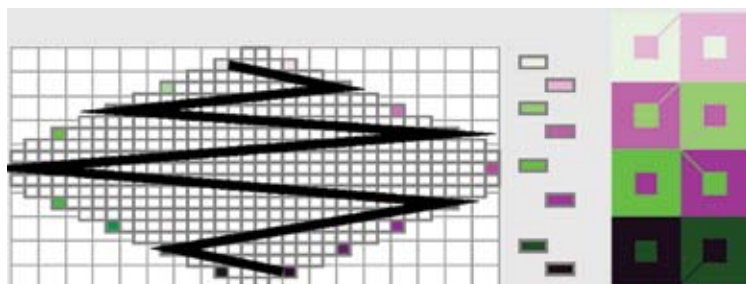
Slika 9: Prikaz izbire barv po kvadratnem principu. Zraven je dodan predstavitveni princip za prikaz učinkovanja barvnih vrednosti v ospredju in ozadju.

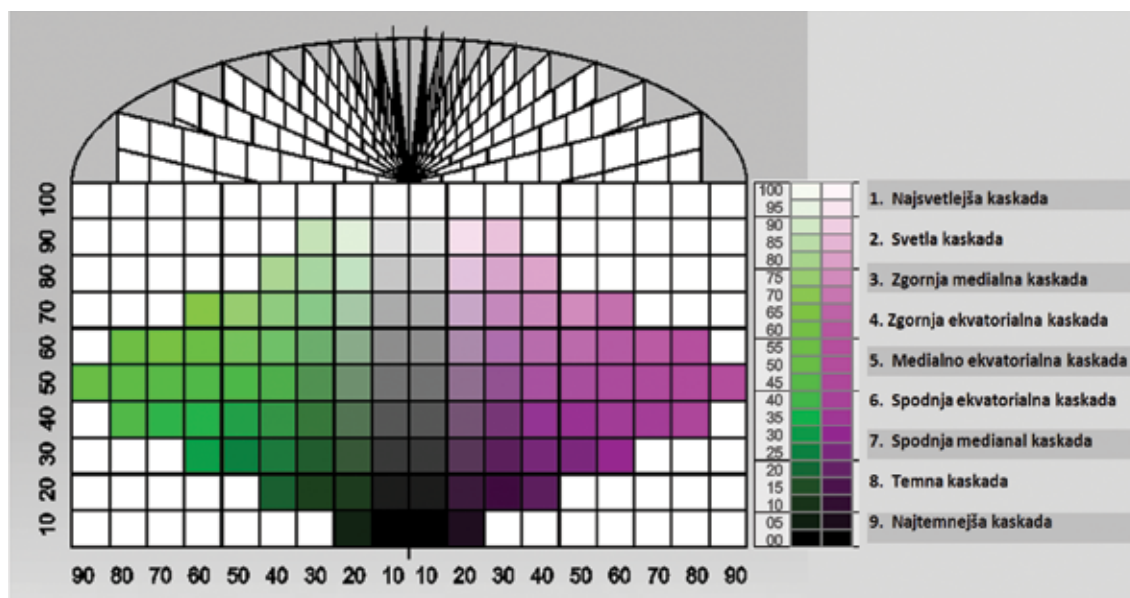
Slika 10: Prikaz izbire barv po trikotniškem principu

Slika 11: Prikaz izbire barv po principu skokov cik-cak z manjšimi ekstremi

Slika 12: Prikaz izbire barv po principu cik-cak skokov skrajnih ekstremov po obodu barvnega preseka

Slika 8: Splošni model barvnih razmerij v združenih nasprotnih barvnih rezih ali barvnih trikotnikih, kjer so podana vsa razmerja med belo-črno in izbrano (kromatsko) barvno vrednostjo.

barvnega izpovedovanja in leporečenja se počasi iztekajo. In spet bomo morali vrniti v osnovno šolo, a tokrat v šolo barvnega in posledično na novo interpretiranega (slikovnega) opismenjevanja. Računalnik kot novodobno Guttenbergovo orodje druge, nove Renesanse, ki se je začela nekje v začetku 80. let prejšnjega stoletja, pa dobiva še svojo tretje nadaljevanje, saj smo pravkar priče neslutnemu razvoju orodij za trirazsežno modeliranje, skeniranje in printanje. To pa je že paradigma tretje, nove renesanse trirazsežnosti. In tu je barva kot osnovni element opisovanja vsega vizualnega ponovno v izjemno pomembni vlogi, a o tem vidiku več naslednjič ob kateri drugi priložnosti.

barve v industrijskih izdelkih

Življenja brez barv si ne moremo predstavljati. Vsak dan smo izpostavljeni neštetim vidnim dražljajem, ki krojijo naše razpoloženje in nas obveščajo. Prav zaradi nasičenosti z vizualnimi informacijami se organizacije in oglaševalci trudijo za preprostejša ter jasnejša sporočila. Pozornost želijo pritegniti z varčno rabo grafičnih elementov – manj je namreč vedno več. Pri tem se je barva izkazala za najučinkovitejši medij, ki zapelje potrošnika v nakup. S pravilno izbiro pa lahko barva postane ključ do srca množic.

Generacija vizualnega

Sodobne tehnologije – fotografija, tiskanje in film – so omogočile, da so barve postale del našega vsakdana. Najrazličnejši odtenki se ne pojavljajo le v izdelkih široke porabe, temveč se drzne barvne kombinacije pojavljajo v arhitekturi, medicini, industrijski mehanizaciji, javnem okolju in transportu. Barvni odtenki niso samo lepi in prijetni na pogled, temveč tudi informirajo o identiteti, hierarhiji, nevarnosti ...

V sodobnem, globalnem svetu barve in risbe nadomeščajo pisano besedo, ki je omejena z vrsto jezika ter številom znakov. Zato bi lahko današnjo civilizacijo poimenovali kar *generacija vizualnega*. Fiziološko in simbolno zaznavanje barve Barva je najmočnejše sredstvo za komunikacijo, saj jo dojamemo na simbolni in fiziološki ravni. Njena simbolna vrednost je določena s kulturo in okoljem, v katerem živimo. Bela, na primer, v zahodnem svetu asociira na nedolžnost, čistočo, re-

snico in popolnost, na vzhodu pa predstavlja smrt ter praznino.

Poleg subjektivnega dojemanja obstajajo tudi splošne zakonitosti barv. Te predvidevajo naše vedenje ob stiku z neko barvo. Ob zeleni se telo sprosti in umiri, rdeča pa poveča delovanje srca in sprošča v kri adrenalin. Psihologijo barv uporabljajo tudi podjetja, ki jo izkoriščajo predvsem v svojo korist. Barva jim služi za boljše razlikovanje med drugimi istovrstnimi izdelki, z njo prekrivajo pomanjkljivosti in ne na-

zadnje – barva je tudi najmočnejše sredstvo za manipulacijo s porabnikom.

Barva izdelka je del vizualne identitete organizacija

Barva izdelka je zelo povezana z blagovno znamko, ki ji pripada. Od osemdesetih let naprej se organizacije zavedajo, da je trženje blagovne znamke pomembnejše od trženja samega izdelka. Prednost dajejo komunikaciji med podjetjem in kupcem, zato so razvile sisteme, prek katerih

Markus Benesch (vir: www.restaurant-barstools.com, www.zimmer-renovieren.de)

Lucky Strike (vir: About ctb59 / carol / static.flickr.com)

posredujejo svoje poslanstvo, prepričanja in nagnjenja zunanjemu okolju. Z vizualno podobo, značilno arhitekturo poslovnih objektov pa tudi z izdelki, ki jih proizvajajo, si v javnosti ustvarjajo neki imidž. Skupek vseh signalov, ki jih organizacija oddaja, imenujemo blagovna znamka. Vsi elementi blagovne znamke morajo zaradi večje učinkovitosti in prepoznavnosti delovati med seboj skladno ter enotno. Največkrat v vlogo povezovalca vstopa barva, ki poveže vse izdelke v neločljivo celoto. Za primer vzemimo podjetje Apple, ki na trgih nastopa z računalniško opremo, predvajalniki glasbe in tudi z mobilnimi telefoni. Njihove izdelke povezuje barvna kombinacija bele s črtnimi, lahkotnimi barvami. V času, ko je IBM gradil na zmogljivosti in učinkovitosti digitalne tehnologije, je Apple osvojil Ameriko z rdečimi, rožnatimi, zelenimi in turkiznimi barvami računalnikov – iMacom. Barve mavrice (na nevtralni beli podlagi) so del vizualne identitete Applja in segajo od logotipa, spletne strani ter embalaže do ikon na iPhoneu. Barva je zato postala najpomembnejši element za prepoznavanje porekla izdelka. Barva, podobno kot pri ljudeh deluje priimek, govori o širši družini, ki ji ta pripada od svojega nastanka.

Barva kot kapital izdelka

Živimo v postindustrijski dobi, za katero je značilno izobilje informacij, znanja, delovne sile pa tudi kapitala. Podjetja po vsem svetu dnevno predstavijo na deset tisoče novih izdelkov. Vedno več blagovnih organizacij se bori za omejen krog kupcev – za njihovo pozornost in naklonjenost. Prepoznavnost organizacije in izdelka ne dosežemo s povečanjem informacij, gverilskim oglaševanjem in nizkimi akcijskimi cenami. Pozornost lahko preprosto pridobimo s prepričljivo zunanjo podobo izdelka in ovojnine kar na policah supermarketa. Med množico izdelkov lahko v manj kot četrtinki sekunde prepoznamo zanimiv in uporaben izdelek. Najpogosteje prepoznamo na policah novost ali pa izdelek, ki močno izstopa iz povprečja. V obeh primerih pa mora delovati skladno. Inovativno oblikovana skodelica bo delovala odbijajoče, če ne bo v skladu z ergonomskimi pravili ali če bodo mere preveč nadpovprečne. Podobno se dogaja z barvami. Človek zaznava majhen spekter vidnih dražljajev, zato je izbor barv za prepoznavanje in prodajo izdelka zelo pomemben. Barve si lažje zapomnimo, poleg tega delujejo na čustveni ravni in nas nezavedno zapeljejo

Kitchenaid in barvne sheme za prihajajočo sezono (vir: www.themomsalon.com, www.davidlebovitz.com)

v nakup. Potrošniki se pri izbiri najbolj zanašajo na svoje želje, ki izvirajo iz čustvenega pa tudi sanjskega sveta. Za izdelek se odločajo zaradi njegovega imidža, zato se odločajo za barve, ki jih povezujejo z nekim življenjskim slogom. Rdeč avto simbolizira hitrost (Rosso Corsa so se imenovali italijanski dirkalniki), črn mobilni telefon izraža izboren okus in eleganco uporabnika, hrana, ovita v grob, neobdelan karton, sporoča okoljsko ozaveščenost kupca. Izpostavljeni smo veliko enakim izdelkom. Tehnologija in proizvodnja sta tako napredovali, da so tehnične lastnosti in kakovost postale samoumevne – vsi pralni praški operejo perilo enako belo, vsaka čokolada ima enak mlečni okus, vsi avtomobili so enako varni. Glavno sredstvo za razlikovanje so postale oblika, grafika in barva.

Katere barve so najučinkovitejše

Kljub temu da si organizacije ustvarjajo svoje barvne odtente, velja, da so nekatere barve učinkovitejše od drugih. Na primer, v avtomobilski industriji množično izbirajo med močnimi barvami, ki jih kombinirajo s sivnimi. Renault in Opel imata rumeno, italijanski Fiat in Seat uporabljata kot avtomobila čustev strastno rdečo, kla-

sični Mercedes in Audi prisegata na črno ter srebrno. Z barvami izdelki izražajo inovativnost, dinamičnost, ljubezen do vožnje, s črno, srebrno in belo pa poudarjajo eleganco in prestiž. Podjetja raje izbirajo med čistimi, močnimi barvami, ki vzbujajo občutek varnosti in zaupanja. Na splošno so se za najučinkovitejši barvi za izdelke izkazali oranžna in rdeča, ki sta najbolj topli in udarni barvi, sledi rumena, ki je med oblikovalci in kupci precej priljubljena, potem umirjena zelena in nazadnje modra, ki je sicer priljubljena, a ima precej slabšo vidljivost ter prepoznavnost. Ker so spremembe edina stalnica sodobnega življenja, se spreminjajo tudi barvne sheme. Še pred kratkim je bila otroška oprema določena z roza za punčke in modro za fantke. Stokke pa je pri izbiri barve za slavni stolček Trip-Trap raje prisluhnil željam staršev in ga ponudil tudi v sivi, črni in temno rjavi barvi. Prav tako je rastočo posteljico obarval sivo, ki naj bi po mnenju strokovnjakov vplivala na bolj sproščujoč spanec. Za prodajo izdelka je nujno potrebna učinkovita barvna kombinacija. Ta je lahko določena z blagovno znamko ali s funkcijo, ki jo ta opravlja.

Z novo barvo do novega izdelka

Že pred leti so podjetja ugotovila, da izdelek postane ponovno moden, če ga modno obarvaš. Vsako obdobje je prineslo svoje barve – šestdeseta leta so bila zaradi razmaha plastičnih mas okupirana s psihodeličnimi vzorci in močnimi barvami, oranžno rdečo, rjavo, črno, osemdeseta so prinesla kombinacijo osnovnih barv z op-art vzorci, devetdeseta pa nove odtenke kovinskih barv. Rečemo lahko, da barva zaznamuje neko obdobje. Nov odtenek lahko star izdelek pomladi in mu da sodoben videz.

Novo modne barve uporabljajo pri Kitchen Aid za klasične gospodinjske aparate. Podjetje je nastalo pred skoraj sto leti in še vedno sloni na istih proizvodih. Njegov vodilni izdelek je mešalnik, ki se do danes ni bistveno spremenil, zato pa so se toliko bolj spremenile njegove barve. Ponujajo najbolj ne navadne barve različice, ki jih poimenujejo po osebah ali predmetih. Tako lahko kupite zelen mešalnik Marthe Steward, kaviar črnega, jabolčno zelenega, citronastega Mayerja ... Podjetje, ki je v lasti Whirpoola, redno predstavlja različne barvne odtenke in jih hitro menjuje. Trenutno so med najbolj priljubljenimi vijoličasti in rožnati.

Zastarel izdelek oživimo z novo, udarnejšo barvo, pri tem pa se moramo zavedati, da bo lahko hitro prišel iz mode. Take posege prenesejo izdelki, kjer je zunanja podoba ločena od notranje strukture. Sezonsko menjavanje barve pač zahteva veliko mero prilagodljivosti.

Barve za prekrivanje pomanjkljivosti in poudarjanje prednosti

Še posebno ženske smo spretno pri kombiniranju barv, tako da poudarimo lepe dele in skrijemo pomanjkljivosti. Podobne ukane z barvami uporabljajo tudi proizvajalci.

Vsaka barva je odvisna od okolja, v katerem je. Enake oblike temnih barv delujejo manjše kot svetlejši odtenki. Temen sedezni sestav bo v beli sobi deloval manjše, kot če bi izbrali pastelnega. Izkoriščanje optične utvare je najbolj razširjeno v pohištveni industriji. Na primer: hladilniki so se iz velike bele gmote preobrazili v lepe, barvite objekte (Smeg), sesalniki so se odeli v barvite detajle (Dyson) in pojavilo se je pisano pohištvo Markusa Benescha, ki nasprotuje minimalizmu in z ekscentričnimi barvali ter 3D-vzorci briše meje navideznim in resničnim prostorom.

Barve lahko kaj kmalu postanejo tudi sredstvo za manipulacijo in prevaro. Lep primer zavajanja so svetle, nedolžne barve cigarettnih škatel. Vse so večinoma bele z akcenti v svežih in umirjenih barvah. Sledijo filozofiji, ki jo je v štiridesetih letih začel Raymond Loewy z oblikovanjem kulturne embalaže Lucky Strike. Da bi popularizirali kajenje, so ljudi nagovarjali z minimalistično kombina-

Notranjost Airbusa 350 (vir: www.aviation.com)

Hladilnik Smeg (vir: gizmodo.com)

cijo bele in rdeče – simboloma za zdravje, svežino in higieno.

Barve imajo veliko moč. Z njimi lahko dosežemo pozitivne učinke, na žalost pa njihove simbolne vrednosti uporabljamo tudi za zavajanje in prekrivanje informacij.

Kakšne barve bomo uporabljali v prihodnje

V prihodnosti bodo podjetja razvila popolnoma nove sheme barv, tako imenovane ekološke odtenke. Predvsem gre za nevtralne odtenke, ki jih lahko najdemo v okolju. Sem spadajo topla barva prsti, temne barve mahagonija ali olivno zelene. Kot kontrast se lahko uporabljajo sijoča oranžna, barva bakra in zlata. Pri tem ne gre za to, da bi izdelke barvali v naravne barve, ampak da bi slavili materiale take, kot so. Razmah takih odtenkov lahko pričakujemo v naslednjih letih.

Drugo skupino priljubljenih odtenkov predstavlja celotna paleta hladnih tonov. Ze-

lena in modra simbolizirata vodovje in rastlinstvo našega planeta, obenem pa ustvarjata sproščujoče, skoraj mistično okolje. Modra deluje varno, mirno in duhovno. Med njenimi izpeljankami so najbolj zaželeno ledeno modra (kot posamezne poudarke in barvo osvetlitve so jo uporabili na letalu AIRBUS A 350), mornarsko modra (razširjena je predvsem v modi) ter izvirska (angl. spa) modra, ki se uporablja pri izdelkih in v arhitekturi, povezani z dobrim počutjem, nego telesa, sproščanjem pa tudi z mineralnimi vodami, kot je Evian. Spokojnost dopolnjujejo zeleni odtenki, ki so sinonim za rast, razvoj in naravno okolje. Hladni toni nas v domišljiji popeljejo v trope, v neokrnjene gozdove in kristalno čisto vodo. Opomnijo nas, da je treba ohraniti na zemlji vse ekosisteme.

Tretji sklop predstavljajo pastelni odtenki, predvsem blede barve z veliko vsebnostjo bele. Predstavljajo vtis neke vrste razkošja in blaginje. Zaradi svoje nežnosti in neopa-

dljivosti se pojavljajo v medicini (Philips – projekt ambientalne izkušnje za zdravstvo), kozmetiki (embalaža za barvane kreme, šampone, mila in dišave), prehrani (lahka in zdrava hrana) ... Pogosto predstavljajo zdravo, uravnoteženo življenje in skrb za okolje. In ne nazadnje obstaja paleta barv, ki se jo že zdaj veliko uporablja – akromatska lestvica z metalnim sijajem. Če bi prestali katero koli publikacijo na temo sodobnega oblikovanja, bi kmalu spoznali, da je večina izdelkov sivih, črnih in belih. Prav te barve poudarjajo obliko izdelka, njegovo funkcijo in ga prestavijo v prihodnost. Hladne, sijoče površine vizualizirajo futuristične in ekološko učinkovite tehnologije. Poudarjajo uporabo aluminija in jekla, ki ju je mogoče reciklirati. Akromatski sestav simbolizira materiale, ki jih je mogoče razgraditi.

Ekologija in skrb za okolje bosta v prihodnosti krojila uspeh izdelkov, zato bodo temu sledile tudi barve, ki bodo postale bolj umazane, hladne in blede.

za svet obnovljivih energij

Med 9. in 11. junijem se je v baskovski prestolnici Bilbao na dogodku European Future Energy Forum zbral »cvet« teoretikov in praktikov s področja energij prihodnosti. V obdobju, ko se vse bolj boleče soočamo s spoznanji o posledicah nepremišljenega izrabljanja naravnih virov ter nenadzorovanega onesnaževanja okolja, smo tudi vse bliže trenutku, ko bodo ti začeli usihati. Zato je toliko pomembneje, da se razdrobljena znanja in izkušnje glede alternativnih rešitev ter virov strnejo in izmenjajo. In temu je bilo srečanje predvsem namenjeno: spoznavanju in izmenjavi izkušenj. Na njem so se zbrali vsi ali pa vsaj večina tistih, ki orjejo ledino: voditelji, menedžerji, znanstveniki, razvijalci in praktiki.

Ob odprtju dogodka so se kot uvodničarji zvrstili: vodilna baskovska vladna predstavnika Patix Lopez, predsednik avtonomne pokrajine in Jose Luis Bilbao, predsednik regije Biskaja, predsednica svetovnega sveta prihodnosti – World Future Council Bianca Jagger, koordinator miroljubnih energij organizacije Greenpeace Paul Horsman ter vodilni moške nekaterih najpomembnejših podjetij na čelu z dr. Sultanom Ahmed Al Jaberjem iz Masdarja.

Sledili so trije dnevi predavanj, okroglih miz, delavnic ter vodenih tehničnih ogledov objektov in naprav obnovljivih energij. Vzporedno s temi dogodki je potekala tudi razstava, kjer je bilo mogoče večino najnovejših tehnologij tudi v živo videti, predvsem pa se srečati z njihovimi ponudniki. Poudarek srečanja je bil predvsem na dru-

ženju in izmenjavi izkušenj. Vsemu temu, čemur se danes reče mreženje. Da bi slednje bilo čim bolj tesno in neposredno, so vse udeležence foruma vsak dan zbrali na skupnem kosilu v prostorni in zračni dvorani razstaviščnega središča BIEICI. Omizja z 12 stoli so vsakokrat zbrala druge sojedce in predvsem sogovornike. Zato so bili tudi pogovori znotraj njih vedno drugačni, a zmeraj pestri in zanimivi.

Na prvem forumu se je zbralo nekaj manj kot 3700 delegatov iz 45 držav sveta.

Katere energije uporabiti

To vprašanje se je najpogosteje zastavljalo. Področje je novo in mnoge tehnologije še v povojih. Tudi strokovnjakov, ki bi jih dovolj dobro poznali, marsikje manjka. Zato ne preseneča dejstvo, da bo masdarški

raziskovalni inštitut prvenstveno izobraževal izvedence za obnovljive energije. Odgovor glede izbora energij pa je vsakič drugačen, saj je vezan na lokalne možnosti, ki se med državami razlikujejo. Zato je tudi izbor in predvsem nabor vsakič drug, saj je odvisen od možnosti, ki jih to okolje nudi. Srečanje je predstavilo vsa področja, ki so trenutno aktualna: različne oblike izrabe naravnih energij sonca, vetra, morja in drugih voda ter zemlje, pridelavo energije iz odpadkov, biogoriva, gorivne celice, upravljanje s CO₂, zelene zgradbe ter »čista« prevozna sredstva. Slednja sta imela v razstavnih dvorani tudi vsak svoj razstavi prostor, s parado ekoloških vozil po ulicah Bilbao pa se je srečanje začelo že v nedeljo. Vezni člen vsega je bila energetska politika, naložbe in skladi ter okolske strategije.

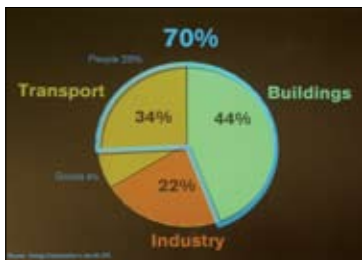
Uvodničarji ob ogledu razstavišča

BIEICI - izjemno prostoren razstaviščni in kongresni center

Skupna kosila in priložnosti za mreženje

Energija, ki jo porabijo ljudje za osebne potrebe

Različni scenariji porabe energije glede na obliko bivanja in transporta

Poudarek večine razprav in predavanj je bil, da, kljub temu da so za različna okolja primerne različne oblike obnovljivih energij, je vsemu svetu globalno skupna odgovornost do okolja in zavedanje o nujnosti prehoda na čistejšie energije, čeprav so te v tem trenutku še cenovno »neveljavne«.

Trije dnevi – tri vodilne teme

Samoumevno je, da je bil prvi dan, ko so se zbrali vsi najpomembnejši uvodničarji, posvečen načrtovanju politike in energetske strategije.

Mnogo dobrih zgledov ponuja že sama baskovska vlada. Na srečanju je bila predstavljena podrobno izdelana energetska strategija pokrajine do leta 2010, ki jo je izdelala EVE – baskovska agencija za energijo. V njej še nadalje podpirajo gradnjo malih hidroelektrarn, poleg njih pa še vetrno energijo, sončno fotovoltaično in koncentrirano toplotno energijo, biogoriva, gozdno biomaso, bioplin, geotermalno ter morsko energijo. Slednja lahko, glede na dejstvo, da leži Baskija ob Atlantskem oceanu, izrabe energij morskih valov, plimovanja in tokov pridobi kar 10 odstotkov energije, ki jo pokrajina porabi. Izraba toplotne energije morja pa je primerna le na področjih velikih vodnih globin. Poleg EVE ima Baskija tudi Cener – Narodni center za obnovljive energije, kjer poleg svetovanja na energetskem področju nudijo vse potrebne informacije in podporo tudi bioklimatski arhitekturi.

V popoldanskem terminu so predstavili projekt Masdar, ki mu namenimo ločen opis in pobudo Evropske komisije, da z namenom izmenjave izkušenj ter dobrih praks poveže župane evropskih mest, ki se odlikujejo po pionirskih potezah na področju energetske varčnosti in učinkovitih rešitev.

Plenarni del drugega dne je vzel pod drob-

ogled energije prihodnosti na področju transporta, sonaravna prevozna sredstva ter v nadaljevanju vetrno in sončno energijo.

Na področju transporta se je uvodoma govorilo o energijah prihodnosti, predstavili so nekaj inovativnih prevoznih sredstev ter uporabnost biodizelskih goriv. Žal na forumu niso bili zastopani predstavniki avtomobilske in predvsem letalske industrije, to je proizvajalcev naprav, ki ozračje »obtežijo« z več kot tretjino izpustov CO2. Tudi področje inovativnih transportnih sredstev je bilo kljub mamljivim ponudbam Masdarja precej slabo pokrito. Na spletnih straneh ponudbe inovativnih in ekoloških vozil le-teh kar mrgoli, res pa je, da le redke zamisli dosežejo vsaj stopnjo modela. Na forumu jih je bilo v živo predstavljenih le za vzorec.

Izraba vetrne energije je tista, kjer je iskanj še najmanj. Popolnoma čista energija je v nekaterih državah že zelo razvita (Španija, Nemčija ...), drugod pa njen razmah iz različnih razlogov zavirajo. Katalonce, na primer, skrbi spreminjanje videza krajine, medtem ko slovenske ekološke ptiči. Sodobne vetrne turbine so nizkohitrostne, tako da je strah slovenskih ekologov za priče zelo vprašljiv, posebno v svetu, kjer po zraku leti množica letal in helikopterjev. V primerjavi z njimi so vetrnice pravi polži, o srečevanju letal s ptiči pa občasno res slišimo vesti, a najpogosteje povezane z nesrečami prvih. O izgubi ptičev takrat nihče ne reče ničesar. Na poti na forum sem si mogla nekaj vetrnih turbin v delovanju ogledati prav od blizu, saj so postavljene neograjene sredi žitnih polj. Visoki, vitki beli stebri s trikrakimi lopaticami so bili v lirični kmetijski pokrajini veliko manj moteči kot napeljavne električni vodovi v neposredni bližini. Zvok pod njimi je le posledica kroženja zraka, medtem ko pod daljnovidni

baski

Ime »Baski« je v naše glave globoko zasidrano kot sinonim za teroriste, ki so bili dolgo let trn v peti španske in okoliških držav. Mnogi so prepričani, da so to mešanci med Španci in Francozi ter da je njihov jezik spoj obeh. To je popolnoma zgrešeno mišljenje, ki ga vsak jezikovno vsaj malo izobražen posameznik dojame takoj, ko prebere eno samo vrstico besedila v baskovskem jeziku: ta z romanskimi jeziki nima prav nobene povezave.

Baski so namreč med najstarejšimi prvotnimi prebivalci obrobja biskajskega zaliva. Njihov jezik ne sodi v nobeno od evropskih jezikovnih skupin, nekateri viri navajajo, da bi utegnil izvirati s Kavkaza ali od še oddaljenejših narodov kozaškega porekla.

Potomci Baskov živijo deloma v Španiji, deloma v južni Franciji na območju pod Pireneji. Njihov jezik in kulturo so številčnejši sosednji narodi pogosto zatirali – avtonomijo in pravico, da se izražajo v svojem jeziku, so pridobili šele v 80. letih prejšnjega stoletja. Zgodovina navaja kar nekaj primerov zatiranja tega ljudstva, tisti, ki pa je – delno tudi zaradi presunljive umetniške interpretacije slikarja Pabla Picassa – pritegnil največ pozornosti, je bil Guernica. Mesto, polno civilnega pre-

Baskovski jezik

bivalstva, so leta 1937 ob pomoči nemških letal brutalno napadli vojaki generala Franca.

Baskov danes v Španiji živi približno štiri milijone, nadaljnji milijon v Franciji. Ocenjujejo, da jih je skupno z vso diasporo skoraj 18 milijonov razsejanih po vsem svetu, največ v Južni Ameriki. Bogato kulturno tradicijo dopolnjujejo z zavezanostjo svojim tradicionalnim simbolom – znameniti baretki, feronu in štirilistni vetrnici. Povsod, kjer so naseljeni, prevladujejo tudi njihove barve – travnato zelena in češnjevo rdeča.

Popotnika ob potovanju skozi kraje, kjer so naseljeni, prevzameta osupljiva arhitekturna enotnost in usklajenost njihovih naselij. Jezik tipičnih arhitekturnih elementov je tam namreč do popolnosti preučen in še bolj dosledno tudi spoštovan. V njem so izgrajene prav vse stavbe: ne le enodružinske hiše in kmetije, ampak tudi mehanične ter druge delavnice, supermarketi in celo bencinske črpalke. Enotnost in likovna usklajenost krajine je za naše pojme (posebno glede na prakso zadnjega obdobja) skoraj nepojmljiva in za arhitekta nepozabna. Govori pa nedvomno še o drugih značajskih odlikah tega navadnega naroda Evrope ...

visoka napetost neprijetno prasketa ... Zato nasprotovanje izrabi energije vetra zame še naprej ostaja nerazumljivo.

Sončna energija je tista, kjer si lahko verjetno že kmalu obetamo več sprememb. Njen razmah trenutno najbolj ovira visoka cena. Različnih oblik sončnih zbiralnikov je veliko: poleg fotonapetostnih naprav so bile

predstavljene še rešitve različnih toplotnih sončnih zbiralnikov. Ti so lahko tako parabolične linearne oblike kot okrogle parabole ali osrednji stolp, ki sončno energijo zbira iz krožno nameščenih ploskih odbojnikov. Izraba sončne energije se sooča z več težavami, povezanimi s tem, da sonce sije le podnevi, ponoči pa ne, ter da večina zbiralnikov

Različne oblike koncentradorjev za toplotno sončno energijo

bilbao na poti do zvezd

Pred dobrimi 20 leti je bil Bilbao mesto, znano predvsem kot največje špansko pristanišče. To se je raztezalo ob reki Nervión daleč v notranjost, vse do samega mestnega središča. Rečna voda je bila umazana in pogosto smrdljiva, življenje prebivalcev pa spremljano z umazanijo, hrupom in prostitucijo. Le dvajset let je bilo potrebnih za korenito spremembo.

Ladje, umazanijo in razvrat so mestni očetje pomaknili nazaj proti morju, središče pa preoblikovali v urejeno, sodobno in z množico ikoničnih arhitekturnih ter umetniških objektov posejano mesto. Prebivalci jih dobro poznajo, tudi njihove ustvarjalce. Ob sprehodu tekoče naštevajo imena arhitektov, ki so jih naredili.

Sodobna podzemna železnica, ki bo v kratkem dobila tudi tretjo in četrto linijo, je delo Normana Fosterja. Elegantno zaokrožene steklene izhode so meščani ljubkovalno poimenovali »fosteritos«. Guggenheimov muzej bi celo nepoznavalci arhitekture prepoznali kot delo Franka Gehrya. Tik ob

njem je most Zubizuri (beli most v baskoškem jeziku) oziroma Campo Volantin, delo Santiaga Calatrave. Isti arhitekt se je podpisal tudi pod projekt letališča v Bilbao – slavno »bela globobica«. Z velikega gradbišča na nasprotni strani slavnega muzeja počasi raste nebotičnik podjetja Iberdrola (glavnega pokrovitelja španske maksijadrnice na nedavnem America Cupu v Valensiji ter enega od glavnih pokroviteljev evropskega foruma energij prihodnosti). Tudi ta se ponša s slovečim arhitekturnim imenom: César Pelli. Seznan pa se na tem mestu še zdaleč ne konča: Robert Stern je naredil načrte trgovskega središča Zubiarte, hotel Sheraton mehiki arhitekt Ricardo Legorreta ...

Tudi mestna spletna stran, na kateri predstavljajo projekte v načrtu ali gradnji, je posuta z imeni slavnih arhitektov: Richard Rogers je naredil načrte naselja 1150 stanovanj, Rafael Moneo knjižnico v četrti Deusto, Álvaro Siza stavbo Parainfo UPV, Ricardo Bastida most v Deustu, spektakularno notranjost stavbe v izgradnji La Alhóndiga pa si je zamislil Philippe Starck. Spletna stran baskovske vlade, na kateri

Most Zubizuri (Santiago Calatrava) ter v ozadju hotel Sheraton (Ricardo Legorreta)

Zorrozaurre - načrt urbanistične ureditve mesta, Zaha Hadid

Letališče Luio, imenovano tudi bela globobica, Santiago Calatrava

Baskovska vlada skrbi, da je prebivalstvo o vseh posegih na področjih arhitekture in umetnosti podrobno obveščeno

Richard Robers načrtuje nov Garellano

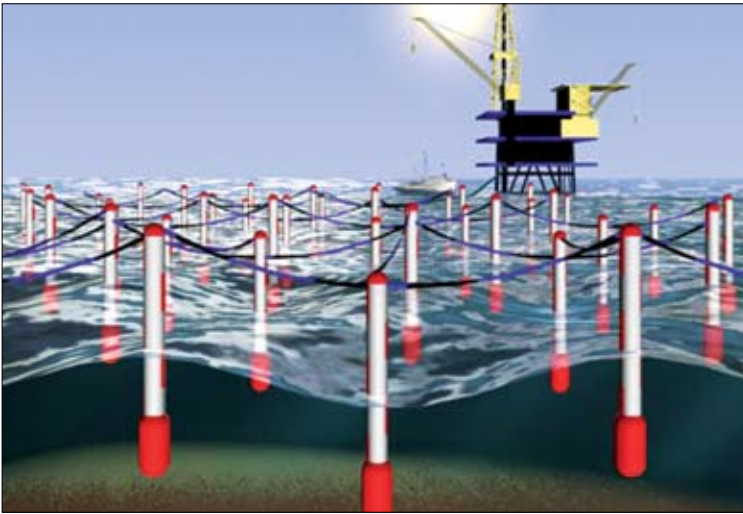

Izhode iz podzemne železnice so ljubkovalno poimenovali "fosteritos"

podrobno opisujejo vse te projekte, prav ob vsakem vidno poudarja ime ustvarjalca. Zadnje sloveče arhitekturno ime, ki ga je verjetno že kdo pogršal, je Zaha Hadid. Častivredni »četici« arhitekturnih zvezd se seveda ni pridružila nečastno, saj je naredila kar celoten načrt urbanistične preureditve Bilbao, imenovan Zorrozaurre. Za slednjega sicer še ni gotovo, če bo dočkal izvedbo, saj so predvidene naložbe zaenj vrtočlovo visoke, zato pa projekt s svojo izvirnostjo in drznostjo kraljuje na svetovnih spletnih portalih ustvarjalcev. Vsa ta zgodba o uspehu pa ne bi bila tako

prepričljiva, če ne bi ob njej navedli tudi podatkov o velikosti Bilbao oziroma Bilba, kot ga imenujejo njegovi domorodci Baski. Mesto ima namreč skoraj popolnoma enako število prebivalcev kot Ljubljana – 355.000 v samem središču in nekaj več kot 750.000 skupno s predmestji.

Seveda je razumljivo, da je največje špansko pristanišče z izhodom na Atlantski ocean pritegnilo močno industrijo, predvsem težko – jeklarstvo, energetiko, izdelavo strojev in orodij, elektroniko ter na koncu še IT, ter prineslo mestni in deželni vladi velike dobičke. A vendarle je umestno vprašanje, kako je tako majhnemu (v španskem merilu) mestu uspela tako sijajna preobrazba. Če se po primerjavo vrnemo v Ljubljano – je tukaj sploh kakšna stavba, ki se ponša z imenom slovitega tujega arhitekta? Nekaj manjših, dokaj obrobni izvedb je delo (sicer delno Slovenca) Borisa Podrecca, ki je sicer znan, a neprimerljivo manj kot zgoraj naštetih arhitekti. Potem pa se naštevajo hitro zaključiti. Razmišljanje o vzrokih v nadaljevanju prepustim vsakemu posamezniku in se vrnem k Baskom.

Izraba energije morskih valov za proizvodnjo elektrike

ne deluje v oblačnih dneh. Poleg tega mora zbiralnik slediti poti sonca, ki se nenehno giblje od vzhoda proti zahodu itn. Zato je rešitev mnogo, a za enkrat nobena idealna.

Tudi najbolj razširjena tehnologija trdih silicijevih rezin je že precej stara, da ne rečem zastarela. Vse več odkritij je povezanih s tankoslojnimi sončnimi zbiralniki, napovedujejo se polprosorni, ki bi jih lahko nameščali neposredno na strehe in fasade stavb ... Problem je le, da so vse te rešitve še v povojih in nedodelane, ponudbe pa je malo ali je sploh ni. Odgovor na vprašanje občinstva, kdaj lahko pričakujemo nižjo ceno izrabe sončne energije, je bil, da bo to šele leta 2021. Srčno upam, da bo tudi to napoved, podobno kot mnoge druge podobne do zdaj, razvoj že veliko prej povozil in odvrget na odpad.

Tretji dan srečanja so bile v ospredje postavljene zelene stavbe, mednarodni okoljski gradbeni standardi in izraba energij morja ter zemlje.

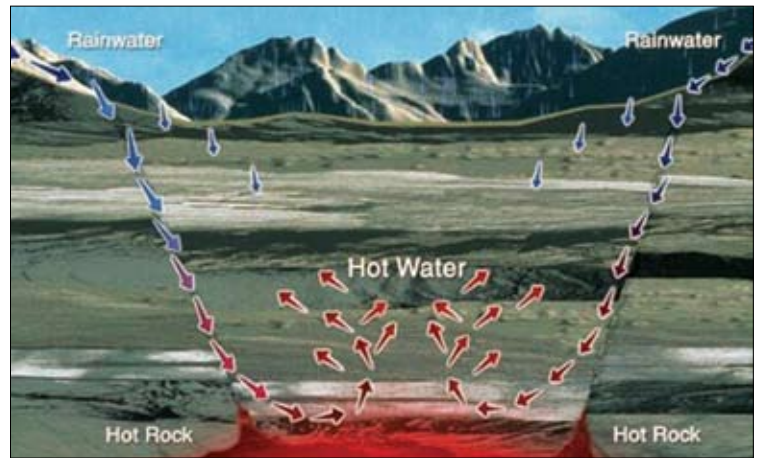
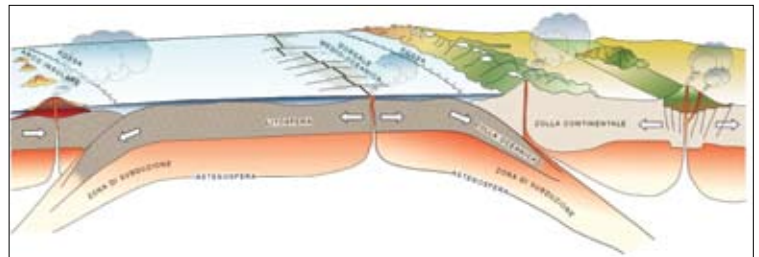
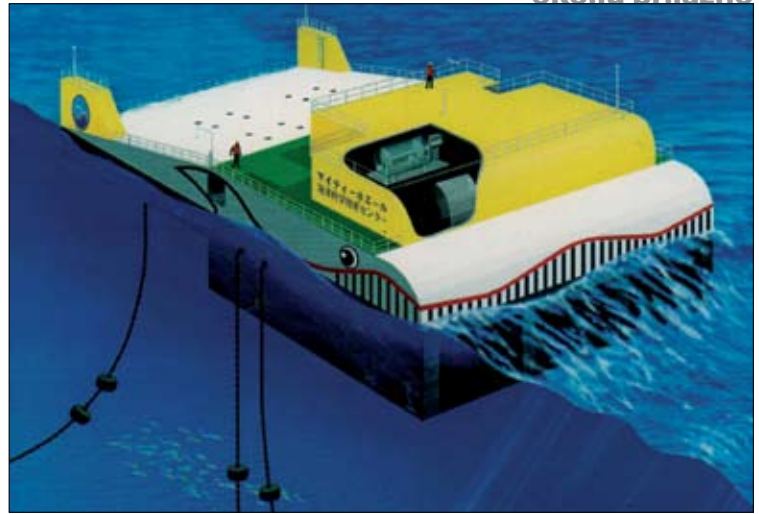
Izhodišča za razpravo na temo zelenih zgradb je postavil Stefan Behling, partner v podjetju Foster + Partners. Predstavil je strategijo in nekaj praktičnih rešitev iz bogate prakse njihovega podjetja. V nadaljevanju razprave se je izoblikoval zaključek, da bodo prelomna rešitev energetsko učinkovitih zgradb šele sončni moduli, ki bodo vanje vključeni – kot fasada, streha ali podobno. V popoldanskem delu srečanja je predstavil dr. Husam Al Waer analizo obstoječih gradbenih standardov in svoje predloge rešitev. Kar nekaj praktičnih predlogov energetsko učinkovitih arhitekturnih in urbanističnih rešitev je bilo na vpogled tudi na razstavišču na ločenem prostoru, poimenovanem Future urban zone.

Zelo zanimive, a žal za naše razmere popolnoma neuporabne, so bile rešitve izrabe energij morja: njegove toplotne energije ter energij plimovanja, valov in tokov. Te je podrobno preučila baskovska agencija za obnovljive energije EVE, udeleženci srečanja pa so lahko obiskali tudi elektrarno za izkoriščanje energije morskih valov, ki je trenutno v izgradnji.

Ob zaključku srečanja so udeleženci izmenjali še izkušnje s področja izrabe zemeljske – geotermalne energije. Ta se skoraj pri vsakem projektu uvrsti v sklop uporabljenih rešitev, vendar le kot dopolnilni vir energije, težko pa z njo dosežemo popolno energetsko neodvisnost objekta.

Povzetek

V obdobju, ko je nujna po prehodu na alternativne vire energije, predvsem pa po ohranitvi tistega, kar po dolgoletnem nepremišljenem uničevanju narave še imamo, tako velika, so srečanja, kot je bilo v Bilbao, nujna in še kako potrebna. Žal se velik del sveta in predvsem vlad tega še ne zaveda. Tudi zato sem posebej izpostavila dosežke majhnega, a ambicioznega in upornega naroda, kot so Baski. V Španiji, kjer so si izborili popolno avtonomijo, jih živi 2,1 milijona. Podatek je ponovno zelo primerljiv s Slovenijo. Razlikujeta jih le nekoliko manjše ozemlje, s katerim razpolagajo, in neprimerljiva uspešnost. Tudi če pripišemo množico kakovostnih arhitektur dobičkom iz pristaniške dejavnosti, popolne ignorance slovenskega vodstva do vprašanj obnovljive

Izraba geotermalne energije zemlje

IRENA – mednarodna agencija za obnovljive energije

Povezovanje držav in podjetij za doseganje večje učinkovitosti je spodbudilo zamisel o globalni mednarodni agenciji. Poimenovali so jo IRENA kot kratico za International Renewable Energy Agency, sedež pa bo imela v Abu Dhabiju, kjer so zanjo že namenili denarna sredstva 22 milijonov dolarjev letno za obdobje do 2015 in 12 milijonov dolarjev časovno neomejene letne dotacije. Več informacij najdete na IRENAuae.com. Abu Dhabi izpostavlja svojo tolerančnost, multinacionalnost in željo, da postane središče znanosti, visokih tehnologij ter posebno naravi prijaznih in obnovljivih tehnologij.

مدىنت - Masdar: taka bodo enkrat vsa mesta

Masdar je bil »zvezda« prvega evropskega foruma energij prihodnosti. Popolnoma novo mesto je zamišljeno kot vzorčno za mesta prihodnosti: proizvajalo ne bo ne presežnega ogljikovega dioksida (CO₂-ničelno) ne smeti, oskrbovalo pa se bo izključno z obnovljivimi energijami iz sonca, vetra, geotermalne energije in iz morskih valov. Njegovi razvijalci ga imenujejo »silikonska dolina obnovljivih energij«.

Izhodišče ...

... je zamisel ustanovitelja ZAE, šejka Zayed Bin Sultan Al Nahyana o življenju na skupnem planetu – One Planet Living. Ta zagovarja trditve, da lahko tudi na le enem, skupnem planetu znotraj ekoloških omejitev vsi (pre)živimo in ob tem še naprej dvigamo kakovost bivanja.

Na podlagi tega je bil zamišljen celosten projekt Masdarja, delo lorda Normana Fosterja oziroma njegovega podjetja Foster + Partners. Foster že dlje časa nastopa kot pionir okolju prijazne in energetske učinkovite arhitekture in Masdar je le krona njegovega delovanja. Cilji novega mesta so stoodstotna raba obnovljivih energij, CO₂-nevtralnost, nič odpadkov in najvišja možna kakovost bivanja. Predvsem pa je idejnim očetom pomembno, da Masdar postane globalni primer sonaravnega raziskovanja in razvoja v praksi, najboljši v tehnologiji, razmišljanju, arhitekturi in načrtovanju ter da podjetjem, ki se bodo v njem nastanila, nudi odlično partnerstvo.

Lokacija Masdarja je le 17 kilometrov od Abu Dhabija v smeri letališča. V podrobnosti izdelan koncept je delno že v izgradnji in konec leta 2009 v njem pričakujejo tudi prve prebivalce. Teh

je načrtovanih 90.000, od tega bi jih vsaj 40.000 bivalo na licu mesta, 50.000 pa bi se jih dnevno vanj vozilo. Izgradnjo vodi Abu Dhabi Future Energy Company (AD-FEC), zamisel o nastanku pa datira v leto 2006. Predvidenih je sedem faz, ki naj bi jih uresničili v osmih letih, celotna površina v obsegu šest kvadratnih kilometrov pa bo ograjena z zidom, ki bo omejeval prostor brez vozil na fosilna goriva in ščitil naselje pred vročimi puščavskimi vetrovi. Arhitekti so v svojih rešitvah izhajali iz tradicionalne arabske arhitekturne tradicije vetrnih stolpov – medin, z mnogimi notranjimi trgi in ozkimi, senčnimi ulicami.

Katere so glavne postavke tega mesta prihodnosti?

• Kakovost življenja

Vsaka posamezna stavba v mestu bo vzorčni primer sonaravnega oblikovanja, prav vse pa bodo energetske učinkovite, zmogljive in oblikovno »vznemirjive«. Nekaj med njimi jih bo tudi tako imenovanih ikoničnih stavb, ki dvigujejo splošno raven vizualne kulture, izobrazbe ali lepih umetnosti nasploh ter katerih načrte bodo podpisali slavni arhitekti. Trenutno iz povprečja odstopajo:

– najbolj »zeleno« trgovsko središče, ki bo zelo zmanjšalo v teh krajih običajno porabo vode, fotonapetostna streha mu bo zagotavljala presežek energije. V njem bo našlo poslovne prostore kar nekaj od 1500 podjetij, ki jih UAE vabijo v Masdar, ki mu je še kdaj dal status posebne svobodne cone popolnoma brez davkov, uvoznih carin, omejitev gibanja kapitala in z največjo možno zaščito intelektualne lastnine.

– inštitut za znanost in tehnologijo – Masdar Institute of Science and Technology (MIST), ki bo prvenstveno usmerjen v naravi prijazne tehnologije in obnovljive ener-

gije, že v nastajanju pa je tesno povezan z MIT – Massachusetts Institute of Technology. V njem bodo najprej omogočili najboljše delovne pogoje študentom na doktorski in magistrski stopnji ojaner usmeritev, kmalu za njimi pa tudi vrsti drugih ambicioznih mladim – študentov univerze, ki bo prav tako našla prostor znotraj mestnih »obzidij«.

• Mobilnost

Promet vozil na fosilna goriva bo ustavljen pred mestom. Skozenj se bo mogoče gibati z vozili javnega prometa – hitro železnico, predvsem pa s sistemom javnih prevoznih sredstev velikosti osebnih vozil PRT – Personal Rapid Transport. Futuristična, prestižna in učinkovita vozila bodo zagotavljala hiter prevoz brez zastojev ali nevarnosti nesreč.

• Energija

Učinkovitejša raba, boljše pridobivanje in boljše hranjenje energije so glavna projektna izhodišča novega mesta. Vsak vir energije mora biti čim bolj izkoriščen: poraba čim manjša, ohranjanje pa optimalno. Upošteva jih mesto kot celota in vsaka stavba posebej – recimo hotelsko in razstaviščno središče z obsežno streho za zajem sončne energije. Obnovljive energije, ki so najprimernejše na Bližnjem vzhodu, so fotonapetostna sončna energija, koncentrirana toplotna sončna energija, vetrna energija, geotermična energija in energija, proizvedena iz odpadkov. Uporabljene bodo vse od njih, nekatere za splošno oskrbo, druge strogo namensko. V izgradnji je že prva sončna elektrarna z močjo 40 do 60 MW, s katero se bo napajala tudi gradnja mesta. Skupno s sončnimi zbiralniki, nameščenimi na strehah zgradb, bo kar 130 MW energije proizvedene le iz sončne energije. Okrog mesta bodo tudi vetrna polja (dodatnih 20 MW), izkoriščali pa bodo tudi geotermalno energijo morja in izgradili še največjo svetovno hidrogensko elektrarno.

• Odpadki

Kot odgovor na globalno upravljanje z odpadki je bila za Masdar razvita strategija zbiranja in predelave, ob kateri bodo smetišča nepotrebna. Posebna pozornost bo posvečena jeklenim, kovinskim in betonskim od-

padkom ob izgradnji objektov ter lesenim odpadkom.

• Voda

Voda je v krajih blizu ekvatorja pogoj obstoja in preživetja. Posebno pomembni so zato učinkoviti sistemi desalinizacije morske vode in uporaba reciklirane vode iz gospodinjstev za sanitarno vodo. Slednja bi naj bila reciklirana kar največkrat mogoče, sama poraba pa je načrtovana 60 odstotkov nižja, kot so trenutni standardi.

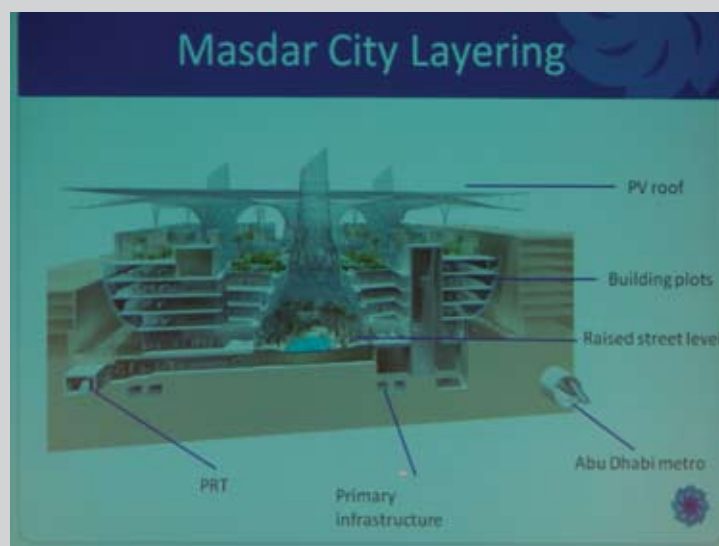
Poslovneži Bližnjega vzhoda, ki so dolgo let razkošno živeli iz dobičkov črpanja nafte, se s projektom Masdarja in vrsto drugih potez danes postavljajo v ospredje boja za okolju prijazno, predvsem pa energetske varčno ter učinkovito bivanje. Ali to pomeni le, da so se po obdobju množične izgradnje turističnih zanimivosti v Dubaju odločili dobičke vložiti še v razvoj, znanost in energetske varčne tehnologije ali pa tudi, da je preostalih zalog nafte manj, kot vsi verjamemo, pa bo pokazala bližnja prihodnost.

Maketa mesta z razstave

Mreža poti za vozila PRT

Vozila hitrega osebnega prevoza PRT (Personal Rapid Transport)

Z razstave: Future Urban Zone - urbane cone prihodnosti

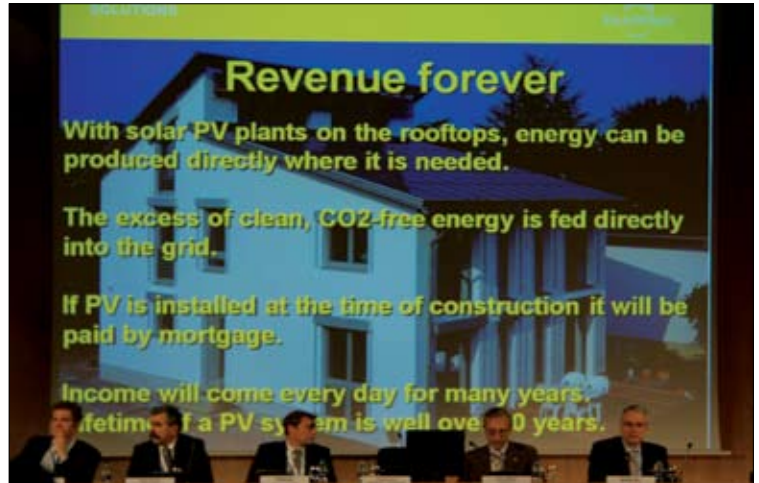
Future urban zone: tudi tako bi lahko izgledala mesta (www.idsarchitects.eu)

Sončna elektrarna

vih energij ne moremo opravičiti. Dosežke baskovske avtonomne pokrajine si lahko ne le mi, ampak tudi kakšen večji narod, vzame za zgled, predvsem pa kot dokaz, kaj vse se lahko doseže z voljo, zna-

njem, sposobnostjo in vztrajnostjo. Glede na opisano zato prav gotov ni bilo naključje, da je bil prvi evropski forum energij prihodnosti prav v Bilbau, saj se ta kljub svoji majhnosti odlikuje z vrsto velikih dosežkov.

NOVO!!!
AutoCAD 2010
ACAD-BAU XP2010
3ds Max Design 2010
ZA ARHITEKTE IN GRADBENIKE!

PRODAJA PROGRAMOV:
 AutoCAD 2010
 ACAD-BAU XP2010
 AutoCAD Architecture 2010
 3ds Max Design 2010
 Strešne konstrukcije 9.0
 Terrain 5.0

IZOBRAŽEVANJE:
 AutoCAD 2D
 AutoCAD 3D
 ACAD-BAU
 3ds Max Design
 AutoCAD tematski tečaji

IZDELOVANJE 3D MODELOV in VIZUALIZACIJ!

tel.: 04-5155-800 in 041-71-00-89

Autodesk Pooblaščen učni center
 Pooblaščen prodajalec

WWW.ARHINOVA.SI

energetska neodvisnost

Letošnje srečanje Tri Alpe Adria je potekalo 4. in 5. junija, ponovno ob avstrijskem Belem jezeru. Idilična alpska dolina je spodbudno okolje za poglobljanje razmišljanj o okolju, v katerem živimo, kako z njim ravnamo, kako se razvija in kako naj izkoriščamo naravne energetske vire. Srečanje je namenjeno strokovnjakom, gospodarstvenikom, arhitektom in vsem, ki jih zanima in so tako ali drugače povezani z energetske učinkovito gradnjo. V trejezični, nemški, italijanski in slovenski obliki pa je bilo organizirano že drugič zaporedoma.

Osrednja tema lanskega srečanja je bila energetske učinkovite prenove objektov. Predvsem avstrijski in nemški predavatelji so predstavljali tehnične rešitve, praktične primere in argumente, ki jo spodbujajo. Pred letom dni je bilo svetovno gospodarstvo zaznamovano s strmo rastjo cen nafte. Argument, da z rastjo cene energenta narašča tudi strošek ogrevanja, je bil dovolj prepričljiv tudi za tiste, ki na okoljsko problematiko gledajo predvsem z ekonomskega vidika. Energetska gradnja in prenova sta se kljub višji začetni investiciji

ob predvideni rasti cen goriva izplačali v nekaj letih.

Potem je lani jeseni nenapovedano nastopila gospodarska kriza. Ta je ceno nafte s takratnih (skoraj) 150 dolarjev za sodček potisnila na današnjih (približno) 60. Konca recesije svetovnega gospodarstva tudi najbolj optimistični analitiki še ne vidijo prav kmalu. Tega ni pred letom dni nihče pričakoval. Padca cen nafte si pred letom zagovorniki energetske učinkovite gradnje niti niso želeli, saj je bila močan ekonomski argument ter močna spodbuda energetske

učinkovite gradnji. »Izumitelj« oziroma, kot mu tudi pravijo, oče pasivne hiše *dr. Wolfgang Feist* je lani tudi najbolj dvomljivega udeleženca kongresa prepričal (med drugim prav) z izračunom, da se nekoliko višja začetna investicija v gradnjo povrne že po nekaj letih obratovanja.

»Ni nafte, ni plina« je bil letos naslov uvodnega predavanja *Hansa Kronbergerja*, enega vodilnih avstrijskih okoljskih strokovnjakov, ki je poiskal nov tehten argument, zakaj je smiselno zamenjati nafto in plin za druge naravne, okolju prijazne vire energije.

Spomnil nas je na zimsko »plinsko krizo«. Takrat je celotna Evropa postala odvisna od ruskih političnih odločitev. Narodi na vzhodni strani železne zavese se še dobro spominjamo, kaj te pomenijo, verjetno pa si tega danes prav nihče ne želi več. Zato je postala pomembna politična in gospodarska tema gradnja novih plinovodov, ki bi preprečili ponovitev letošnje zimske blokade. Za enkrat še nihče ne ve, kdo, kdaj in kakšen plin bo speljan v plinovode. Rusija si seveda želi imeti nadzor nad njim, saj ji to prinaša političen in gospodarski vpliv. Hans

Vhod je skupen za delavce, projektante, direktorje in stranke

Proizvodni objekt podjetja Weissenseer, ki izdeluje elemente pasivne hiše

(Do)živeti svetlobo – manjše pasivno naselje

Kronberger je posvaril, da je politična odločitev o gradnji novih plinovodov odločitev v paniki. Če ni lastnega vira energije, je nesmiselno graditi plinovode. To je podobno, kot da bi gradili ceste, obenem pa se ne bi imeli s čim voziti po njih. Cilj energetske učinkovitosti gradnje naj bo med drugim tudi iskanje in izkoriščanje lastnih naravnih energetskih virov, predvsem sončne energije, ki jo je na pretek in je poleg tega še brezplačna. Eden glavnih pokroviteljev srečanja je bilo tudi letos podjetje Weissenseer, ki se ukvarja s proizvodnjo in gradnjo lesenih pasivnih hiš. Družinsko podjetje, ki ga vodi že tretja generacija potomcev, nadgrajuje tradicionalno tesarsko obrt s sodobnimi tehnologijami. S preprostim osnovnim stenskim panelom lahko izvedejo še tako zahteven objekt. Še bolj pa navdušujeta njihova hi-

trost in natančnost. Ko so delavniški načrti za objekt obdelani in pripravljeni, vse potrebne sestavne dele objekta izdelajo v le šestnajstih urah, v dveh dneh pa zaključijo montažo na lokaciji. Ni kaj. Z izjemno hitrostjo in natančnostjo so se odlikovali tudi pri gradnji lastne nove tovarne, za katero v zanosu trdijo, da je najmanjša na svetu. Projektiranje in urejanje gradbene dokumentacije sta se začela januarja 2008, proizvodnja v novem obratu pa je stekla že avgusta istega leta. Pri nas bi občinski postopki za pridobivanje soglasij tako učinkovitost skoraj zagotovo preprečili... Prvi dan seminarja so bili pojasnjeni politični in gospodarski razlogi v prid pasivni gradnji. Predstavljene so bile zadnje tehnološke novosti. Program drugega dne se je osredotočil na praktične primere.

Avstrijski arhitekt *Johannes Kaufman* prihaja iz dežele Vorarlberg, kjer tradicija gradnje teži k enostavni zasnovi oblike in tlorisa. Varčen odnos do energije se je vzpostavil tam že skozi zgodovino, zato se tudi pri lastnih projektih ne more izogniti ekološki noti. Leta 2002 je v Dornbrinu zgradil prvi pasivni objekt v Avstriji. Do tega je prišlo po naključju. Zasnova večstanovanjskega objekta je bila z vidika umestitve v prostor in rabe energije sama po sebi tako logična in inteligentna, da je bil korak do pasivnega standarda zelo preprost. Naknadno so vgradili prezračevalni sistem z rekuperacijo in dosegli odličen rezultat. V svojih arhitekturnih delih ne izhaja iz nuje, da mora biti objekt pasiven. Kategorično zavrača vse formule in obrazce, po katerih naj bi se gradili pasivni objekti. Na

prvem mestu so (po njegovem) umestitev v prostor, arhitekturna zasnova ter sociološki in funkcionalni vidik. Če je na neki lokaciji krasen pogled proti severu, bo seveda naredil panoramsko okno na severni strani. Arhitekturne zasnove ne podreja tehnologiji, pač pa obratno: tehnologijo prilagodi arhitekturi. Vedno doseže vrhunski rezultat, tako z estetskega in funkcionalnega vidika kot tudi z energetskega. Izbor izvedenih del kaže na premišljeno, vrhunsko arhitekturo od enostanovanjskih in večstanovanjskih objektov, do naselij in javnih zgradb. Kot zanimivost in prodajno uspešno pa bi omenil koncept SU-SI. Gre za 12 metrov dolgo in 4 metre široko prefabricirano hišo, ki jo dostavijo gotovo »na ključ«. Večinoma gre za počitniške objekte, ki so energetske zelo učinkoviti. Kupec, ki naroči hišo, se lahko čez dva tedna vanjo že vseli.

Predstavljeni italijanski primeri so plod avtorskega dela arhitekta *Stefana Hittthälja*. Svoja dela že od leta 1998 izvaja v pasivnem standardu. Njegovo ustvarjalno delo je večkrat zelo provokativno in mnogim predstavlja kamen spotike. Taka je bila tudi prenova stare, tradicionalne tirolske hiše. Investitor je želel objekt prenoviti, ga delno povečati in narediti energetske učinkovitega. Arhitekt je predlagal in izvedel radikalen poseg. Tradicionalno hišo je ohranil in izpostavil njene kakovostne elemente. Prek njenega jedra je postavil sodoben lesen zastekljen volumen. Nastal je duhovit spoj starega in novega. Veliki, svetli bivalni prostori v nasprotju z zgodovinsko, skoraj muzejsko ohranjeno notranjostjo predstavljajo vez med preteklostjo in sedanjostjo.

Miselni premik od individualnih hiš k kon-skemu razmišljanju se je zgodil pri pilotskem projektu izdelave novih prostorskih podlag za občino Brunek na Tirolskem. Za obstoječo četrtr tipičnih predmestnih individualnih hiš so v njih predvideli sedemod-

Polprosojna opna iz lesenih elementov združuje različne funkcije obrata v skupen volumen

Upravni del kompleksa in notranje dvorišče, namenjeno zaposlenim

Subtilno umeščena mestna hiša arhitekta Kaufmanna v kraju Raggal

Montažna hiša SU-SI, prodajna uspešnica arhitekta Kaufmanna

Enodružinska pasivna hiša Schabus

Preplet lesenega in ometanega volumna na zunaj nakazuje funkcionalni razpored notranjosti

stotno zgoščevanje pozidave. Kriteriji gradnje so individualni. Skupni vrednoti sta osončenje in pogledi. Zato so arhitekti določili le cone zgoščevanja in pri tem uvedli »energetski konto«. To pomeni, da so vsaki coni določili letno porabo energije, ki ni vezana na kvadrato. Doseči poskušajo stalno oziroma nadzorovano rabo energije na nekem področju. Vsaka nova širitev ne prinese večje porabe energije, ampak se ta ohranja oziroma zmanjšuje. Ali drugače: če nekdo želi zgraditi prizidek, mora biti končni »energetski konto« isti kot pred gradnjo. Več kot se izgradi, bolj mora biti energetsko učinkovito. Pilotni projekt trenutno preizkušajo v praksi in ga imajo namen pozneje razširiti.

Kaj pa slovenski doprinos? Letos je bila novost seminarja v tem, da so med predavatelji nastopali tudi naši strokovnjaki. *Ira Zorko* je arhitekt, soustanovitelj Društva za permakulturo Slovenije. Na simpoziju je predstavljal projekt pod naslovom »Devet hiš, zgrajenih po standardih, ki veljajo za

pasivne objekte«. Predstavil je tako konceptualni pristop kot njegovo filozofsko ozadje, *Stojan Habjanič*, ki je eden vodilnih strokovnjakov na področju energetske učinkovite gradnje v Sloveniji, pa je predstavil tehnično plat projekta.

O samem projektu na tem mestu ne bomo poročali prav obširno. Na žalost tudi še ni realiziran in je težko podati objektivno oceno. Je pa sama predstavitev dobro izhodišče za krajšo refleksijo stanja v Sloveniji. Najprej žalosti dejstvo, da med množico izvedenih vrhunskih projektov iz Avstrije, severne Italije in Nemčije lahko prispevamo samo en primer, pa še ta le v fazi načrtov ter vizualizacij. Seveda je v Sloveniji že nekaj zgrajenih pasivnih hiš. Nekatere lahko po konceptu in likovnemu izrazu umestimo celo med sodobno arhitekturo. Vendar ob tem nastopi naslednji problem. Vsi poznamo pregovorno slovensko »zaplankanost«. Le-ta je prisotna tudi med stroko. Namesto da bi bili ponosni in veseli vsakega doprinosu k energetske učinkoviti gradnji, se stroka

počuti ogroženo. Gre za močno rivalstvo, kdo je zgradil »pravo« pasivno hišo. Vsaka razprava o konkretnih primerih običajno privede do dvoma, ali je primer sploh pasiven. Prav letošnji kongres Tri Alpe Adria je dokazal, kako nesmiselno je etiketirati neki objekt, ali je res pasiven. Če je združena vrhunska arhitektura z zelo učinkovitimi tehnološkimi rešitvami in se s tem objekt zelo približa pasivnemu standardu, je cilj dosežen. Če bi slovenski strokovnjaki tako razmišljali, bi svoje delovanje in energije usmerili v bolj pozitivno smer. Tako bi skupno zagotovo dosegli več in morda v naslednjih letih na Tri Alpe Adria prinesli primerljive primere tudi iz naše regije.

Očitno je, da postaja ob tako bogatem znanju, izkušnjah in tehnologijah pasivna gradnja vse bolj dostopna. Ni več vprašanje prestiža, ampak postaja uveljavljen standard. Zato je tudi privržencev in zagovornikov pasivne gradnje vse več. Tu ne gre za pragmatične preračunljivce, ki bi tako želeli le privarčevati pri gradnji ali z njo še več za-

služiti. Gre za ljudi, ki se zavedajo človekovega vpliva na okolje, skrbnega ravnanja z naravnimi viri in prihoda novih, energetske učinkovitejših tehnologij. Nadalje so to uporabniki, ki imajo izkušnjo življenja v pasivnem objektu, kjer je kakovost bivanja višja, poudarek na uporabi naravi prijaznih materialov in strošek zagotavljanja potrebne energije v povprečju pa desetkrat nižji. Vse več strokovnjakov ob tem še naprej zavzeto išče nove, boljše in učinkovitejše tehnološke rešitve na različnih področjih, od gradnje ter pridobivanja energije do političnih mehanizmov, ki zagotavljajo podporo in realizacijo zamisli.

Če se sami uvrščate v opisan interesni profil in vas ni bilo na kongresu Tri Alpe Adria, ste zamudili osrednji dogodek srednjeevropskega prostora, namenjen izmenjavi strokovnih izkušenj in ozaveščanju o energetske učinkoviti arhitekturi. Priložnost za naslednji tovrstni dogodek bo spet naslednje leto od 6. do 8. maja, takrat v Brengenzu.

vedno novi ustvarjalni izzivi

Oblikovalec Davorin Horvat vedno znova preseneča: s svojim delom, zamisli, dejavnostmi ... Po izobrazbi je industrijski oblikovalec, po duši pa neutrudni raziskovalec, ki ga zanima vedno kaj novega in drugačnega. In to novo, drugačno se je pred nedavnim preoblikovalo v spoj hladnega, natančnega in vrhunsko sijočega jekla z nežnim, krhkim ter nenehno spreminjajočim se cvetjem. Odprtje razstave v s starinskim pohištvom opremljenih prostorih knjižnice Ravne na Koroškem je bila priložnost za pogovor in predstavitev še mnogih drugih izzivov, ki si jih sam predse nenehno postavlja.

Davorin Horvat, foto Tomo Jeseničnik

Pripravila: Irena Hlede

Priložnost za pogovor je bilo odpetje nekoliko drugačne razstave, na kateri si združil jeklo, v katerem pogosto oblikuješ, z živo materijo – cvetjem. Od kod zamisel za to?

Z direktorico Koroške osrednje knjižnice dr. Franca Sušnika mag. Ireno Oder sva se večkrat srečala na ustvarjalnih pogovorih o tem, kaj bi lahko zanimivega naredili z združenimi močmi. Vprašala sva se, kaj je pravzaprav tisto, kar med drugim zelo zaznamuje koroško regijo. Ugotovila sva, da je to nedvomno

čudovita narava, ki jo pridne koroške roke že dolgo obdelujejo, in da je to industrija jekla, v kateri korošci že dolgo proizvajajo vrhunska jekla. In tako je nastala zamisel za razstavo CVE-TJEKLO. Jaz razstavljam proizvode, kot so vaze ali skleda, umetnostna zgodovinarica, bibliotekarka, dobitnica certifikata Obrtne zbornice Slovenije za izdelke Umetnostne obrti – venčki in aranžmaji iz posušenega cvetja, zelišč in papirnatih cvetov – Simona Vončina pa poskrbi, da so v polni funkciji, tako da v njih oblikuje primere cvetlične aranžmaje.

Zelo pomembno je poudariti, da je bila razstava postavljena tudi v primerno okolje uporabe, to je v stalno zbirko grajskega pohištva v koroški osrednji knjižnici. Torej ne govorimo o razstavi galerijskega tipa, temveč o razstavi uporabnega predmeta v svoji polni funkciji in v svojem življenjskem prostoru. Poudaril bi še to, da osebno razlikujem izraza izdelek in proizvod. Menim, da je končni dosežek velike serijske proizvodnje proizvod, izdelek pa je rezultat izdelave, torej enega kosa ali nekaj kosov. Načeloma torej

proizvod povezujem z industrijskim oblikovanjem, izdelek pa z unikatnim. Načeloma pravim zato, ker obstajajo izjeme. Izjeme v smislu, da je na primer tudi proces industrijskega oblikovanja lahko uporabljen za oblikovanje oziroma načrtovanje enega kosa ali majhne serije.

Bi se strinjal z oznako, da tvojo profesionalno ustvarjalnost najbolj zaznamuje jeklo?

Sam pri sebi opažam, da moje delovanje zaznamujejo sedemletni opusi. Želim reči,

Interier IPC Zepeter Ljubljana, foto Bojan Klančar

Z otvoritve razstave, CVETJEKLO, foto Primož Juvan

da je mojih prvih sedem let nedvomno zelo zaznamovalo jeklo. To je obdobje, ko sem se ukvarjal predvsem z industrijskim oblikovanjem na področju kuhinjskega in servirnega posodja ter pribora. Veliko sem se ukvarjal s proizvodi za pripravo hrane in za kulturo pogrinjka, ki jim je bila rdeča nit žlahtno, nerjaveče jeklo. To je bilo obdobje, v katerem sem tudi vodil oddelek za industrijsko oblikovanje za proizvode iz žlahtnega nerjavečega jekla družbe ZEPTER International v Milanu.

Tvoja fakultetna izobrazba je industrijsko oblikovanje, ukvarjaš pa se tudi z grafičnim in spletnim oblikovanjem, notranjo opremo ... Kakšni so razlogi? Radovednost, nuja?

Ob izteku moje prve sedemletke sem začutil močno potrebo po novem izzivu. Ta izziv se imenuje oblikovalski studio 28 vitamin, v katerem delujeva z oblikovalko Brigito Lekše, po potrebi pa se povezujeva z zunanjimi sodelavci različnih strok. Če lahko rečem, da je moje prvo obdobje zaznamo-

valo oblikovanje v jeklu, bi za drugega lahko rekel, da ga zaznamuje oblikovanje na temo celovitih podob. Ukvarjamo se tudi z grafičnim oblikovanjem, spletnim oblikovanjem, notranjo opremo prostorov, zunanjo podobo prostorov, veliko je svetovanja ... Skratka, v drugem opusu me je zanimalo oblikovanje v širokem kontekstu. Zakaj preteklik? Sedaj ob izteku druge sedemletke pa že čutim močno potrebo po kakšnem dodatnem izzivu.

Kako bi opredelil poklic industrijskega oblikovalca? Je industrijsko oblikovanje način razmišljanja in pristopa k projektu ali je to poklic, v katerem se oblikovalec specializira za neko posebno področje – kot je pri tebi na primer jeklo – in potem iz njega deluje kot strokovnjak?

Obe poti sta možni. Poti je še več in od vsakega posameznega industrijskega oblikovalca je odvisno, kako se odloči delovati. Osebnostno mislim, da je zelo pomembno razumevanje stroke – obvladovati stroko v metodološkem smislu, pomembno je obvladovati znanje za profesionalno delovanje, se zavedati moralne odgovornosti početja in ves čas nadgrajevati znanja. Za pot, po kateri potem potuješ, pa mislim, da mora biti pisana na kožo posameznemu industrijskemu oblikovalcu, saj bo tako najlažje razvil svoj ustvarjalni potencial.

V prospektu sem prebrala, da sodeluješ v pedagoškem procesu na Visoki šoli za tehnologijo polimerov v Slovenj Gradcu. Šola mi je popolnoma neznana. Lahko kaj poveš o njenem izvoru, delu, poslanstvu, tvoji vlogi tam?

Znak in logotip CIRK (Civilna iniciativa za razvoj Koroške).

Znak in logotip podjetja Vegatop.

Znak in logotip podjetja FAMTEH.

Horvat: To je v naši državi prva samostojna in zasebna visoka šola za izobraževanje na področju tehnologije polimerov. Vodi jo dr. Silva Roncelli Vaupot. Študij je praktično naravnani, poteka v manjših skupinah. Poleg pridobivanja poglobljenega znanja s področja tehnologije polimerov gre tudi za pridobivanje sodobnih znanj z drugih področij in sem spada tudi oblikovanje. Ne oblikovanje v kontekstu načrtovanja, temveč vedenja o oblikovanju. Zakaj, kdaj in kako ga uporabiti, kako najti pravega oblikovalca za neko nalogo, kako mu določiti nalogo, skratka, kako z njim sodelovati.

Kot svetovalec sodeluješ tudi v vavčerskem programu JAP-TI - Javne agencije Republike Slovenije za podjetništvo in tuje investicije. Kako ti uspe obvladovati toliko različnih dejavnosti?

Delujem res na veliko področjih, ki pa imajo skupni imenovalce, to je oblikovanje. Tako se zadeve prepletajo, dopolnjujejo, nadgrajujejo, skratka niso področja iz tujih si svetov. S svetovanjem sem se ukvarjal že pred vključitvijo v ta program. Pri sodelovanju z različnimi naročniki sem hitro spoznal, da mnogi ne vedo dovolj o oblikovanju, da imajo napačne predstave o tej stroki, ki so bile večkrat tudi posledica ne najboljše izkušnje. Skratka, če uporabim metaforo: pri mnogih je bilo treba bodisi izgraditi bodisi sanirati temelje, na katerih je potem podjetje gradilo naprej.

Tokrat si kot kontrast hladnemu in trdemu jeklu postavil nežno in krhko cvetje. Razmišljaš še o katerem drugem materialu, ki bi ga združil v podobno sozvočje nasprotij?

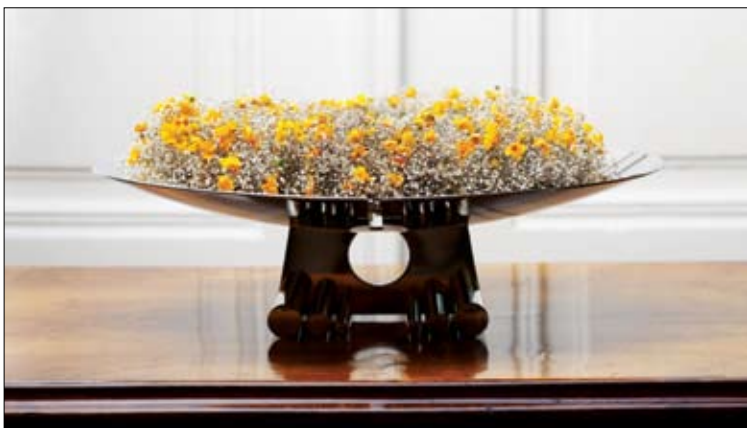
Blagovna znamka Absorbio, embalaža, foto Andrej Knez

Razstava Cvetjeklo, foto Bojan Klančar

Razstava Cvetjeklo, foto Tomo Jeseničnik

Razstava Cvetjeklo, foto Tomo Jeseničnik

Razstava je bila zelo dobro sprejeta, kar kaže na to, da je bila odločitev postaviti na ogled uporabni predmet v kontekstu izpolnjevanja svojega polnega poslanstva dobra. Ljudje tako bolj celovito vzpostavimo komunikacijo oziroma odnos s predmetom. Če ponovno uporabim metaforo: gledalec in razstavljeni predmet si nista na vi, temveč na ti. Odnos je pristen.

Tak rezultat razstave vsekakor daje navdih za še kakšen projekt v tej smeri.

➤ **Kako vidiš vlogo ustvarjalca v sodobni slovenski državi**

– **ima ta dovolj ugleda, je njegova strokovnost dovolj upoštevana?**

Moje mnenje je, da pri nas, žal, strokovnost na splošno ni dovolj upoštevana. Vse pre pogosto je sprejeta kot moteči element, ki ustvarja težave. Verjetno smo za tako stanje veliko krivi sami predstavniki različnih strok. Mogoče smo si sami sebi pre-pomembni? Odlični končni rezultat je kot mozaik, sestavljen iz veliko kamenčkov in vsi so pomembni, da je mozaik na koncu tak, kot mora biti!

Osebnostno menim, da sistematično strokovno delo na začetku morda res zahteva več an-

gažmaja, na dolgi rok pa je to vsekakor prava pot. Moj moto je hiti počasi, zagovarjam oblikovalski proces v smeri analiza – sinteza – zamisel – razvoj – rezultat in želim biti v vseh fazah, tudi pri uvajanju novega proizvoda v proizvodnjo in na trg, prisoten pri projektu. Nedvomno sta potrebni tudi fleksibilnost in prilagodljivost naravi projekta. Vsak projekt je namreč svet zase – eni so si bolj podobni, drugi manj. Zagovarjam individualno obravnavo.

➤ **Ukvarjaš se z zelo veliko stvarmi. Imaš kakšno posebno željo za prihodnost, neuresničen sen?**

Letos sem od Univerze v Ljubljani – na podlagi Statuta Univerze v Ljubljani in sklepa senata Akademije za likovno umetnost in oblikovanje – prejel Priznanje za pomembna umetniška dela na področju industrijskega oblikovanja. To je še dodaten motiv, da bi se morda v svoji naslednji sedemletki zopet bolj intenzivno posvetil industrijskemu oblikovanju.

Po naravi sem sanjač, tiste sanje, ki se pojavijo v mojem sanjskem svetu dovolj pogosto, pa postanejo tudi cilji na moji ustvarjalni poti. Te cilje se zelo trudim tudi uresničiti in do zdaj sem bil pri tem uspešen. Želim si, da bo tudi v prihodnje tako!

dr. victor margolin

Dr. Victor Margolin
slika: arhiv dr. Victor Margolin

Slovenijo je ponovno obiskal priznani ameriški teoretik dr. Victor Margolin. Na ljubljanskem ALUO-ju je predaval o oblikovalskih smernicah, zlasti na področju družbenih tematik v oblikovanju. Predavanje z naslovom *Design for the 21st Century and Beyond. From Green Design, Design for Development, Social Design, Service Design to Medical Design* je bilo odprto in v prostorih Oddelka za oblikovanje si komaj lahko našel še kak prosti stol. Dr. Margolin je profesor zgodovine umetnosti in oblikovanja na čikaški univerzi Illinois. Predstavil nam je svoj pogled na slovensko oblikovanje in na današnje razmere, kako biti bolj ekološki in kako izboljšati svet okrog nas.

Pripravila: Kaja Antlejš

➤ To je že vaš drugi ali tretji obisk v Sloveniji? Kdo oziroma kaj vas je pripeljalo v Slovenijo?

To je moj tretji obisk. Prvič sem prišel leta 1998 na povabilo prof. Saše Mächtiga, da pripravim nekaj predavanj na Akademiji za likovno umetnost. V tednu dni sem imel vsak dan po najmanj eno predavanje. Bilo je naporno, a sem imel priložnost spoznati nove ljudi, kot so dr. Prelovšek (ki me je seznanil s Plečnikovimi deli) in strokovnjaki iz Moderne galerije. Zelo dobro sem spoznal Ljubljano, tudi Blejsko jezero in druge dele Slovenije.

Drugič sem obiskal Ljubljano oktobra 2008, ko sem bil povabljen v žirijo BIO-a. Večino časa mi je takrat sicer vzelo delo v žiriji, nekaj pa ga je ostalo tudi za uživanje. Bila je zelo lepa izkušnja, saj sem spoznal način izbiranja in delovanje BIO-a, videl različne izdelke iz Slovenije in sveta ter v žiriji sodeloval s kolegi iz drugih držav. Veliko sem se naučil in spoznal predsednika Slovenije. Bil sem navdušen, da je prišel na odprtje BIO-a.

➤ Kot ste omenili, ste jeseni 2008 predsedovali žiriji 21. bienala industrijskega oblikovanja. Zdaj lahko že z oddaljenostjo razmišljate o njem. Kakšno je vaše mnenje o slovenskem oblikovanju?

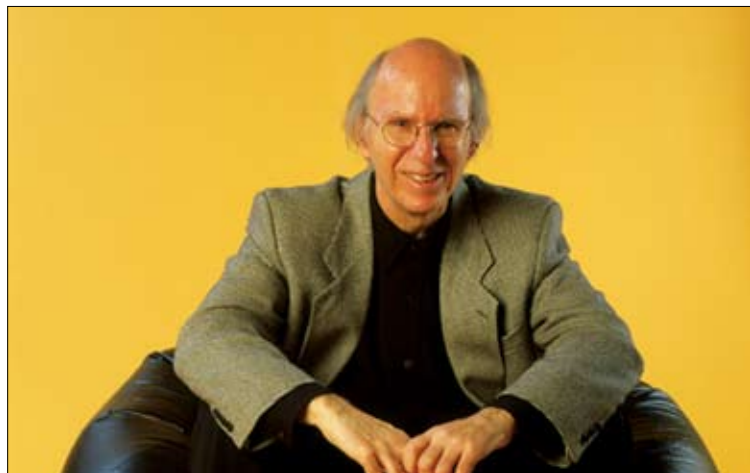
Bilo je nekaj zelo dobrih izdelkov. Kolikor se spominjam, smo prvo mesto podelili oblikovanju vzpenjače na Ljubljanski grad. Največja vrednost tega izdelka je v kombinaciji

inženirskega in zastekljenega arhitekturnega dela. Bilo je še veliko izrazitih izdelkov, tudi Gorenje vedno pripravi kaj novega na področju kuhinj. Bilo je kar nekaj izdelkov, ki so bili oblikovani zelo dobro, vendar nobenega, ki bi prinesel kaj povsem novega. Po mojem mnenju bi morali v Sloveniji več podarčka dati inovacijam in načinu, kako priti do povsem novih izdelkov, ne pa slediti zahodu ali ustvarjati izdelke, ki so le dobro narejeni. Oblikovanje je veliko več kot izdelovanje lepih oblik ali reševanje točno določenih težav, kar se je zgodilo tukaj.

Dobra stvar je, da je Akademija za likovno umetnost in oblikovanje del Univerze. Izpostavil bi pomen srečevanja različnih ljudi iz več fakultet. Treba bi bilo ugotoviti, kaj lahko skupaj naredijo, saj danes večina nalog zahteva sodelovanje. Oblikovalec lahko veliko prispeva, vendar potrebujete v skupini tudi strokovnjake z drugih področij. V ekipi

lahko zelo dobro deluje kot koordinator, a ima premalo specifičnih znanj, ki jih potrebuje za današnje družbene projekte, da bi jih lahko reševal sam.

➤ Nekateri trdijo, da slovensko oblikovanje nima identitete, da se hočemo zgledovati po Skandinavcih, predvsem po finskem oblikovanju, ki uporablja veliko naravnih materialov, kot sta les in steklo. Katere so tiste ključne točke, ki bi slovensko oblikovanje lahko ponesle v svet? Posamezniki kot ikone ali skupno delo in povezovanje?

Leta 2002 je Kartell predstavil stol Louis Ghost, ki ga je zanje v novih materialih preoblikoval Philippe Starck. V restavraciji kluba Porto na štadionu portugalskega nogometnega Dragao lahko najdemo omenjen stol potiskan z motivi bivših igralcev kluba, kot je tudi Zlatko Zahovič, foto: Kaja Antlejš

Prvi hotel, ki ga je opremil Karim Rashid, je grški Semiramis. Lastnik hotela Dakis Joannou, sicer arhitekt in ljubitelj moderne umetnosti je želel v Atenski četrti Kifissia ustvariti hotel, ki bo ponudil še veliko več kot le prosto posteljo.

Po pravici povedano, se mi vprašanje o nacionalni identiteti danes ne zdi tako pomembno. Morda s tržnega vidika, vendar je ključnega pomena kakovost izdelka. Ko na primer razmišljamo o nemškem oblikovanju, pogosto pomislimo na natančnost in učinkovitost, ne razmišljamo pa o nemškem videzu, o uri s kukavico in drugih kičastih izdelkih iz Schwarzwalda. Braunove izdelke odlikuje nemška kakovost, deloma zaradi oblike, deloma zaradi načina, kako so izdelani, predvsem pa zaradi organizacije, ki jo vsebujejo. Nemška kakovost ni v videzu njihovih izdelkov, temveč v njihovem pristopu k oblikovanju in organizaciji. Kar se Skandinavije tiče, pozdravljam uporabo lesa in stekla, če je to smiselno. Pomembno je razmisлити, kakšne razmere so skandinavske oblikovalce pripravile do takega razumevanja izdelkov. Kot država imate majhno merilo, obrt, urbano kulturo ... Oblikovanje za mesto bi bilo nekaj, tudi oblikovanje izdelkov, ki jih že zdaj delate dobro, kot je športna oprema. Manj bi se ukvarjal z vprašanjem, kaj naredi oblikovanje slovensko, bolj pa, kaj lahko

naredimo, da bo drugačno, izvorno ter da tega še nihče ne izdeluje. Seveda lahko nadaljujete z izdelavo stolov iz naravnega lesa, če jih le lahko prodate. Vendar je to bolj vprašanje marketinga, kot tega, kaj karakterizira vašo državo.

➤ Danes skoraj že težko govorimo o finskem, italijanskem, ameriškem ali nemškem oblikovanju, saj je globalizacija prinesla svoj delež. Menite, da še vedno ostajajo razlike med ZDA, Evropo in Azijo?

Morda, vendar je dejstvo, da imajo veliko podjetij v lasti ljudje, ki pravzaprav ne živijo v državi, v kateri je njen sedež. Imamo številna podjetja italijanske pohištvene industrije, ki niso v lasti Italijanov, ampak Francozov ali Nemcev. V nekem obdobju so nekatera oblikovalska podjetja ustanovila nekakšno identiteto blagovne znamke, kot je na primer pohištvo Kartell ali Cassina. Ljudje so jih prepoznali kot italijansko

oblikovanje. Zdaj so nekateri deli teh tvornic prodani tujcem, ki še vedno reproducirajo mit italijanskega oblikovanja. Danes je zelo težko razpoznati italijanski izdelek, saj se je veliko italijanskih zamisli razširilo po vsem svetu, celo skandinavski oblikovalci so nekatere našli zunaj domovine. Stvari so nekoliko premešane in inovacije so bolj kot kadar koli prej postale domena novih smernic na vseh področjih oblikovanja. To zahteva spremembe.

➤ Ste prvi Američan, ki je doktoriral iz zgodovine oblikovanja. Danes sta se družba in posledično tudi oblikovanje spremenila ... Kdo so vaši nasledniki?

Prvi sem prejel doktorat, nisem pa bil prvi, ki je želel učiti zgodovino oblikovanja - bili so še drugi profesorji, ki so predavali. In tudi programi so se razširili, a ne nujno zaradi mene. Za veliko ljudi je britanski Design History Society zelo dober vir informacij in

skoraj vse oblikovalske šole imajo danes zgodovinarje oblikovanja (ang. *design historian*, op. p.).

➤ Nad katerimi izdelki iz zgodovine ste vi navdušeni?

Rad imam italijansko oblikovanje slavnih 60. let, saj ustreza moji naravi. Gre za prepletanje razuma z zelo odprto domišljijo, močnimi čustvi in barvami, nenavadnimi oblikami, kombinacijami materialov in podobnim. Vse to zelo cenim, žal pa so poznejši postmodernistični oblikovalci prevzeli le emotivni del, niso pa zajeli razumske strukture. Nisem pristaša oblikovanja, ki se zdi zelo lahkotno in ni niti najmanj materialno.

Seveda imam zelo rad tudi racionalistično pohištvo iz 20. let, Breuerja in Mies van der Rohea, in tudi pohištvo Hermanna Millerja. Z ženo imava dva počivalnika Charlesa Eamesa, saj je po mojem mnenju njegovo pohištvo odlično. Tudi nekateri Skandinavci, kot so Poul Kjaerholm in drugi, imajo razumski čut, enako tudi svetila Poula Henningsena. Všeč so mi tudi italijanska svetila, na primer namizno sve-

Avtoportret dr. Margolina v estonski prestolnici Talinu. slika: arhiv dr. Victor Margolin

tilo Tizio Richarda Sappra in druga. Kako-vostnih izdelkov je veliko, a osebno prise-gam na italijansko oblikovanje šestdesetih let, ameriško oblikovanje petdesetih let in na skandinavsko oblikovanje od tridesetih do petdesetih let.

In kdo so po vašem ikone da-našnjega časa?

Ljudje, ki jih danes občudujem, niso obliko-valci pohištva na tradicionalen način, ampak prej ljudje z drugih področij, ki orjejo ledino. Najbolj me zanimajo tisti, ki ponu-jajo nove smernice v oblikovanju. Danes ni čas za izjemne oblikovalce stolov. Težko predstavimo nekaj, kar še ni bilo narejeno. Kdo so danes velika imena? Karim Rashid. Njegova dela so zanimiva, tudi v hotelu, ki ga je opremil, bi rad prenočil ... Nedvomno je pomemben Philippe Starck, ki je ustvaril veliko stvari. Zelo me zanimajo tudi oblikovalci, ki lahko naredijo nekaj novega na področju recikliranih materialov, najdejo nov storitveni sistem ali kaj podobnega. Zdi se mi, da sta Karim Rashid in Philippe Starck zadnja te vrste oblikovalcev ... Nekako ne verjamem, da bo prišel novi Phi-lippe Starck. Oblikovanje se zadnje čase zelo spreminja in novega Philippea Starcka pravzaprav ne potrebujemo. Jasno, lahko imamo ljudi, ki oblikujejo lepo notranjo opremo za hotele. Rad imam visokokoko-vostne izdelke in oblikovanje, ki vsebuje veliko humorja, vendar danes to počne veliko oblikovalcev. Med tistimi, ki še izstopajo, mi nista najbolj pri srcu brata Bouroullec. A nista edina, ki oblikujeta na podoben na-

čin. Zelo pogosto postanejo samo umetni-ki, bolj kot Philippe Starck. Tako oblikovanje me ne zanima.

Leta 2007 ste v članku Beyond Consumerism: The Future of design Practice omenili, da je bilo oblikovanje historično gledano najprej umetnost dajanja oblike izdelku in so zaradi tega dejstva imeli mnogi oblikovalci pozneje pre-malo znanja za uspešno sodelovanje s strokovnjaki iz naravoslovnih, družboslovnih in inženirskih ved. Kaj je pravzaprav poslanstvo oblikovalca?

Poslanstvo oblikovalca je pritegniti, ustvariti izdelek ali nekaj, kar človeku prinese zado-voljstvo in mu naredi življenje zanimivejše. Izhodišče je neke

vrste potreba. Ne želim reči, da mora oblikovalec obliko-vati samo izdelke, za katere obstaja potreba, saj imamo teh različne vrste: čustvene potrebe, naravne potrebe, tudi domišljija ima potrebe. Če želi biti oblikovalec uspešen, mora ustvariti iz-delke, ki bodo nekaterim ljudem ustrezni ali uporabni in jih bodo želeli imeti. Obstaja milijon potreb, o katerih bi bilo vredno raz-misliti ter narediti neko dejavnost učinkovi-tejšo in prijetnejšo. Oblikovalci morajo ime-ti zamisli, kako na različne načine izboljšati življenje. Če ne razmišljaš o tem, se ome-juješ.

Oblikovalci morajo imeti zamisli, kako izboljšati življenje na različne načine.

Veliko svojega časa posve-čate vprašanjem oblikovanja

in ekologije. Včasih se nam, porab-nikom zdi, da je ekologija trend. Tr-ženje vse preveč zlorablja ekologijo kot manipulacijo z uporabniki. Kako pravzaprav prepoznati tisti pravi ekološki izdelek?

Tukaj gre predvsem za izobraževanje in vzgojo. Mladi se morajo o teh stvareh učiti v šoli in doma. Dogaja se, da je veliko mlaj-ših od 10 let bolj dovtetnih za okolje od nji-hovih staršev in jim govorijo: »Ne, ne smeš uporabljati plastike ...«, ali kaj podobnega. Tako bi tudi moralo biti, saj so najmlajši tisti, ki bodo živeli dlje in čutili posledice tega, kar zdaj počnemo. Moramo doseči dogo-vor, kaj je pravzaprav narobe v tem svetu. Moramo se učiti o odpadkih in smeteh

ter o tem, kako iz-delovati izdelke z manj energije. Javnost mora postati ustvarjalna in ustva-riti nove družbene rituale. Zvečer imamo ri-tual, da si umijemo zobe, a morali bi ime-ti tudi navado, da odnesemo embalažo v ločevalni zabojnik ali v središče za recikli-ranje. Potrebujemo zelo veliko družbenih sprememb, da bi ljudje lažje razumeli, kaj morajo storiti. Veliko posameznikov mora razmišljati na oblikovalski način. Ti bi radi delovali ekološko, a velikokrat nimajo oro-dij, sistema in pravega okolja za to.

Danes povprečen porabnik težko govori o pravem Green Designu, ko vemo, da svet krojijo korporacije, ki manipulirajo s trgom.

Oglas iz leta 1966 za Eamesove stole podjetja Herman Miller. slika: www.eamesoffice.com

Pogosto se dogaja, da so tisti izdel-ki, ki so ekološko, tudi dražji in si jih vsi ne morejo privoščiti. So elitizira-ni. Kakšno je vaše mnenje o tem?

Dve stvari želimo, da se zgodita. Ko bo trg dovolj zrasel, bodo izdelki postali cenejši in več ljudi jih bo kupilo. Drugič je pomemb-no, koliko dražji je neki izdelek – nekateri bodo plačali več, ker imajo neke vrednote. Na primer detergent za pomivanje poso-de ni toliko dražji kot tisti, ki je ekološki. Če govorimo o hibridnih vozilih v primerjavi z navadnimi avtomobili, obstajajo ljudje, ki si jih lahko privoščijo in si jih tudi bodo, ter lju-dje, ki si jih ne morejo. To pomeni, da mo-ramo znižati cene. Razlike niso tako velike. Obstajajo tudi ljudje, ki bodo plačali nekoli-ko več, ker imajo od tega korist. Kot na pri-mer ljudje, ki cenijo organsko hrano in ne marajo kemikalij v njej. Ti bodo plačali več, ker se jim zdi to pomembno in ne želijo je-sti slabe hrane. Tudi ljudje, ki se radi dobro oblačijo, bodo za nekatere obleke plačali več. Vse je v vrednotah – če cenimo ka-kovost, moramo za to plačati. Ob tem so seveda še druge oblike zadovoljstva, ki jih omenjen izdelek prinese. Na koncu je bo-lje uporabljati poceni izdelek kot neekolo-ški izdelek.

Vam je znan utopični projekt Venus oblikovalca Jacquea Frescoa, ki je bil predstavljen v zlo-glasnem dokumentarnem filmu Ze-itgeist: Addendum in predvideva po-polnoma nov družbeni sistem?

Vsak, ki ima dobro zamisel, bi jo moral

predstaviti svetu, saj ne moremo natančno vedeti, kaj je najboljši. Potreba po spremembah je velika in nihče z vrha ne more videti sveta kot celote in spreminiti stvari. Lahko imamo svoje predstave, vendar bi veliko posameznikov in skupin moralo predstaviti svoje zamisli. Potem bi videli, katere delujejo in so uspešne. Če govorimo o iPhoneu, lahko z njim počnemo veliko več kot s tradicionalnim telefonom. Danes imamo veliko ljudi, ki oblikujejo aplikacije zanj. Izdelek je postal prepoznaven kot zelo dober. Dobri izdelki so prisotni, ljudje jih kupijo, če jih prepoznajo kot dobre in če si jih lahko privoščijo. Apple je ustvaril popolnoma nov trg mobilnih telefonov in vsa druga podjetja posnemajo iPhoneovo platformo ter naredijo svojo različico.

Obstajajo skupine ljudi, ki oblikujejo aplikacije za iPhone, a niso avtorizirani s strani Applea, in ki dovoljujejo ljudem, da se ukvarjajo s stvarmi, s katerimi se Apple strinja. Zanimivo je to, da imajo uporabniki potrebe po izboljšani stvari. Tako postanejo del oblikovalskega procesa izdelka. Na področju elektronike se morajo podjetja zavedati uporabnikov, ki bi želeli spreminiti izdelke, morda tudi brez dovoljenja.

Omenili ste, da ne marate vprašanj glede prihodnosti. Že leta 2002 ste napisali članek *The Designer as Producer*, kjer ste govorili o virtualnem in realnem svetu, o sistemih desktop manufacturing. Danes se omenja hitra izdelava – RM, tudi na področju družbenega oblikovanja (ang. *social design*, op. p.), na primer, o personaliziranih izdelkih za ljudi s posebnimi potrebami. Kje so pravzaprav meje *for the 21st Century and Beyond*? Oblikovalec je vsekakor vizionar?

Oblikovanje je odvisno od dveh stvari. Oblikovanje ni nekaj materialnega, oblikovanje je zamisel, prevedena v izdelke in sisteme. Oblikovalci so odvisni predvsem od tehnologije, saj ne morejo narediti več, kot jim tehnologija

Pomembno je torej vzpostaviti oblikovalski sklad, ki bi spodbudil nove zamisli.

dovoljuje. Odvisni so tudi od materialov, ki jih imajo na voljo. Dobri oblikovalci morajo imeti oči odprte za spremembe na področju tehnologije in razmišljati o tem, kaj se lahko ustvari. Podobno je z oblikovanjem storitev (ang. *service design*, op. p.), ko vpeljujete storitev, ki vključuje veliko različnih ljudi in materialov. Nič ne moremo storiti, če niso elementi pravilno razporejeni. Na primer letalska proga je storitev, ki poskrbi za prevoz. Letalo je odvisno od kerozina, torej je cena kerozina del sistema. Če cene kerozina vrtoglavo poskočijo, to vpliva na

celoten sistem. Vodilni se tako trudijo varčevati na drugih stvareh, vendar obstajajo meje, kaj lahko naredijo. Nekako je tudi oblikovanje sistemov (ang. *system design*) odvisno od okolja, v katerem obstajajo neki elementi, ki lahko postanejo del sistema.

Oblikovalec mora biti vedno v pripravljenosti in je odvisen od materialov, okoliščin in razmer. Vsekakor ne smemo biti toliko pred časom, da nas nihče ne razume ali nimamo materialov in družbenih razmer za uresničitev neke zamisli. Obstajajo meje o predstavi, kaj prinaša prihodnost, in ko začnemo resnično oblikovati, smo zelo odvisni od sedanosti. Pogosto temelji oblikovanje na stvareh, ki že danes obstajajo. Te povežemo

na popolnoma nov način, da pridemo do napredka. V elektroniki smo odvisni od računalniških čipov in razvoja, to pomeni, da ne moremo prek tega, kar obstaja. Nobe ne koristi nimamo od fantazij, ki se nikoli ne morejo uresničiti. Na koncu so pomembni le rezultati. Tudi prihodnost bomo morali bolj načrtovati in predvideti.

Z dejstvom, da je oblikovalec lahko proizvajalec, porušimo tudi sistem, kjer proizvajalec odloča, kaj bo izdelano, od uporabnika pa je odvisno, ali bo to sprejel ali ne. Odpira se vprašanje, kaj sploh hočejo uporabniki imeti kostumizirano in ali znajo narediti svoj stol bolje kot oblikovalec pohištva. Ko pride do vprašanja tehnologije, obstaja veliko programerjev, ki znajo toliko kot zaposleni v Appleu, ko pa pride do določenih objektov, veliko uporabnikov vseeno ne ve toliko kot proizvajalec. Danes mora biti proizvajalec blizu uporabniku in z njim komunicirati, kaj bi lahko naredili. Tudi uporabniki so seznanjeni z najnovejšimi tehnologijami in so tisti, ki poganjajo oblikovanje programske opreme. Vsekakor je področje programske opreme dobro, ker je povezano z razmeroma majhnimi stroški. Če govorimo o področju arhitekture ali katerem koli drugem področju, ki vsebuje elemente z veliko materiala, se ne moremo odzvati tako hitro, če na primer želi uporabnik okroglo hišo ali kaj podobnega. Oblikovanje programske opreme (ang. *software design*) ne predstavlja tako veliko tveganje, zato prihaja tudi do veliko sodelovanja.

Kaj lahko država naredi, da bi spodbudila nove smernice v oblikovanju?

Moja zamisel je, da bi ustanovili nekakšen sklad, podoben mikrokreditnim bankam, vendar z nekoliko več denarja. Odprt bi bil stalni razpis, kjer bi lahko vsak, ki bi imel zamisel in bi jo rad razvil, naredil tudi na-

slednji korak. Morda bi lahko začeli že proizvodnjo nekega izdelka. Lahko bi na primer objavili kaj, kar bi zanimalo tudi širšo javnost. Sklad v skupni višini 200.000 evrov bi zagotavljal sredstva v višini od 1.000 do 10.000 evrov. Da bi spodbudili nove zamisli in razvoj izdelkov ter storitev, bi morali pritegniti v skupine različne ljudi. Vsa bi našel kategorijo, ki bi mu ustrezala. To bi pomenilo, da bi oblikovalec sodeloval na primer z zdravnikom. Pomembno je torej vzpostaviti oblikovalski sklad, ki bi spodbudil nove zamisli. Lahko bi oblikovali sklad s tematikami, kot so socialne in družbene, tudi oblikovanje za okolje in oblikovanje za zdravje bi prišlo v poštev ... Najpomembnejše pri vsem je, da bi za dober pretok zamisli porabili majhne količine denarja. Eden od predlogov bi lahko bila organizacija manjših konferenc, kjer bi povabili oblikovalce in ljudi z drugih področij, ki bi predstavili dosežke, morda bi lahko naredili spletni portal ... A najpomembnejše je ustvariti družbeni dialog, ki bi pospešil razvoj. Tako bi res naredili nekaj novega.

Danes zaradi prestiža veliko ljudi kupuje izdelke tudi po oblikovalskih imenih, ne glede na to, ali sploh vedo, zakaj ima neki stol določeno obliko. Kako to spreminiti?

To je lahko tudi koristno, a je samo del spektra, ne bi pa smelo poganjati oblikovalske stroke, saj včasih izdelki niso najbolje narejeni. Morali bi se več pogovarjati o pohištvu. Usmeriti bi se morali v tisto, kar je zares pomembno. To pa je zmanjšanje količine odpadkov in porabe energije, ljudi moramo dvigniti iz pomanjkanja. Imamo zelo dober pogled, kaj so največji družbeni problemi

Oblikovanje ni nekaj materialnega, oblikovanje je zamisel, prevedena v izdelke in sisteme.

danes. Dobro bi bilo te zamisli vključiti v učni načrt in o njih razpravljati v oblikovalskih šolah. Študentje morajo imeti neko mnenje! Študente je treba učiti pisanja in raziskovanja, jim omogočiti predavanja iz sociologije. Pred leti se je v arhitekturi in oblikovanju govorilo o postmodernistični teoriji, a danes potrebujemo bolj v družbo usmerjeno teorijo. Da bi lažje razumeli, kako deluje, moramo bolje razumeti, kako se stvari v njej spreminjajo in kakšen taktični načrt bomo kot oblikovalci imeli, da jih premaknemo na bolje.

Pomembno je, da razumemo družbo kot organizem, tako kot zdravnik razume človeško telo. Vedno lahko najdemo stvari, ki bi ji bilo v družbi spreminiti. Sam sem imel zelo napredno vzgojo, izpostavljen sem bil družboslovnim vedam, kot so filozofija, sociologija, književnost in umetnost. Kot zgodovinar sem veliko bral tudi o tematikah zunaj področja umetnostne zgodovine. Zanimata me zgodovina tehnolo-

Barcelona stoli nemškega arhitekta Ludwiga Mies Van der Rohea v Nemškem Pavilonu v Barceloni. Stoli so bili oblikovani leta 1929. slika: Kaja Antlej

gije in sociologija, napisal sem tudi veliko del z drugih področij. Ni težko brati antropologije, sociologije in razumeti osnovnih pojmov. To je dobro za vsakega.

Bi še kaj dodali našim bralcem?

Vsaka dejavnost, s katero najdemo način, kako biti bolj učinkoviti, je dosežek.

Zelo pomembno si je nekatere stvari olajšati, jih delati z manj energije.

To je zelo jasen izziv. Oblikovalec lahko razmišlja o avtomobilu na sončne celice, o drugačnem načinu embalaranja ... Veliko je načinov, kako zmanjšati porabo energije in količino odpadkov. Pomembno je, da smo ustvarjalni in da opazujemo svet okrog sebe. To je naš neobdelani material. V prid nam je tudi lastno kritično razmišljanje, ki omogoča, da razsodimo, kaj ni v skladu z našimi vrednotami, saj lahko tudi na drugačen način nekaj ustvarimo. Veliko je še prostora, da nekaj naredimo.

Seveda smo obrnjeni proti novim izdelkom, vendar naj se vrnem na svoj esej, o oblikovalcu kot proizvajalcu, kjer trdim, da posamezniki veliko lažje naredijo nekaj novega kot velika podjetja, če je le na voljo dovolj tehnologije. Torej je oblikovalec lahko proizvajalec, če ima dobre investicije. Danes se stvari zelo hitro spreminjajo. Ljudje dobivajo informacije vsak dan in veliko ljudi se ukvarja z enakim problemom, kar pomeni, da moraš hitro priti do dobre rešitve.

house of natural fiber

HONF iz Yogyakarta je novomedijski laboratorij, ustanovljen leta 1999. Njegovi člani se osredinjajo na principe kritike in inovacije. Že od vsega začetka se ukvarjajo z razvojem v novomedijskih umetnostih ter z organiziranjem različnih projektov in delavnic, osnovanih na interakciji med ljudmi in okolico. Pozitivno, v napredek naravnano in ustvarjalno razmišljanje je postalo vizija tej združbi. To vodilo uporabljajo v vseh svojih programih s ciljem razvoja umetnosti v odnosu s tehnologijo.

Irene Agrivina, soustanoviteljica, nam je bila na voljo za nekaj vprašanj.

HONF letos praznuje svojo deseto obletnico. Kdo so njegovi ustanovitelji?

Ustanovili smo ga trije: Venzha Christ, Tommy Surya in jaz.

Kaj vse se je zgodilo v tem obdobju? Kaj se je spremenilo v HONF-u in njegovi okolici?

Začeli smo kot umetniki, vsak na svojem področju. Pozneje smo vpletli še druge umetnike in druge umetniške projekte iz različnih vej ustvarjalnosti. Kaotično stanje, ki je nastalo v Indoneziji po revoluciji in reformaciji, nam je odprlo nov pogled: odgovor je v izobraževanju. Tako smo naredili Program z osredinjanjem na izobraževanje – Education Focus Program, ki bi lahko bil koristen tako ljudem kot tudi okolju. Tako se je naše delo začelo razvijati s poudarkom na družbi.

Kateri je bil vaš največji projekt v tem času?

Naš največji projekt je Cellsbutton, mednarodni novomedijski festival v Yogyakarta, in to

»Začeli so kot mlado združenje različnih izvorov in z različnimi ideali. Delajo, kar želijo, vedno z naravnim nagnjenjem k ustvarjalnosti in duhu povezanosti. Nimajo ambicij, da bi delali za lastno korist. Ustvarjajo zase, za svoje družine in za svoje okolje. To je temelj za primarne akcije in zaveze med njimi.« je o HONF-u, ki je pred kratkim gostoval tudi v Sloveniji, povedal medijski umetnik Olivier Krischer.

zato, ker vključuje veliko posameznikov, dejavnosti in problematik na različnih ravneh.

Kaj je vaše primarno delovanje?

Primarno delujemo pri raznih projektih, ki so osnovani na Programu z osredinjanjem na izobraževanje.

Kako se financira HONF?

Od leta 1999 nimamo več financiranj. Večino projektov, med njimi *Cellskid*, *Cells narrative*, *Breakcorelabs*, šola VJ-anja, *Cellsbutton*, *YIVF* ter druge, smo

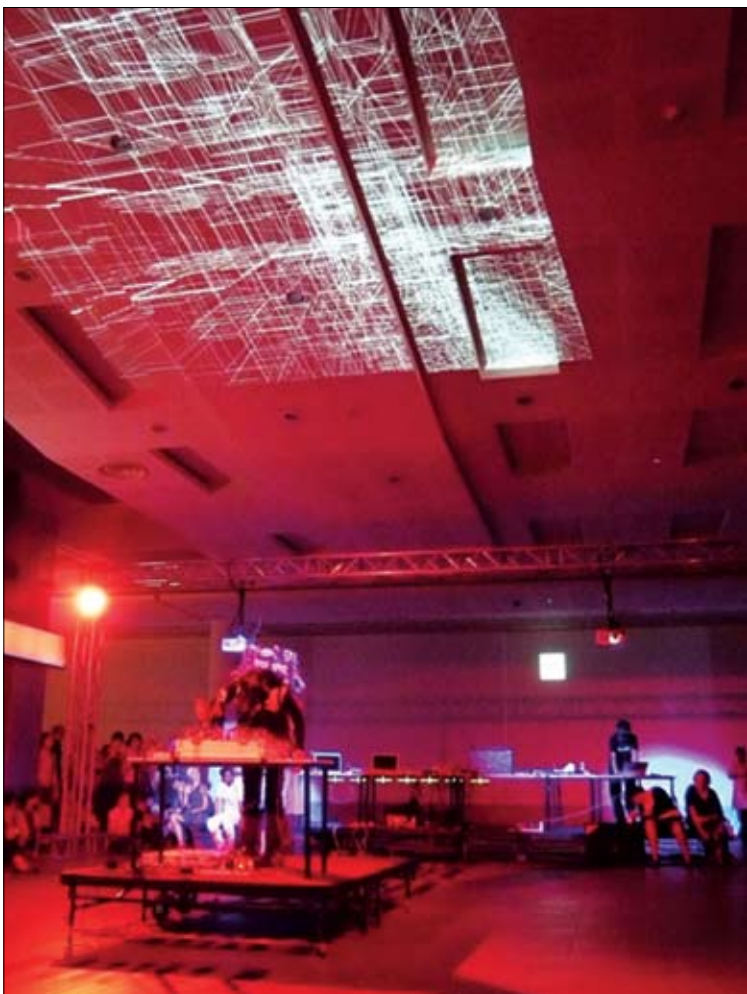
do zdaj izpeljali na lastne stroške. Ti so najpogostejše pobude skupinske narave in kolektivnega financiranja, tako s strani HONF-a kot drugih posameznikov ter skupin.

Azijska kultura se razlikuje od evropske v mnogih pogledih. Videl sem, da sodelujete s Fundacijo Azija-Evropa – ASEF, ki teži k medsebojnemu razumevanju kultur teh dveh celin. Kakšno je vaše sodelovanje z njimi?

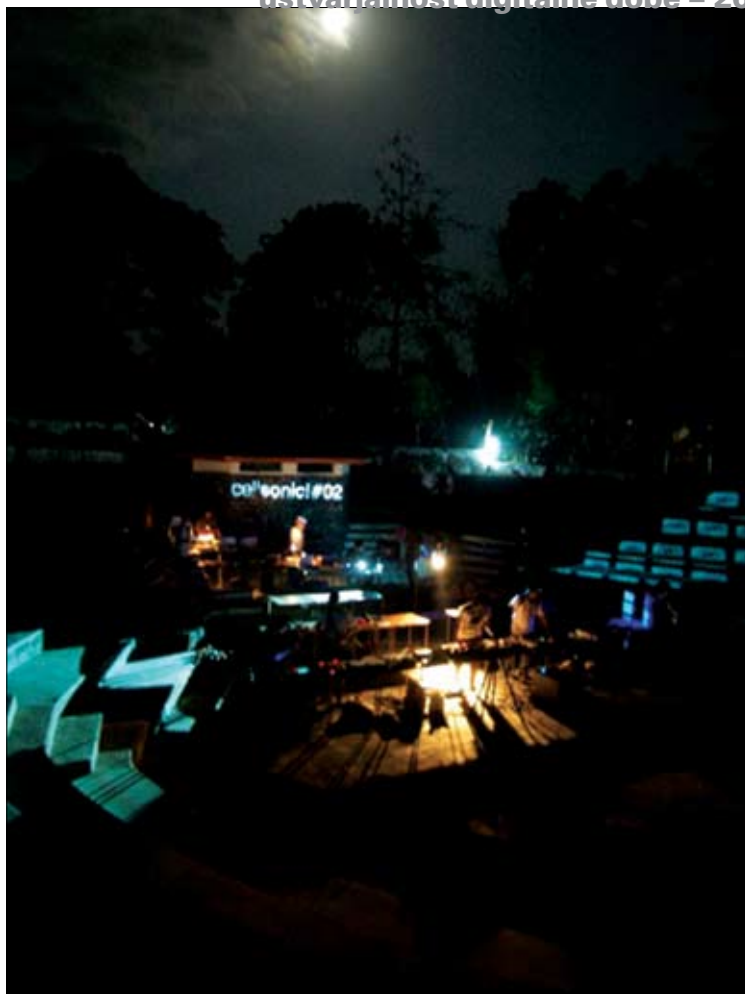
HONF je sodeloval pri nekaterih ASEF-ovih programih, med katerimi sta bila tudi peti in šesti *Artcamp*. Tja smo poslali dva naša predstavnika leta 2007 in 2008, v tretji *Artcamp* pa je bil eden naših članov povabljen kot predavatelj. Pozneje, leta 2008, je ASEF povabil dva naša predstavnika na *Mali vrhunec taktike in prakse novomedijske umetnosti – Mini Summit on Media Art Policy and Practice in Mednarodni simpozij elektronske umetnosti 2008*

Open-cellsbutton 2007

Isea 2008

Cellsonic 2008

Marin presentation 2008

– International Symposium of Electronic Art 2008, ki sta se odvijala v Singapurju, oba pa je organiziral prav ASEF. Naše zadnje sodelovanje je letošnji projekt *up: DATE*, v katerem je ASEF poslal štiri naše člane na turnejo po Evropi, da se medsebojno spoznajo s tamkajšnjimi institucijami in umetniki.

➤ **V zadnjih petnajstih letih je z naglim razvojem komunikacijske tehnologije postala povezanost s svetom tudi veliko bolj dostopna. Prav tako se je povečalo tudi poznavanje sveta. Kako mislite, da se je vaša kultura, pa tudi druge, spremenila? Vidite vpliv zahodnega sveta na azijsko kulturo in obratno?**

Veliko azijske mladine je v današnjih časih zmedene zaradi poplave hiperinformacij in atraktivnih podob, ki so proizvod novih komunikacijskih sistemov ter tehnologije. Z ene strani so se razdalje zaradi te fascinantne tehnologije zelo zmanjšale, z druge pa so se medsebojni odnosi oddaljili. Prav tako se je zmanjšalo razumevanje drugih. Mladina, ki živi v takih okoliščinah, se vse bolj zapira sama vase, postajajo individualisti. Vse to se dogaja na račun instantnosti informacije, ki jo omogoča nova komunikacijska tehnologija.

➤ **Na predstavitvi v Novi Gorici ste dejali, da se s svojimi projekti osredinjate predvsem na otroke in mladino. Kako se ti odzivajo na vaše delavnice, zamisli in pobude?**

Delavnice so odprtega tipa, zato lahko pridejo tisti otroci, ki želijo. Začela sem s tremi, ko pa se je to razvedelo med njihovimi prijatelji, se jih je nabralo dvajset, včasih tudi več. Njihove reakcije so izjemne. To niso le ustvarjalne delavnice, naučijo se tudi spoštovati vrednote deljenja znanja z drugimi in vrednost izdelkov, ki jih naredijo sami. Dosežki so presegli moja pričakovanja. Njihovi starši so navdušeni nad ustvarjalnostjo svojih otrok. Delavnice so otrokom postale pravljčni svet in pozitivno vplivajo tudi na njihovo okolje.

Mladini, torej že nekoliko odraslim otrokom, dajemo možnost novega vpogleda v tehnologijo, jim olajšamo raziskave ter delitev zamisli, znanja in razvoja v slogu »naredi si sam«. Zelo smo veseli, da naše pobude sprejmejo s takim navdušenjem.

➤ **Yogyakarta je kar veliko mesto, saj šteje pol milijona prebivalcev. So tam še kakšne druge organizacije, podobne vaši? Sodelujete z njimi?**

V primerjavi z drugimi indonezijskimi mesti je Yogyakarta razmeroma majhno in staro mesto, vendar je središče sodobne umetnosti v Indoneziji in jugovzhodni Aziji. Tukaj je veliko organizacij, ki delujejo na področju umetnosti in z njimi dobro sodelujemo. Kljub temu je HONF edina v Indoneziji, ki povezuje novomedijsko umetnost in izobraževanje.

➤ **Kaj pa glede sodelovanja z organizacijami iz drugih indonezijskih mest?**

Sodelujemo z veliko organizacijami iz našega ali drugih indonezijskih mest, še posebno tistih z otokov Jave. Naša sredstva so omejena, zato je sodelovanje dober način za izvedbo projektov na širšem področju glede inovacij ali ljudi. Poleg tega je povezovanje vedno dobro za razumevanje drugih kot tudi za deljenje znanja.

➤ **Eden vaših zadnjih projektov je bil up:DATE, s katerim ste predstavili svoje delovanje različnim organizacijam širom Evrope in tudi sami spoznali njihovo delovanje. Kako se je iztekel, kako začel in kako ste zadovoljni z doseženim?**

up:DATE je projekt ustvarjalnega sodelovanja na osnovi združbe. Zgrajen je okoli ustvarjalne tehnologije, delavnic, razprav in javnih dogodkov, osnovanih na Programu z osredinjanjem na izobraževanje – FEP. up:DATE je namenjen lokalnim združbam in mladini iz Azije ter Evrope. To je življenjska investicija, ki mladini razširja obzorja. Če v mladini izdelamo čudovit duh, je to jamstvo

Insomnia 2004

Breakcore 2008

za čudovito prihodnost. Glavna zamisel je bila ta, da zgradimo povezavo z inovativnimi metodami podajanja znanja in razumevanja z namenom bogatenja družbene kulture Azije in Evrope ter s poudarkom na uvajanju estetike v tehnologijo dežel v razvoju. Naša turneja se je začela v Helsinkih na Finskem, nadaljevala skozi različna slovanska

mesta, Bukarešto, Budimpešto in Prago, ter Amsterdam in se zaključila v Parizu. Z doseženim smo več kot zadovoljni. Pridobili smo si veliko znanja, izkušenj in poznanstev. To nas je povzdignilo na popolnoma novo raven medsebojnega razumevanja in postavilo močnejše temelje povezavam med Azijo ter Evropo.

➤ **Kakšni so vaši naslednji projekti in načrti?**

Projekt, ki je trenutno v teku, je tretja izvedba festivala *Cellsbutton*. Vzoredno načrtujemo predlog za izdelavo novega laboratorija v HONF-u, predvsem pa želimo nadaljevati z delavnicami, raziskavami in projekti.

www.natural-fiber.com

kaj dobim

naročnina na klik

10 številčk

popusti & ugodnosti

naročnina na revijo - cenik

Letna naročnina 43,20 EUR

Podaljšanje naročnine 39,40 EUR

kje se naročim?

s priloženo naročilnico

po internetu | www.klikonline.si

po telefonu | +386 (0)1 52 00 720

45 julij | avgust

digitalni mediji

tisk

izdelki

objekti

prostor

Novi KLIK najdete na prodajnih mestih Dela prodaje, knjigarni Goga v Novem Mestu ter knjigarni v Kibli v Mariboru.

Vsebino nove številke najdete tudi na www.klikonline.si

[naročilnica na klik]

nepreključno naročam(o) klik od številke:

..... 110 julij | avgust 2009

..... 111 september 2009

način plačila

..... položnica

..... račun

ime in priimek

podjetje

dejavnost

ulica

poštna številka / pošta

telefon / faks

e-pošta

datum

glavna številka (zavezanec)

za vse naročnike klika
do **5 % popusta** pri nakupu
programov podjetij Adobe,
Corel in Quark ter Graphisoft

do **5 % popusta** pri nakupu
izdelkov ekološke tržnice

do **15 % popusta** pri nakupu
knjig založb Lux Libris in Pasadena

V cenah je zajet 8,5 % DDV. Celoletna naročnina je možna le ob vnaprejšnjem plačilu. Vnaprejšnje plačilo naročniku zagotavlja popust in brezplačno dostavo na želeni naslov znotraj Slovenije. Naročnina za naročnike zunaj Slovenije je višja za znesek povišane poštne in se spreminja ob spremembah cen poštne storitve. Celoletna naročnina začne kupcu teči takoj po plačilu naročnine. Kupec lahko od naročnine odstopi najkasneje 8 dni po plačilu naročnine. V tem primeru mu založnik v celoti povrne vplačani znesek. Stroške dostave revije do kupcev znotraj Slovenije krije založba. Če kupec po preteku naročnine pisno ne sporoči, da revije ne želi več prejemati, mu založba pošlje račun oz. položnico za naročnino za naslednje leto. Če kupec poslane položnice ali predračuna ne poravnava, se njegova naročnina prekine. Naročilnica je sestavljena v enem izvodu in služi kot osnova za pripravo položnice ali računa.

Naročanje: www.klikonline.si 01 52 00 720

poštnina
plačana
po pogodbi
št. 59/1/s

pro anima
p.p. 2736

1001 Ljubljana

kaj dobim

naročnina na klik
10 številc

popusti & ugodnosti

popusti pri nakupu programov
popusti pri nakupu knjig
ter vrsta uporabnih informacij za bralce
na spletni strani revije, kot so:
ceniki storitev
spletne povezave - linki
informacije o sejmih, natečajih ...

kje se naročim?

s priloženo naročilnico
po internetu | www.klikonline.si
po telefonu | +386 (0)1 52 00 720

46 julij | avgust

wacom intuos 4

Po dolgotnem »vladanju« modela Intuosa 3 je podjetje Wacom pomladi letos predstavilo četrto generacijo profesionalne grafične tablice Intuos. Z njim so ponovno naredili korak naprej ter obdržali in upravičili ceno svojih izdelkov v primerjavi s konkurenco.

Wacom je ostal pri preprosti in prijetni embalaži, saj se zaveda, da je pomembna vsebina in ne ovoj izdelka. Ko odpreš njegov kartonski del, se najprej prikaže v foliji zaščitena tablica, ki, ko le-to odstraniš, zasije v vsej svoji lepoti z (v plastično paletu vstavljenim) peresom, spremenjenim nosilcem le-tega in seveda s posodobljenimi gonilniki.

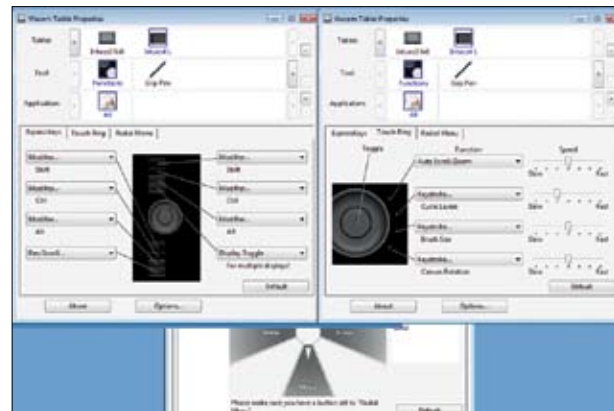
Že prvi pogled na tablo pove, da so spremembe ogromne. Prvo, kar pade v oči, je to, da so gumbi samo na eni strani. Ko priklopiš tablo v USB-vhod, leta zasveti, saj je zraven vsakega gumba zaslon, na katerem piše, čemu je ta namenjen. Rešitev je za desničarje sijajna, levičarji pa bi bili ob njej ponovno »izključeni iz raja«, če ne bi proizvajalec omogočil nadvse preproste rešitve, da tablico zavrtiš za 180o in tako dobiš gumbe na pravo stran.

Druga velika sprememba je okrogli drsnik, ki je najpogosteje namenjen povečevanju ali zmanjševanju pogleda na zaslonu. S pritiskom na gumb v sredini drsnika lahko temu nastaviš do štiri različne funkcije. Seveda je tu še osem programskih tipk, ki jih lahko poljubno programiraš. Ob vsem tem »razkošju« sem pogrešal le tipko, ki bi omogočala dodatne kombinacije programiranih tipk.

Tudi pero je doživelo spremembo, tako da je zdaj menjava konice veliko preprostejša. To pomeni, da je za njeno zamenjavo treba le odvit kapo nosilca, v katerem se po novem nahaja. Nosilec peresa ima v notranjosti kar deset konic, imamo pa tudi barvne vmesnike. Pero je krajše od prejšnjega, zato pa tudi lažje in s spremenjenim težiščem. Kar je pomembno in kar daje sistemu

prednost, je senzor druge generacije. Ta po novem omogoča 2048 ravni pritiska. Nekoliko so se spremenile tudi njihove nastavitve, posebno zaradi nove oblike tablice.

wacom intuos 4
wacom
www.e-misija.si
e-misija
579,90 eur

nikon d3x

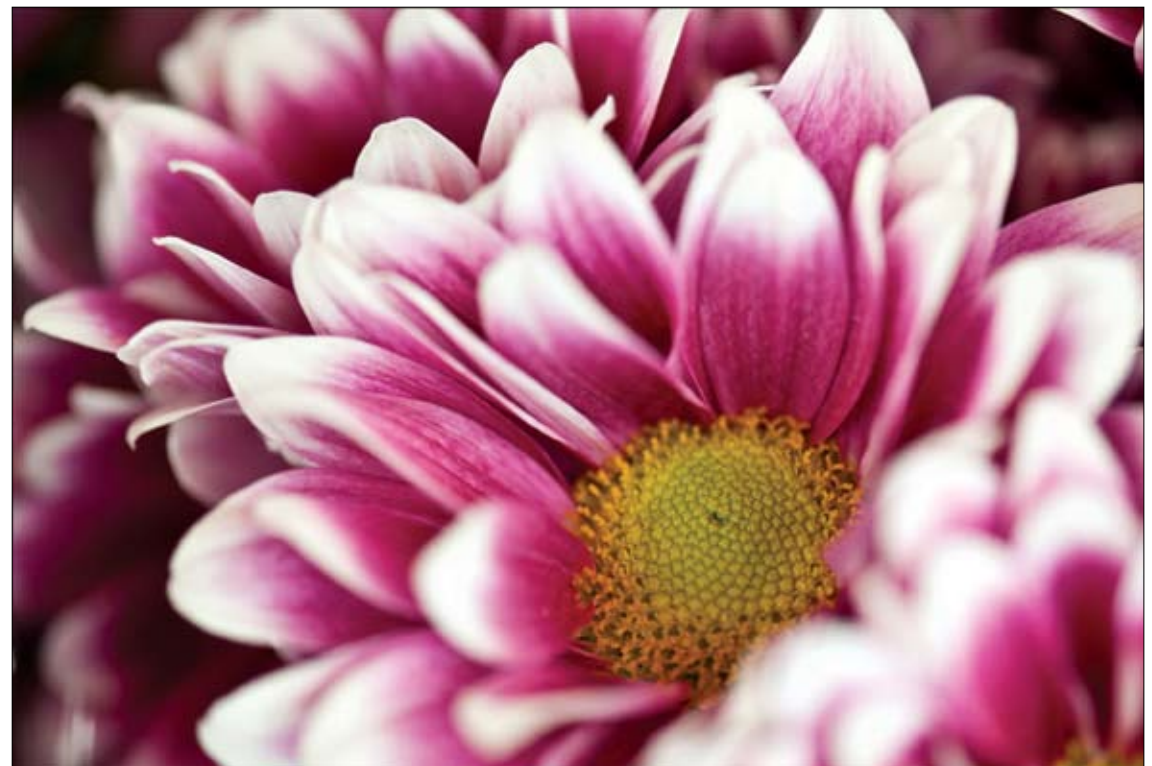
A vse ni poskočilo. Uporabniki aparata D3x se bodo morali navaditi na znižano občutljivost ISO, ki ima zdaj razpon med 100 in 1600 (razširljivo do 50 in 6400), ter počasnejše fotografiranje pri 5 slikah na sekundo. A roko na srce: uporabniki D3x ne bodo pogrešali ne prvega ne drugega. D3x je namenjen predvsem modni in krajinski fotografiji, kjer ekstremna svetlobna občutljivost in hitrost zaklopa res nista oviri. Skoraj edina ovira na poti do novega D3x je njegova cena.

Kot rečeno, se oblika D3x v primerjavi s D3 skoraj ni spremenila. Edina vidna sprememba je dodatna oznaka »x« v imenu. Položaj zaslonov ostaja enak kot pri D3, prav tako postavitve gumbov, ki so podobni tudi z aparatom D700 in D300, kar ju naredi idealna nadomestna ohišja. Izdelan v celoti iz magnezijeve zlitine z vodnim tesnjenjem in robustno gumo na točkah držanja je aparat resnično sposoben preživeti tudi zunaj studija. Glavni zaslon ostaja kakovosten 3-inčni 921.600-točkovni zaslon LCD, ki omogoča dober pregled menijev in natančen ogled slike na licu mesta. Kot smo pri Nikonih novejših generacijah že vajeni. Na vrhu aparata je pomožni LCD, prav tako na zadnji strani za hiter dostop do pomembnejših nastavitev. Podobno kot D3 tudi D3x upora-

Dobro leto po predstavitvi Nikonovega aparata D3 je luč sveta ugledal novi težkokategornik D3x oziroma D3 na steroidih. Njegova oblika, kontrole, uporabniški vmesnik in večji del elektronike so preneseni iz »starega« D3, ima pa D3x nekaj, kar so zelo pogrešali modni in krajinski fotografi – točke (piksle). Novi senzor CMOS 36 x 23,9 mm jih ponuja kar 24,5 mega, kar je v primerjavi z 12 milijoni slikovnih točk v D3 občuten skok.

blja baterijo EN-EL4a. In tudi tu imamo na voljo dve reži za spominski kartici Compact Flash.

Kot je pri Nikonu že običaj, imamo na voljo ogromno funkcij in nastavitev, s katerimi si lahko prilagodimo aparat svojim željam in potrebam. Meniji so razdeljeni smiselno, kot se to da, vseeno pa včasih kakšne nastavitve ni najlažje najti. Poleg menijev nam LCD ponuja ogled slik v obliki ikon (2 x 2 ali 3 x 3) oziroma po-

nikon d3x
nikon
www.nikon.si
Nikon Slovenija
6.999 eur

droben pogled posamezne slike v osmih korakih, od katerih gresta zadnja dva prek razmerja 1 : 1. To omogoča tako ogled ostrine kot prisotnosti šuma. Enako kot pri D3, imamo tudi tu na voljo živi predogled slike (Live View) v načinih Tripod ali Hand-held.

Šum ISO je pri D3x bolj izrazit kot pri D3, predvsem pri višjih številkah, kljub temu pa so slike tudi takrat ostre in popolnoma uporabne. Ker aparat prvenstveno ni namenjen za snemanje športa in položajev, kjer je visoka svetlobna občutljivost zaželena, mu to ne štejejo v minus. Z redukcijo šuma v aparatu lahko tega še dodatno omilimo. Funkcija pa se aktivira šele pri ISO 500, »nižje« ni uporabna.

Za povečanje dinamičnega razpona imamo na voljo funkcijo D-Lighting. Z njo aparat sliko podosvetli (ter tako ohrani podrobnosti v svetlih predelih slike) in jo nato s prilagojeno tonsko krivuljo povrne na pravilno svetlost s povečanim dinamičnim razponom. D3x ponuja tudi novo stopnjo »Extra High«, tako da jih imamo od zdaj na voljo kar štiri: off, low, normal, high in extra high.

Zaradi polnega senzorja in dodatnih slikovnih točk je D3x počasnejši od D3, vseeno pa je sposoben narediti dve sliki na sekundo v načinu FX NEF-14 bit oziroma pet slik na sekundo v načinu FX NEF-12 bit. Če nam je to prepočasno, lahko preklopimo na način DX, kjer hitrosti dosežejo 2,8 oziroma 7 posnetkov na sekundo. Za ostrenje aparat uporablja enak sistem kot D3, zato je to zelo hitro in natančno.

Zaradi podpore lečam FX in DX so fokus točke precej blizu skupaj. Ob uporabi leče DX se sicer zapolni skoraj celotna površina, pri lečah FX pa žal ostaja velik del le-te nedostopen.

Z aparatom narejeni posnetki so lepih, svetlih barv. Zaradi veliko slikovnih točk so tudi polni podrobnosti. Kot pri zadnjih generacijah Nikonov ima tudi ta na voljo veliko slikovnih parametrov že v aparatu samem, kar olajša in pohitri delo, predvsem pri delu s formatom JPG. Poleg prednastavljenih profilov (standard, neutral, vivid in monokrome) lahko naložimo tudi lastne, pri katerih vplivamo na nastavitve, kot so ostrenje, kontrast, ton in nasičenost. Največ pa bomo iz slike potegnili z načinom NEF.

D3x je brez dvoma ena najboljših kamer FX trenutno na trgu. S svojim polnim senzorjem in ogromnim številom točk bo zagotovo navdušila vsakega uporabnika.

Vseeno pa se postavlja vprašanje njene cene. Vseeno pa se postavlja vprašanje njene cene. Pri 7.000 evropskih zelenicah je ta skoraj za polovico višja od D3 (okoli 5000 evrov) oziroma samo nekaj tisočakov nižja od, na primer, Hasselblada H3DII-31 (okoli 13.000 ameriških dolarjev), ki pa je, kot vemo, predstavnik čisto drugega razreda. Ali Nikon res cilja na uspešno prodajo ali si je samo želel utrditi nov položaj na trgu? Časovni okvir »splavitve« aparata zaradi recesije, žal, res ni bil najbolj idealen, vsekakor pa D3x (vsaj za enkrat) ostaja trdno na prvem mestu Nikona in suvereno zastopa njegovo mesto na trgu.

toyoto prius že hladijo solarni moduli

Na streho novega, trenutno vodilnega ekološkega vozila na svetu - hibridne Toyote Prius nameščeni solarni moduli bodo kot dodatna oprema obogatili njeno že tako pestro ekološko ponudbo. Posebnost takšnega solarnega sis-

tema je, da deluje le podnevi, ko je avtomobil parkiran in to samodejno. Zanj so uporabljene visokozmogljive solarne celice podjetja Kyocera. Te so morale zadostiti visokim kakovostnim in tudi estetskim zahtevam proizvajalca vozila. Silicijeve rezine

modulov so izdelane na osnovi tehnologije Reactive Ion Etching (RIE) za ustvarjanje mikroskopskih brazd na površini celice, ki omogočajo celicam boljše vpijanje sončne svetlobe ter s tem boljši izkoristek in učinkovitost pretvorbe toplote, ista tehnolo-

gija pa omogoča tudi enakomerne barve in privlačen videz solarnih modulov. Še nekaj o tehničnih lastnostih teh solarnih modulov: njihova zmogljivost je v povprečju 56 vatov, učinkovitost pretvorbe pa 16,5 odstotka. I. H.

modelur

V urbanizmu prevladujejo tradicionalne metode načrtovanja, kjer do zdaj še ni bilo na voljo orodja, ki bi lahko služilo za več kot zgolj risanje in prikazovanje prostorskih podatkov v digitalni obliki. Zato pride pri ravnanju s prostorskimi podatki ob danih pogojih pogosto do napak pri dimenzioniranju, umeščanju in razporejanju stavb v prostor. Slovensko podjetje Urbs se je s partnerji lotilo razvoja orodja, ki zapolnjuje to vrzel, in pred kratkim izdalo pre-beta različico programa Modelur. Ta predstavlja enega prvih računalniških orodij za parametrično urbanistično oblikovanje v svetu.

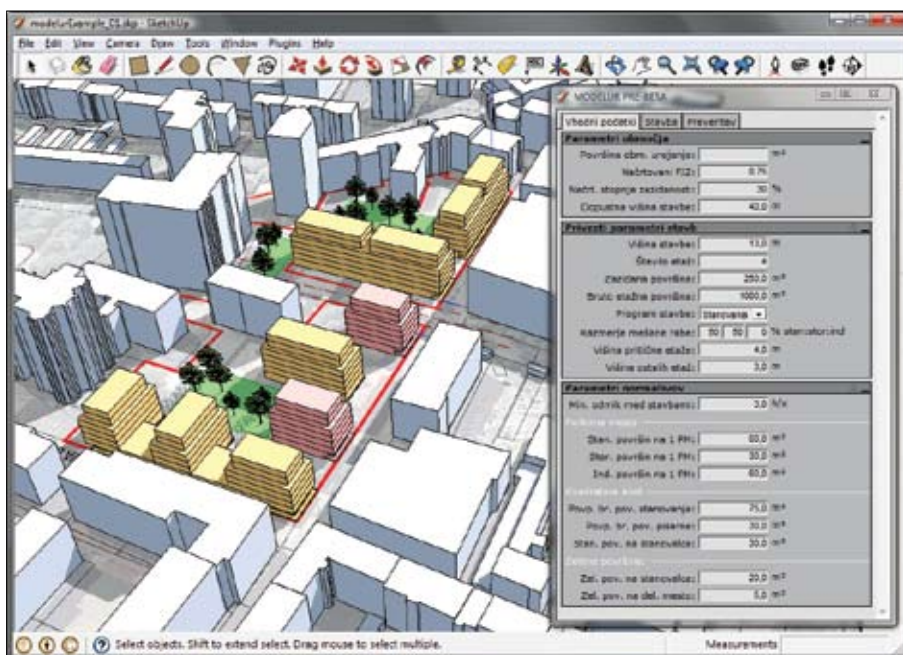
modelur
urbs
www.modelur.com
urbs
(pre-beta je brezplačna)

Kaj je parametrično urbanistično oblikovanje

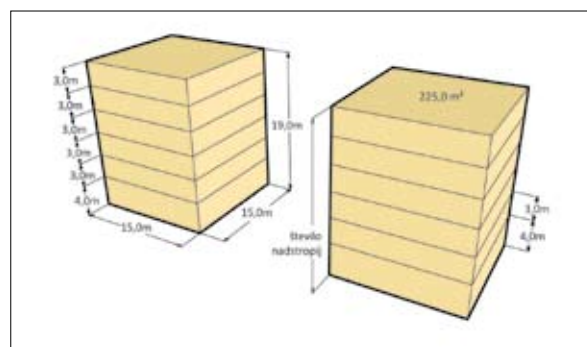
Parametrično oblikovanje je opredeljeno kot postopek določanja vrednosti ključnim oblikovalskim parametrom (Motta & Zdrhal, 1996). V programu Modelur se parametrično urbanistično oblikovanje pojmuje kot metoda oblikovanja posameznih stavb s ciljnim vrednostmi. V primerjavi s tradicionalnim oblikovanjem, kjer gabarite stavb določajo zunanje mere v metrični obliki, gre pri parametričnem urbanističnem oblikovanju za oblikovanje stavbnih volumnov na podlagi zelene ciljne vrednosti, **slika 2**.

Različno oblikovane stavbe lahko v smislu urbanističnih kazalcev kažejo enake vrednosti: stavbo, ki se običajno določi z zunanjimi merami, na primer 15 x 15 x 18 m, se lahko opredeli tudi kot šestnadstropno stavbo s 1350 m² bruto etažnih površin (225 m²/etaža), katerega etaže so visoke tri metre. Prednost takega pristopa je očitna, saj urbanistu omogoča raziskovanje oblikovnih možnosti neposredno v okviru zelenega končnega rezultata. Povedano drugače: različno oblikovane stavbe lahko v smislu urbanističnih kazalcev izkazujejo enake vrednosti, **slika 3**.

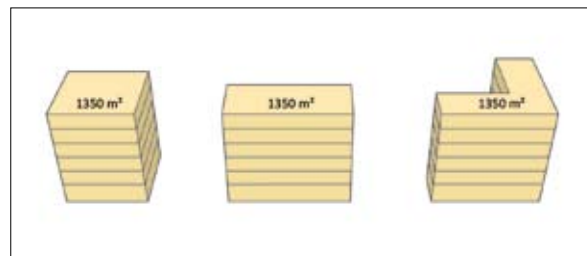
Danes znani programi za ustvarjanje digitalnih 3D-mest (npr. CityEngine) so namenjeni predvsem izdelavi verodostojne podobe mesta za uporabo v filmski produkciji ali pri izdelavi iger. Večinoma uporabljajo tako imenovano proceduralno modeliranje, za katerega je mogoče reči, da je podvrsta parametričnega pristopa. Pri proceduralnem načinu program ustvari prostorsko podobo celotnega mesta na podlagi izbranih vhodnih parametrov (na primer števila stavb, razpona višin stavb, površine območja ...). Bistvena pomanjkljivost proceduralnih pristopov je v zmanjšanem nadzoru posameznih stavb in

Slika 1: Program Modelur

Slika 2: Metrično proti parametrično

Slika 3: Različne oblike z enakimi urbanističnimi kazalci

Slika 4: Spletna stran www.modelur.com

odnosov med njimi, saj o teh na podlagi vnaprej vnesenih algoritmov odloča računalnik. Tako je končen rezultat lahko le tako dober kot program, ki stoji za njim. Tak pristop je v urbanističnem oblikovanju uporaben le pri različnih simulacijah, (npr. širitev mesta skozi čas), kjer oblika posameznih stavb in prostora med njimi ni bistvenega pomena.

Modelur se od takih pristopov razlikuje že v samem izhodišču, saj eno ključnih vodil pri razvoju programa predstavlja popoln nadzor nad oblikovanjem vsake posamične stavbe. V primerjavi s proceduralnimi metodami je tak način oblikovanja prostora sicer nekoliko dolgotrajnejši, vendar bistveno hitrejši od običajnih metod CAD. Enako pomembno je, da urbanistu ne vsili neke vnaprej določene računalniško generirane rešitve. Zato je bojazen, da bi bil računalniški program tisti, ki bi vodil razvoj zazidave območja, povsem odveč.

Modelur Pre-beta

Modelur pre-beta je razvit kot vtičnik (plug-in) za priljubljen 3D-modelirni program Google SketchUp in je na voljo za operacijske sisteme Windows in Mac OS X. Trenutno je še v fazi razvoja in preizkušanja ter na voljo vsem zainteresiranim prek partnerskega pre-beta programa, **slika 4**. Nameni le-tega so sodelovanje z uporabniki ter izboljšava in nadgradnja Modelurja na podlagi njihovega odziva.

Slika 5: Uporabniški vmesnik

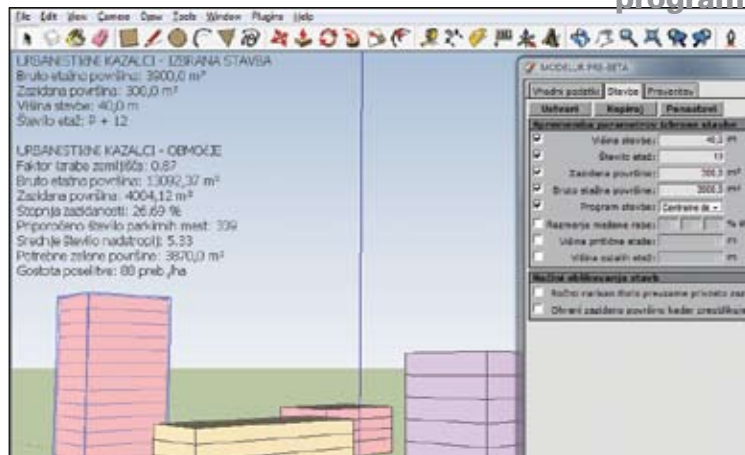
Funkcionalnost Modelurja

Nedavno izdana različica Modelur Pre-beta 1 še ne vsebuje vse predvidene funkcionalnosti, kljub temu pa že nakazuje pot nadaljnega razvoja programa. V nadaljevanju je opisan del vgrajenih orodij, ki predstavljajo jedro programa in funkcionalnosti, ki jih drugi programi ne nudijo.

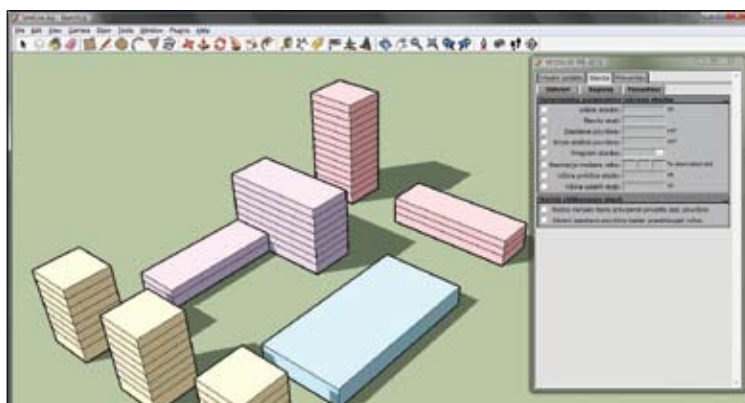
Prek menijske vrstice uporabnik uvaža datoteke in izbira dodatne nastavitve (na primer izbor jezika ali dolžinskih enot). Glavno delovno okno je razdeljeno na tri zavihke, ki glede na funkcionalnost programa smiselno ločujejo posamezne dele uporabniškega vmesnika. V trenutni različici programa (0.1.2) so ti zavihki: *Vhodni podatki*, *Stavba* in *Preveritev*, **slika 5**.

Uporabnik stavbo v območje dodaja tako, da preprosto nariše njen tlorisni obris, na podlagi katerega Modelur ustvari volumen stavbe glede na vnesene privzete nastavitve. Stavbne volumne lahko nadalje preoblikuje prek spremembe parametrov v uporabniškem vmesniku (na primer število nadstropij) ali kar z orodjem SketchUp za spreminjanje velikosti (*Scale Tool*). S tem je mogoče tudi preoblikovanje razmerij med posameznimi stranicami stavbe (na primer tlorisa). Ob vsaki spremembi volumna stavbe Modelur samodejno na novo izračuna kazalce in posodobi stavbo, če je to treba (na primer doda etaže, če je stavba 'povišana' z orodjem za spreminjanje velikosti).

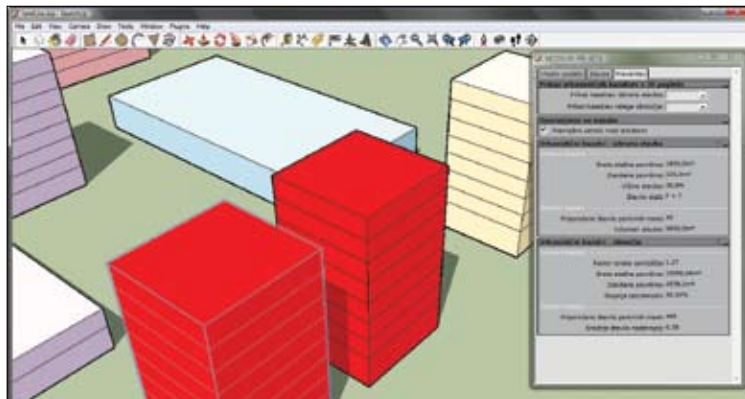
Ena bistvenih prednosti Modelurja je sprotni izračun urbanističnih kazalcev. Ti so prikazani v uporabniškem vmesniku, poleg tega pa ima uporabnik tudi možnost prikaza znotraj okna s perspektivnim pogledom na območje, **slika 6**. Pomembnejši urbanistični kazalci se glede na stanje predvidene zazidave izračunavajo sprotno, to je ob vsaki spremembi katerega koli parametra, ali kadar so v območje dodane nove stavbe. Program omogoča tudi izvoz kazalcev v datoteko *.csv, ki jo je nato mogoče prebrati z večino programov za delo s tabelami (Excel, OpenOffice Calc ...). Tako ima urbanist pregled tako nad zasnovo kot tudi nad potrebami po na primer parkirnih mestih, zahtevanih zelenih površinah in podobno.

Slika 6: Urbanistični kazalniki

Slika 7: Prikaz programov stavb

Slika 8: Opozorjanje na napake umeščanja

Normative, na podlagi katerih so urbanistični kazalci izračunani, lahko uporabnik poljubno spreminja.

Pomemben element urbanističnega načrtovanja je tudi določanje rabe tal oziroma programov, ki se v stavbah nahajajo. V ta namen nudi Modelur poleg izračunavanja kazalcev glede na program tudi obarvanje stavb v skladu s standardnimi barvami, ki prikazujejo namensko rabo prostora. Trenutno Modelur podpira štiri vrste rabe: stanovanjsko, storitveno, industrijsko in mešano, **slika 7**.

Posamezne stavbe v območju zazidave morajo zadostiti kriterijem minimalnih odmikov. Zato Modelur sprotno opozarja na napake umeščanja objektov, ko si stavbe stojijo preblizu bodisi zaradi dopustnih minimalnih odmikov bodisi zaradi nezado-

stne osenčenosti. V teh primerih jih obarva v živo rdečo barvo, **slika 8**.

Zaključek: prednosti programa

Program Modelur s parametričnim pristopom omogoča v primerjavi z običajnimi CAD-programi hitrejšo oblikovanje različic zazidave in stalen nadzor, ki zmanjšuje možnost napak pri umeščanju zazidave. Prednost hitrega prilagajanja zasnove novim zahtevam in pogojem med samim procesom oblikovanja zagotavlja urbanistu bolj sproščeno raziskovanje in analiziranje različnih oblik mestnega tkiva. To posledično vodi do boljšega rezultata, saj Modelur opravi potreben, a časovno zamuden računski del, medtem ko se urbanist lahko posveti kakovostnejšemu oblikovanju zazidave.

inventor 2010

Leto je ponovno naokrog in Autodesk je izdal novo različico tega odličnega CAD-programa. Tudi tokrat si bomo ogledali nekatere novosti, ki so Inventorja tokrat najbolj zaznamovale.

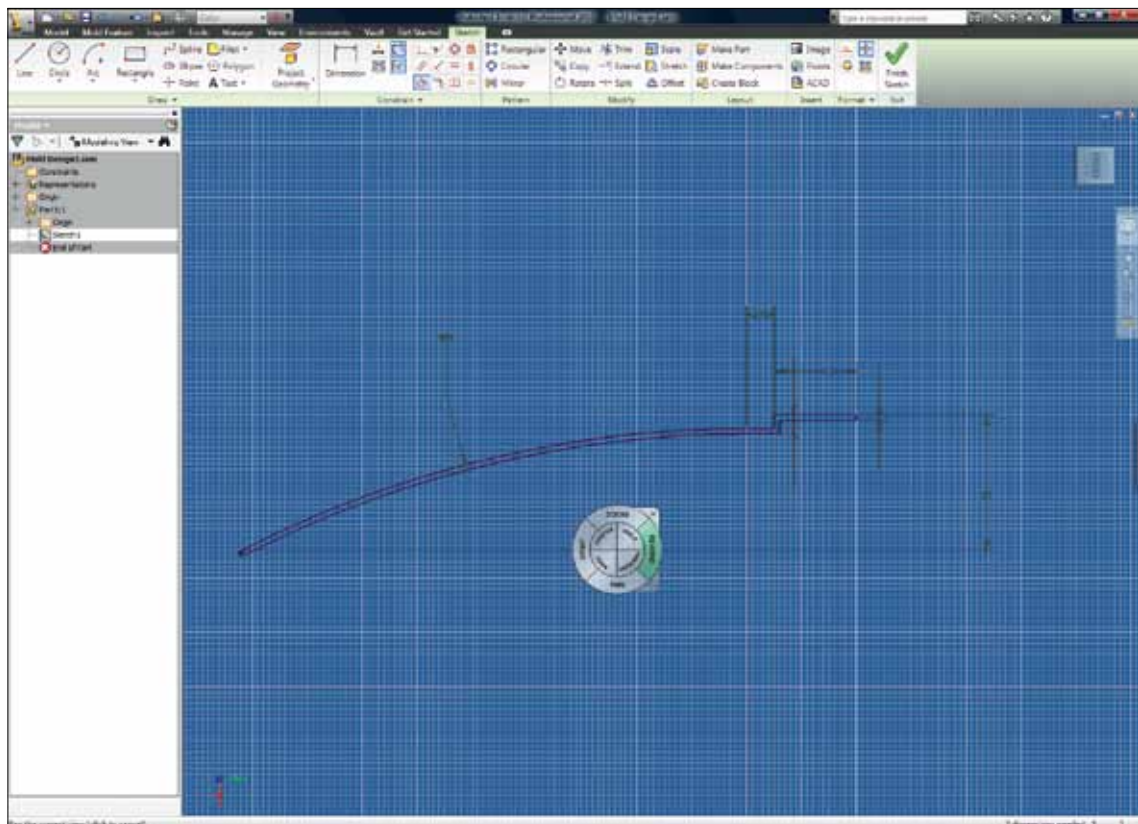
Takoj na začetku bi omenil novo ime AutoCAD Inventor in novost, da so paket razdružili na več različnih naborov orodij glede na potrebe posamezne panoge. Najmočnejši in celostni paket se po novem imenuje AutoCAD Inventor Professional Suite. Poleg njega so na voljo še delni paketi, ki so njegove okrnjene različice z manj dodatki in možnostmi. Te so

AutoCAD Inventor Suite (osnovna različica), AutoCAD Inventor Routed Systems Suite (za tiste, ki najpogosteje načrtujejo cevne sisteme), AutoCAD Inventor Simulation Suite (za mehanične analize napetosti in dinamične simulacije) in AutoCAD Inventor Tooling Suite, ki zajema celoten

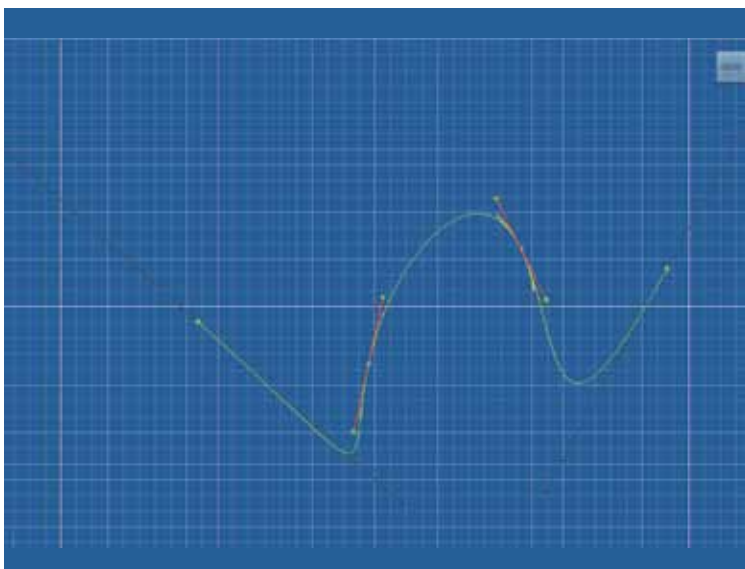
paket orodij skupaj s tistimi za oblikovanje kalupov ter plastike, **slika 1**.

V različici 2010 so ponovno spremenili uporabniški vmesnik, ki je podobno kot drugi programi istega letnika pridobil trak – Ribbon. Seveda je izpopolnjen tudi sam sistem. Zadeva je lepa na pogled, dodane pa so tudi nove možno-

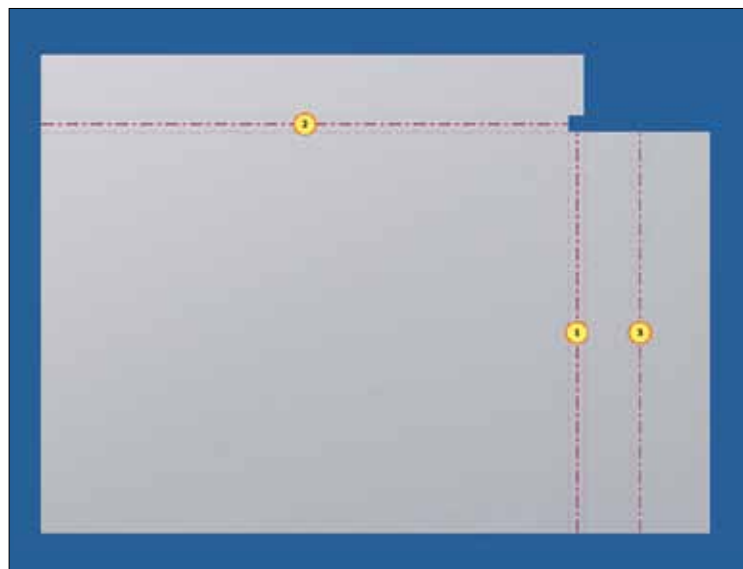

Slika 1

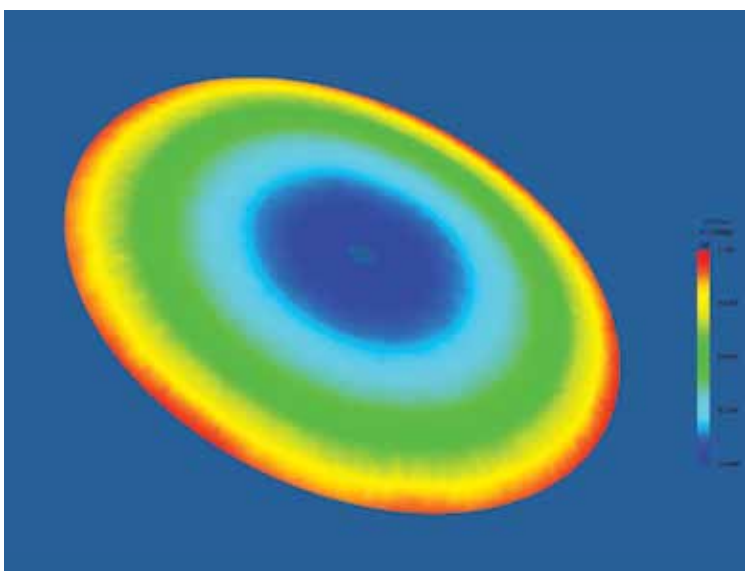
inventor 2010
autodesk
www.basica.si
Basic
8.160 eur (brez ddv)

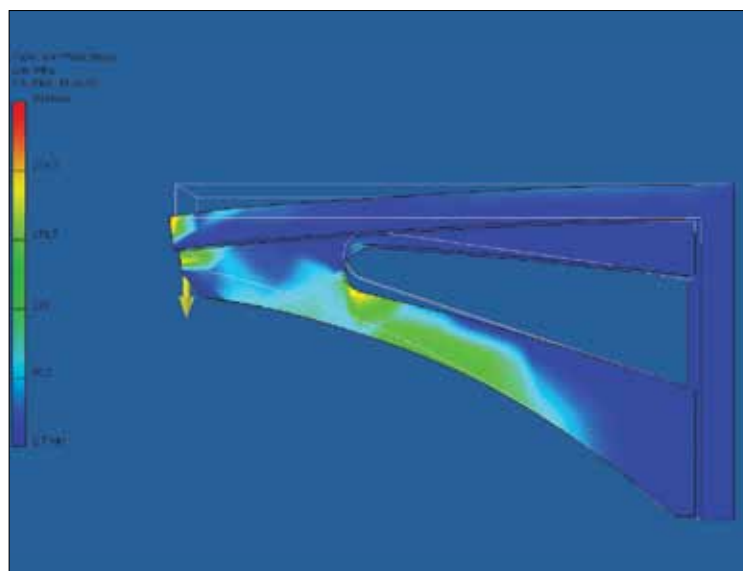
Slika 2

Slika 3

Slika 4

Slika 5

sti optimizacije. Nov je tudi meni, v katerem so ukazi razvrščeni po pogostosti uporabe posameznika, nad trakom pa so dodali gumb, s katerim lahko menije »ugašamo« in »prižigamo« ter s tem povečamo svoj delovni prostor. Dodanih je veliko praktičnih vaj, spletnih bližnjic ipd., izboljšana pa je tudi navigacija, saj je vse skupaj pravzaprav zbrano v en sam meni, **slika 2**.

Pri ploskovnem (2D) načinu dela je omogočeno upravljanje krivulj s tangentsnimi manipulatorji. Seveda ne smemo pozabiti omeniti, da je od zdaj tudi v Inventorju mogoče delati z bloki. V 3D-skiciranju so omogočili še risanje krožnic in izdelavo silhuet, medtem ko je pri izdelavi elementov opazna želja po nadvladi na področju

plastike. Dodane so možnosti uporabe več elementov v enem in manipuliranja le-teh. Novost so tudi boolove operacije pa tudi modul za konstruiranje plastičnih delov. Za vse, ki radi delajo s parametri, je dodana možnost, da v okno za vstavljanje mer vstavijo na primer TR=6 in inventor bo dal parametru 6 ime TR. V različici 2010 so zelo uporabne tudi nove možnosti postavljanja lastnega koordinatnega sistema, **slika 3**.

Pločevina je pridobila nekaj dodatnih možnosti, posebno pri njenem razvijanju. Tako lahko izdelamo vrstni red upogibanja pločevine, mogoče pa jo je izdelati tudi s pomočjo »Lofta«, ob čemer lahko izkoristimo še novo funkcijo za izdelavo mesto spoja. Pri varjenju so dodali mo-

žnost izdelave zvara na kanalih med dvema varjencema, **slika 4**.

Če ste lastnik različice *Inventor Professional Suite* ali *AutoCAD Inventor Tooling Suite*, lahko s spletne strani brezplačno snamete dodatek za izdelavo ulitkov in njihovih orodij. Osebnost sklepam, da je to posledica prevzema programa Moldflow, ki je naslednji odlični programski paket, ki je po novem v lasti Autodesk in se zdaj imenuje Autodesk Moldflow Adviser in Autodesk Moldflow Insight, **slika 5**.

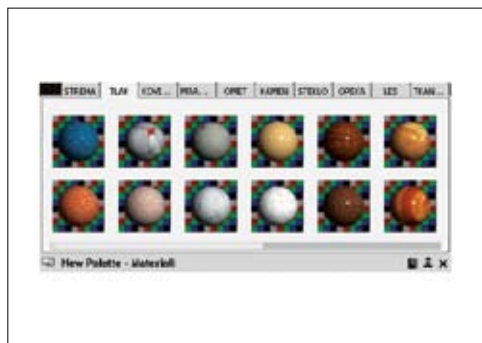
Od zdaj ima Autodesk odlično ponudbo programskih orodij, s katerimi lahko le-te tudi predstavljajo in prodajajo, tudi za podjetja, ki imajo lastno oblikovanje, orodjarno, možnost ulivanja ter trženje. Pri tem

mislim predvsem na program Autodesk AliasStudio, ki je namenjen oblikovanju. Inventor 2010 ima le izpopolnjen vnos s temi orodji narejenih datotek. V programu lahko prav tako z vsemi elementi, ki se uporabljajo pri plastiki, opremimo model. Z modulom za izdelavo orodij naredimo orodje, osnovno simulacijo in analizo. Seveda pa lahko tak model tudi analiziramo v programih Autodesk Moldflow Adviser/Insight.

Na koncu bi omenil še to, da je bilo v novi različici veliko narejenega tudi na področju analiz, posebno na analizah obremenitev. To je posledica svetovne smernice, da se večina testiranj izvaja v digitalni obliki in se k izdelavi prvih kosov preide šele, ko je izdelek že optimiran.

upodabljanje z mental ray in rpc

ACAD-BAU kot objektni modelirnik za arhitekturo nam bistveno pospeši projektiranje, saj sta risanje in popravljanje zaradi »logike«, vgrajene v objekte, veliko hitrejša in večina funkcij, kot so šrafiranje, kotiranje, popisi prostorov, opisi objektov ..., so povsem avtomatizirane. Manjše so tudi možnosti napak, saj se vse operacije naslanjajo na osnovni model, ki omogoča tudi izdelavo popisov količin, ki so lahko z le nekaj poznavanja Excela uporabni za različne hitre analize. In ne nazadnje – ker je osnova programa 3D-model, ga lahko uporabimo še za izdelavo vizualizacije, ki je danes vse pomembnejša, saj lahko odloča, ali bo objekt ostal v idejni fazi ali pa ga bomo speljali do konca.

1 | Arhitekturni paket AutoCAD Architecture in ACAD-BAU nam brez dodatnih programov nudita vse potrebno za izdelavo vsečnih vizualizacij. ACAD-BAU poskrbi za skrbno izdelan 3D-model, AutoCAD z vgrajenim upodobljevalnikom *Mental Ray* za izdelavo slik in knjižnica fotosimbolov RPC, ki je na voljo vsem z naročniško pogodbo za AutoCAD Architecture, pa za dodajanje realizma končnemu izdelku.

2 | Izdelan model najprej opremimo z materiali. Z ukazom *Prednastavitve* le-te priredimo posameznim gradbenim

elementom. Nekaj materialov je že pripravljenih v predlogi, uporabimo pa lahko tudi knjižnico arhitekturnih orodij ali jih sami izdelamo. Takoj, ko je material del risbe (če ga v risbo povlečemo), je na voljo tudi na seznamu materialov ukaza *Prednastavitve*. Kadar želimo različne materiale ali barve prikazati na fasadi, sestava zidu pa je enotna, lahko uporabimo dve metodi: zamenjamo tip zidu in spremenimo material zunanjšega sloja ali pa spremenimo skupino in damo istemu sloju v vsaki skupini drug material.

3 | Nato izdelamo poimenovan pogled. Pri tem lahko izdelamo kamero, s čimer je ta pogled samodejno izdelan, lahko pa z ukazom 3D orbit nastavimo želeno veduto in pogled shranimo z ukazom *Named Views* (orodna vrstica *View*). Poimenovanemu pogledu določimo tudi željeno ozadje (barva, preliv ali fotografija). Izdelan pogled prikažemo na zaslonu tako, da ga izberemo na seznamu poimenovanih pogledov na koncu orodne vrstice *View*. Na zaslonu vidimo lepo prikazan model z materiali in izbranim ozadjem.

4 | Zdaj se bomo ukvarjali z upodabljanjem, zato aktiviramo *Trak - Ribbon* in na njem kartonček *Render*. Tu bomo našli vse potrebne nastavitve. Najbolje je za začetek izdelati poskusno upodobitev in to nato popravljati ter nadgrajevati, dokler ne dobimo želenega dosežka. Zato brez spreminjanja nastavitve kliknemo ikono za upodabljanje in naš prvi izdelek se prikaže v oknu skupaj s podatki o sceni, času upodabljanja, nastavitvah ...

5 | Scena je brez senc in trenutno še osvetljena z *Default light* - to je lučjo, ki sveti iz našega očišča. Ker upodabljammo zunanost, bomo vključili sonce. To storimo na *Traku* tako, da kliknemo gumb *Sun Status*. Na desni lahko nastavljamo datum ter uro in s tem spreminjamo osvetlitev scene. Za pravo študijo osončenja pa je treba z gumbom *Set location* tudi pravilno nastaviti geografski položaj. Ponošen klik ukaza *Render* nam že izdela sliko s sencami glede na časovne nastavitve.

6 | Trenutno je izračun svetlobe še vedno »zastarel« - *Generic*, kot se je uporabljal pred različico 2008. Za naprednejši način je treba vključiti fotometrično osvetlitev. Na *Traku* odpremo spodnji del palete *Lights* in na zadnjem seznamu izberemo *International Lightning Units*. Razporeditev svetlobe v prostoru se bo zdaj fizično pravilno izračunavala in pri soncu bo upoštevana tudi prava barva svetlobe glede na podano uro.

7 | Ker na osvetlitev ne vpliva samo neposredna sončna svetloba, temveč tudi ambientalna, ki se od objektov odbija, bomo vključili možnost *Sky Background and Illumination*. Poleg dodatne svetlobe bomo dobili še fizično ozadje - nebo prave barve in s sončno kroglo (če bi naš pogled usmerili v sonce). Na izdelani upodobitvi takoj opazimo, da so se deli objekta v senci osvetlili in da smo dobili za ozadje modro nebo.

8 | Sonce in nebo lahko natančneje nastavljamo s puščico desno spodaj na paleti *Sun&Location* na *Traku*. Odpre se nova paleta, kjer je zanimiva nastavitve za barvo tal (*Ground color*), če teh nismo fizično izrisali, velikost sonca (*Disk scale*) in *Horizont*. Slednjega včasih želimo bolj zamegljenega (*Blur*), potvarjamo pa lahko tudi njegovo višino (*Height*), če želimo imitacijo tal, ki ustreza našemu pogledu. Kliknemo lahko tudi ikono *Sky properties*, kjer se nam prikaže ozadje s podobnimi nastavitvami.

9 | Upodobitev je lahko tudi pretemna (če imamo izbrano večerno uro) ali sredi dneva premalo kontrastna. To nadziramo prek razširjenega dela palete *Render/Adjust Exposure*. Odpre se okno s predogledom in nastavitvami. Spreminjanje le-teh obnavlja predogled, tako da izberemo pravo kombinacijo (za sončno opoldne izberemo čim večji kontrast, *Exterior Daylight* pa naj bo na *OM*).

10 | Za končno upodobitev želimo višjo ločljivost in bolj oster izris robov, kar sicer podaljša čas upodabljanja. Desno spodaj na paleti *Render* izberemo še puščico, da se odpre okno z nastavitvami. Tu podamo ločljivost v rubriki *Output size* ter natančnost poševnih robov v rubrikah *Min* in *Max samples* (4 in 16). Če želimo ostrejšo sliko, izberemo za *Filter type* *Lanczos*. Pomembna pa je še ena nastavitve. Če želimo, da se svetloba odbija tudi od naših objektov v sceni (s tem se osvetlitev senčnih delov še po-

veča), aktiviramo ikono v vrstici *Global Illumination*. Na faktor odbite svetlobe vpliva *Energy multiplier*.

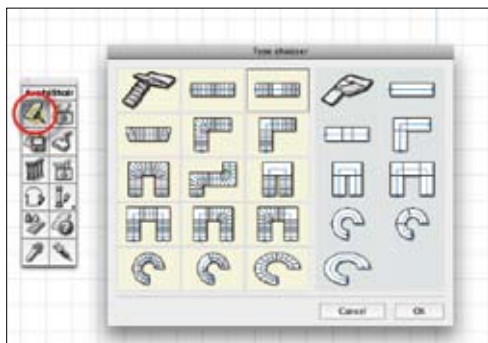
11 | Za dodajanje končnega realizma v sceni lahko uporabimo na fotografijah osnovane simbole *RPC*, ki risbe ne obremenjujejo ne po velikosti ne po času upodabljanja, dosežek pa je izjemen. Knjižnica *RPC*-simbolov ljudi, dreves, avtomobilov ... je brezplačna za stranke s pogodbo za *AutoCAD Architecture*, ki je del arhitekturnega paketa.

12 | Ko so vse nastavitve postavljene, se lahko igramo z nastavitvami časa, da ulovimo različne odtenke neba in senc. Pri tem moramo vedno popravljati osvetlitev (*Exposure*), kot je opisano pod točko 9, saj lahko ob isti uri z različnimi nastavitvami dobimo popolnoma drugačne dosežke. Gre za podoben princip, kot je zaslonka ali čas osvetlitve pri fotografiranju. Pa veliko užitek in veselja ob poskušanju vseh možnosti. Podrobnejše priročnike v obliki pdf najdete na spletni strani www.arhino.si, za dostop do njih pa se morate registrirati.

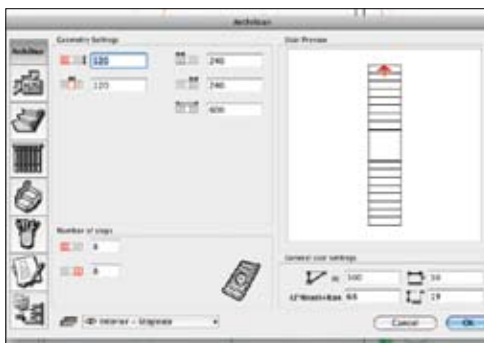
archistair 2 za archiCAD 12

ArchiCAD ima že od začetka vključeno tudi orodje za oblikovanje stopnic, za katero smo zadnje popravke dobili prav z različico 12. Za tiste, ki jim sicer zmogljivi Stairmaker ni bil dovolj, pa je podjetje Cigraph že pred nekaj leti izdalo dodatek z imenom ArchiStair. Danes je na voljo prenovljena različica, ki poleg vsega, kar potrebujemo za oblikovanje zahtevnih stopnic in celotnih stopnišč, ponuja tudi povsem prilagodljivo orodje za oblikovanje ograj.

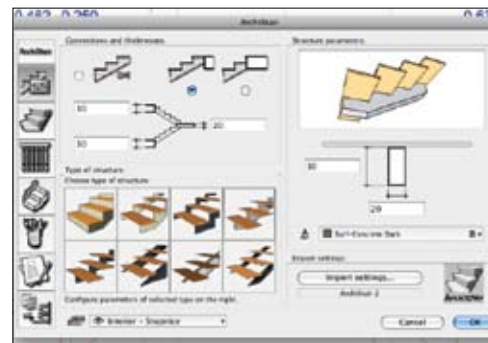
1 | Izbira tipa stopnic

ArchiStair poženemo v meniju *Design/Extras*. Prikaže se paleta z orodji in s klikom na prvo prikažemo okno s predloženimi tipi stopnic ali klančin. Če v navedenih ne najdemo oblike, kot jo želimo, si lahko v tlorisu izrišemo svojo in stopnice ustvarimo na osnovi le-te.

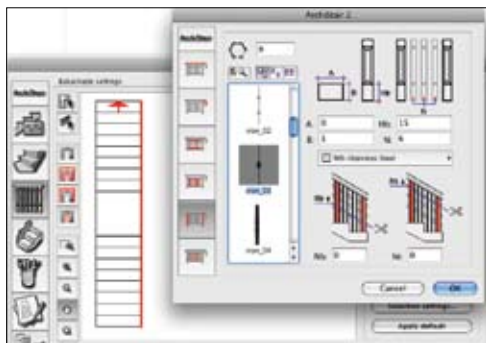
2 | Dimenzije stopnic

V prvem oknu nastavitve vpišemo etažno višino in osnovne mere posamezne stopniščne rame ter podestov. Za vsako ramo vpišemo zeleno število stopnic, ArchiStair pa nam sproti prikazuje vrednost koraka, da so naše stopnice v skladu s predpisi.

3 | Konstrukcija

V naslednjem oknu imamo na voljo izbiro konstrukcije stopnic in glede na izbrano vpis mer posameznih konstrukcijskih elementov. Z gumbom *Import Settings* lahko uvozimo nastavitve iz poljubnih, prej shranjenih stopnic in si tako delo še olajšamo.

4 | Ograja stopnic

Sledi oblikovanje ograje. To lahko postavimo po poljubnem delu rame ali podesta, na voljo pa imamo tudi nastavitve za držalo, stebričke, zaključke ... Če med priloženimi profili v knjižnici ne najdemo ustreznega, lahko vsak del ograje zmodeliramo tudi sami.

5 | Barve in materiali za 3D

V naslednjem oknu nastavljamo videz stopnic v 3D-oknu. Če nismo določili materialov že pri konstrukciji stopnic, to storimo zdaj. Možnost imamo tudi določiti vidnost posameznim elementom in vklopiti 3D-model človeka v 3D-oknu ter prerezu.

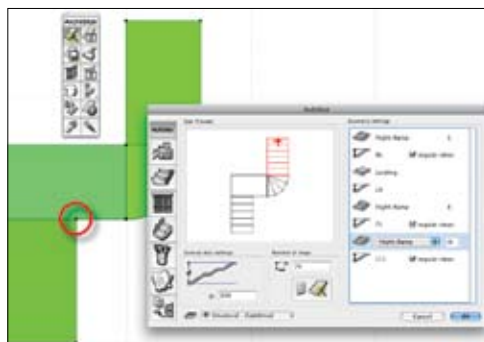
6 | Izris simbola v 2D

Tudi nad izrisom 2D-simbola v tlorisu imamo popoln nadzor. V predzadnjem oknu nastavitve določamo videz, tipe in barve črt, besedilo, ki se ob simbolu izpiše, številčenje stopnic, prikaz ograje v tlorisu itn.

7 | Informacije za popis

Zadnje okno nastavitve določa, katere informacije se izberejo za popis. Če izdelujemo stopnišče za več etaž, vpišemo njihovo število. Tako se konstrukcija stopnic, popravljen v eni etaži, samodejno preslika tudi v ostale.

8 | Izdelava stopnic poljubnega tlorisa

S šrafurami (*Fill*) lahko v tlorisu oblikujemo tudi povsem svoje oblike stopnišča. Za vsako ramo in podest narišemo svojo šrafuro, vse skupaj izberemo in aktiviramo *ArchiStair*. Paziti moramo le na stikanje vogalov, saj le tako zagotovimo pravilno predkonstrukcijo.

9 | Določitev ram in podestov

Zdaj v oknu za vsako šrafuro iz tlorisa določimo, ali je le-ta rama in s tem število stopnic ali pa podest. Pri spremembi smeri se samodejno izrišejo zavite stopnice, katerih lastnosti lahko tudi spreminjamo. Pozneje lahko vse druge nastavitve (ograje, videz 2D, 3D ...) izbiramo tako kot pri vseh stopnicah.

10 | Ograje

Z eno potezo lahko oblikujemo tudi ograjo, ki poteka po stopnicah in izven njih, na primer na plošči. V ta namen narišemo črtovje *Polyline* povsod, kjer mora ograja potekati. Izberemo stopnice, ploščo in črtovje ter v *ArchiStairu* določimo nastavitve ograje.

11 | Izdelava svojih elementov ograje

ArchiStair 2 nam ponuja tudi možnost izdelave vseh elementov, ki sestavljajo ograjo: držala, horizontalnih in pokončnih ter pritrditvenih elementov. V knjižnici najdemo tudi že narejene ograje, ki jih preprosto postavljamo v tloris ali 3D-okno.

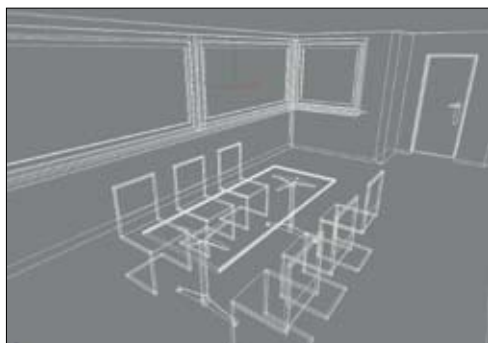

12 | Prva stopnica

Z malo domišljije je res preprosto oblikovati tudi prvo stopnico. Običajno bomo uporabili kar metodo oblikovanja s šrafuro. Če večkrat oblikujete nestandardne stopnice in ograje, bo *ArchiStair 2* zagotovo dobrodošel dodatek.

lighting analysis

Saj se še spomnite tiste zgodbe o Butalcih, ki so gradili tako hitro, da so pozabili na okna. Potem pa se je verjetno tisti, ki je mačku pipec za klobaso ponujal, domislil, da bodo svetlobo v notranjost nosili v vrečah. Pa šalo na stran. Danes je že kar nekaj načinov, kako spraviti svetlobo (tudi naravno) v prostor brez oken. Toda ali je le-te dovolj? Da ne bomo v dvomih, 3ds Max Design ponuja kakovosten modul za izračun osvetlitve.

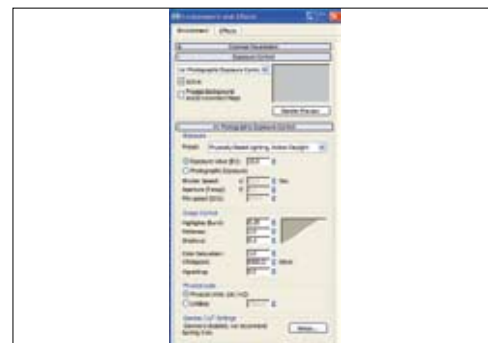
1 | Scena

Za izhodišče bomo vzeli sceno s preprostim prostorom, ki ima na eni strani okno. Naredili bomo analizo naravne (sončne) in umetne (luči) osvetlitve le-tega ter se naučili, kaj je pomembno za pravilno izdelano analizo. Če želimo dobiti prave rezultate, je pri geometriji pomembnih kar nekaj stvari, na primer, da upoštevamo enote, v katerih je scena narisana, in da jih nastavimo v *Customize/Units Setup* (če je scena v cm, mora tudi program imeti za osnovno enoto cm). Slika predstavlja prostor za analizo.

2 | Fg/Final Gather

FG mora biti vključen. Za korekten izračun osvetlitve moramo upoštevati svetlobo *FG*, to je tisto, ki se odbija od objektov v prostoru. Lahko bi rekli posredna osvetlitev. *FG* vključimo v oknu *Render Setu* na kartončku *Indirect Illumination*. Okno prikazuje, kako to naredimo.

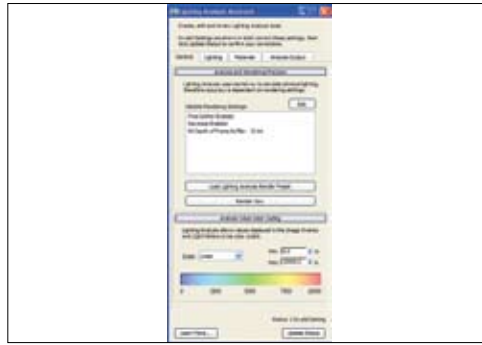
3 | Luči

Za analizo osvetlitve lahko uporabimo sistem sončne osvetlitve *Daylight* ali fotometrične luči, ki imajo sence *Ray-Traced*. Ob tem je pomembno poudariti, da spremembe, ki jih naredimo z *Exposure Control*, ne vplivajo na rezultate analize osvetlitve. Zato brez strahu nastavite *Exposure control* tako, da bo vaša upodobitev lepo vidna. Najbolje je, da za osnovo izberemo predoločeno nastavitve osvetlitve (npr. notranjost objekta podnevi). Slika prikazuje izbor in nastavitve osvetlitve.

4 | Na sliki je upodobitev po izdelanem sistemu osvetljenja.

Nasvet: Kar nekaj proizvajalcev že nudi datoteke, ki vsebujejo zapis distribucije svetlobe za posamezno svetilo (.ies), nekateri pa že kar kompletne sklope (Asset), ki vsebujejo tako 3D-model svetila kot tudi luč v njem. Oglejte si stran www.erco.com.*

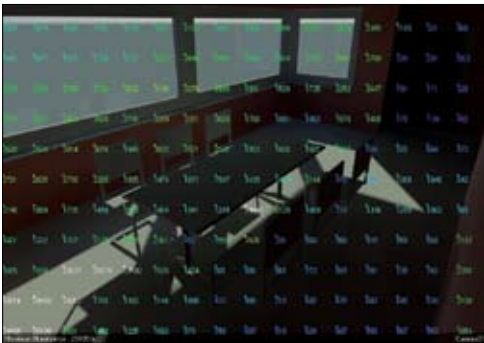
5 | Lighting Analysis Assistant

Zdaj je že čas, da uporabimo modul *Lighting Analysis Assistant*. Le-ta nam bo prikazal stanje v sceni in nas opozoril na morebitne nepravilnosti, kot so manjkajoče luči, materiali, napake pri nastavitvah itn. Nepravilne nastavitve so prikazane odebeljeno, tako da še lažje poiščemo nepravilnosti. Sam imam v sceni napako pri materialih. Za izdelavo analize osvetlitve lahko uporabimo samo materiale MR. Na sliki je prikazano, kako modul *Lighting Analysis Assistant* opozarja, da scena vsebuje eno napačno nastavitve/ 1 Invalid Setting.

6 | Materiali

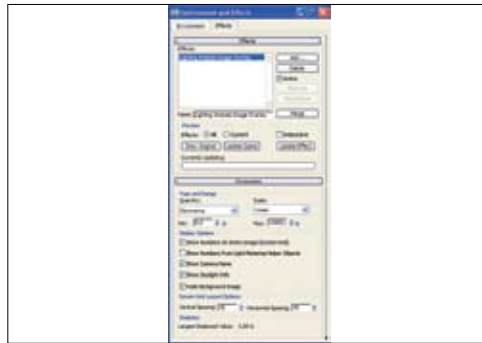
Pogoj za pravilno analizo so tudi materiali. Le-ti morajo biti *mr Arch+Design* ali *mr Pro*. Za enostavno analizo lahko tudi program samodejno priredi vsem objektom, ki nimajo izbranega pravega materiala, generični material. Na sliki lahko vidite napako v materialih. Ko smo napake odpravili, desno spodaj kliknemo gumb *Update Status*. Če je vse OK, nam ta javi, da ni več napačnih nastavitvev. V tem primeru se postavimo na zadnji kartonček modula, imenovan *Analysis Output*. Za osnovno analizo osvetlitve zadostuje, da izberemo gumb *Create Image Overlay Render Effect*.

7 | Image Overlay Render Effect

Za analizo osvetlitve prostora potrebujemo prav ta učinek. Z njim nadziramo, kje v sceni in kako bodo prikazani rezultati analize. Ko izvedemo prvo upodobitev, nam izdela analizo (nekoliko zatemnjen prikaz in prek njega številke osvetlitve v pravilni pravokotni mreži). Na sliki je prikazana upodobitev z učinkom *Image Overlay Render*.

8 | Pri tem učinku lahko nastavimo kar nekaj stvari. Vnaprej lahko določimo najmanjšo in največjo možno osvetlitev. Vse izmere znotraj tega bodo prikazane v barvnem spektru, kjer je svetlejša barva močnejša osvetlitev. Če

izmera presega prednastavljeno zgornjo mejo, je prikazana v beli barvi. To sicer na izmere ne vpliva, je pa dober grafični pokazatelj jakosti osvetlitve.

Nastavimo lahko tudi število merilnih mest, tako da določimo razmik mreže po oseh x in y (*Screen Grid Layout Options*). Poleg tega lahko upodobitvi dodamo še nekaj informacij scene. Pomembno je tudi, da tukaj lahko vključimo prikaz meritev, ki jih dobimo na pomožni ravnini, imenovani *Light Meter*. Nastavitve učinka so prikazane na sliki.

9 | Light meter

Če želimo izvedeti rezultate analize za prav določene točke

na neki ravnini v prostoru, moramo izdelati pomožni objekt – *Helper LightMeter*. Narišemo ravnino, ki jo lahko delimo po smereh x in y na poljubno število segmentov. V vsakem sečišču pa bomo dobili rezultat osvetlitve v tej točki. Rezultate *Light Metra* lahko dobimo že v poglednih oknih scene Viewport, seveda pa tudi v upodobljenih slikah. Če želimo videti prikaz slednjega, moramo to možnost (*Show Numbers From Light Meter Helper Objects*) vključiti pri *Image Overlay Render Effectu* in običajno zaradi preglednosti izključimo tudi *Show Numbers on Entire Image*. Na sliki je prikazana upodobljena slika, kjer je pomožni objekt *Light Meter* postavljen na mizo.

EUROPRIX

Europe's leading contest for young professionals and outstanding students who produce, design and develop digital media projects on any platform or channel.

COMPETITION. AWARDS. FESTIVAL.

Register now for free until June 30, 2009:

www.europrix.org

Ambulance station Fire station Cathedral Cemetery
Consulate Embassy Church Community centre Law court
Monastery Retreat Mosque Parliamentary building Prison
Police station Synagogue Temple Town hall Cinema Concert
hall Gallery Library Museum Performance Space Theatre
Aquarium Exhibition centre Showroom Visitor centre
Zoo Aviary Community Health centre Doctors surgery
Dentists surgery Hospital Nursing home Hotel Spa Theme
park Conversion Private house Chateaux Castle Private
housing Public housing Mixed complex Nursery school
Primary school Secondary school Special needs facility
University college building Public Garden Private Garden
Public completed masterplan Park Water-related building
Wood forest building Creative re-use adaptation Public
space Urban design Regenerated city quarter University
college campus Town centre revitalisation Call centre
Factory Power station Pumping station Recycling centres
Refuse/sewage treatment centre Warehouse Distribution
Agricultural Winery Nursery Landscape Infrastructure
Residential Commercial Cultural Experimental Office
Casino Healthcare Bar Restaurant Culture Civic Retail Tower

Which did you build this year?

Tell the world this November.

Enter the WAF awards - entries now open!

Visit www.worldarchitecturefestival.com/ad1
to find your global platform - quote PASLOV

World
Architecture
Festival
Barcelona
4-6 November
2009

International Media Partner:

ARCHITECTURAL
RECORD